

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN A DIDAKTIKY DĚJEPISU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Československo-španělské vztahy v meziválečném období
(Czechoslovak-Spanish relations in the interwar period)

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.

Autor práce: Tereza Purnochová

Studijní obor: Specializace v pedagogice (B ČJ-D)

Ročník: 4

2014

Prohlášení o autorství

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Československo-španělské vztahy v meziválečném období* vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

V Praze dne 29. 11. 2014

.....

podpis autora

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi během psaní této práce poskytli podnětné připomínky i potřebnou podporu. Zvláštní dík patří vedoucímu bakalářské práce PhDr. Jiřímu Hnilicovi, Ph.D. za veškerou jeho pomoc, cenné rady a ochotu, dále pak zaměstnancům Národního archivu v Praze za jejich ochotu a občasné konzultace k tématu. Na závěr bych chtěla poděkovat PhDr. Miroslavu Tejchmanovi, DrSc. za jazykovou korekturu.

NÁZEV:

Československo-španělské vztahy v meziválečném období

AUTOR:

Tereza Purnochová

KATEDRA (ÚSTAV):

Katedra dějin a didaktiky dějepisu

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.

ANOTACE:

Bakalářská práce *Československo-španělské vztahy v meziválečném období* se zabývá vývojem mezinárodních vztahů dvou odlišných zemí – Československa a Španělska. Budou nás zejména zajímat vzájemné diplomatické vztahy, rovněž tak kulturní a ekonomické styky. Celá práce je proto rozdělena do tří základních částí.

První část nás seznamuje s úplným začátkem vztahů dvou zemí – Československa a Španělska. Nicméně rozvoj styků nastává až po vzniku Československé republiky v roce 1918. V této části se především věnuji jak obchodním stykům, tak se zaměřím i na významné osobnosti vyslanectví ve Španělsku, jako jsou Miloš Kobr, Adolf Berka a Vlastimil Kybal.

V druhé části se podíváme na rozvíjení vztahů, které probíhalo zejména ve 30. letech 20. století, kdy se Španělsko stalo republikou. Zmíníme i postavu bývalého španělského krále Alfonse XIII., který po rozpadu monarchie několikrát navštívil Československo. Hlavní důraz však bude kladen na vztahy během občanské války ve Španělsku. Proto nelze opomenout události kolem španělských emigrantů, kteří na nějakou dobu získali útočiště v Československu, a ve zkratce se budeme věnovat i úloze československých interbrigadistů.

Třetí část je zaměřena na kulturu, neboť to byla důležitá část vztahů těchto dvou zemí. Kultura je totiž jedním ze základních rysů společnosti. Soustředím se na československou literaturu, která reagovala na občanskou válku ve Španělsku.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Československo, Španělsko, španělská občanská válka, mezinárodní vztahy, kultura, literatura, obchod

TITLE:

Czechoslovak-Spanish relations in the interwar period

AUTHOR:

Tereza Purnochová

DEPARTMENT:

The History and History Didactics Department

SUPERVISOR:

PhDr. Jiří Hnilica, Ph.D.

ANNOTATION:

Thesis *Czechoslovak-Spanish relations in the interwar period* is mainly engaged in development of international relations of two different countries – Czechoslovakia and Spain. We will be interested especially in mutual diplomatic relations, as well as cultural and economic relations. This work is divided in three main parts.

The first part introduces the very beginning of relations between two countries – Czechoslovakia and Spain. However, the very beginning of contacts originated after establishment of the Czechoslovak Republic in 1918. In this part, I will deal both business contacts and I will focus on personalities of Embassy in Spain, such as Miloš Kobr, Adolf Berka and Vlastimil Kybal.

In the second part, we will look at developing relationships, which took place mainly in the 30s, when the Spain became a republic. We mention the character of the former spanish king Alfonso XIII., who visited Czechoslovakia several times after the collapse of the monarchy. The main emphasis in this section will be on relations during the civil war in Spain. Therefore, we can not forget to the events surrounding the Spanish exiles, who took refuge in Czechoslovakia for some time and we will give one's attention to the role members of the International Brigades.

The third part is aims at the culture, because it was an important part of relations between these two countries. Culture is actually one of the basic characteristics of the society. I will focus on czechoslovak literature, which responded to the civil war in Spain.

KEYWORDS:

Czechoslovakia, Spain, Spanish civil war, relations, Culture, literature, business

Obsah

Úvod	7
1. NAVAZOVÁNÍ VZTAHŮ	11
1. 1 Prehistorie vztahů Českých zemí a Španělska.....	11
1. 2 Česko-španělské vztahy v 19. století a na začátku 20. století	14
1. 3 Politické a diplomatické vztahy Československa a Španělska.....	16
1. 3. 1 Československá zahraniční politika	16
1. 3. 2 Československo-španělské vztahy.....	18
1. 4 Osobnosti vyslanectví.....	23
2. ROZVÍJENÍ VZTAHŮ	31
2. 1 Vztahy za 2. republiky ve Španělsku	31
2. 1. 1 Alfons XIII. a Československo.....	33
2. 2 Vztahy za španělské občanské války.....	38
2. 2. 1 Československá pomoc Španělsku	44
2. 2. 2 Zbraně pro Španělsko	48
2. 2. 3 Španělští emigranti v Československu	49
2. 2. 4 Českoslovenští krajané ve Španělsku.....	52
2. 2. 5 Interbrigadisté.....	52
2. 3 Vztahy během a po 2. světové válce.....	56
3. KULTURNÍ SFÉRA MEZIVÁLEČNÉHO OBDOBÍ.....	58
3. 1 Propagace Španělska	58
3. 1. 1 Československé cesty do Španělska.....	58
3. 1. 2 Obraz Španělska zprostředkován historiky a novináři	61
3. 2 Československo-španělské vlivy na literaturu.....	64
3. 3 Československá kultura ve Španělsku.....	69
3. 3. 1 Výstavy ve Španělsku.....	69
3. 3. 2 Československá kultura ve Španělsku.....	70
Závěr.....	73
Seznam pramenů a literatury	75
Přílohy	87
Seznam příloh.....	88

Úvod

Podle encyklopedií je Španělsko, Španělské království,¹ státem v jihozápadní Evropě, který se rozkládá na pěti šestinách Pyrenejského poloostrova, jež svou polohou a přírodním rázem tvoří přechod od Evropy k Africe. Kromě pevninského území jsou součástí Španělska Baleárské ostrovy ve Středozemním moři, Kanárské ostrovy při pobřeží severozápadní Afriky v Atlantském oceánu, dvě tzv. městské provincie v severní Africe (Ceuta, Mellia) a několik ostrůvků při severomarockém pobřeží (Veléz de la Gomera, Alhucemas, Chafarinas). Sousedními státy jsou Francie, Andorra, Portugalsko, Gibraltar (anglická korunní kolonie) a Maroko.² Země je rozdělena do 17 autonomních oblastí³, ty jsou dále rozděleny na 52 provincií (47 na Iberském poloostrově,⁴ 1 na Baleárských ostrovech,⁵ 2 na Kanárských ostrovech⁶) a 2 enklávy Ceuta a Melilla na marockém pobřeží, mající statut autonomních měst⁷. Autonomní oblasti mají své vlády, parlamenty se širokými pravomocemi, (jejichž rozsah není jednotný), rozpočty, v některých případech dokonce i vlastní zákony a policii.⁸

Hlavním tématem této bakalářské práce je analýza vývoje vzájemných vztahů (diplomatických, kulturních i ekonomických) mezi Československou republikou a Španělskem v meziválečném období.

V dnešní době neexistuje relevantní monografie, která by se této problematice komplexněji věnovala. Objevují se dílčí studie, jež se zabývají jednotlivými tématy, např. španělská občanská válka a interbrigadisté z Československa, diplomatické působení a osobnost Vlastimila Kybala atd.⁹ Většina publikací, věnujících se mezinárodním vztahům Československa a ostatních států, svou pozornost zaměřuje na země, jako jsou Francie, Německo, či státy z Malé dohody.¹⁰ Pyrenejský poloostrov zůstal však ve stínu zájmu.

¹ Španělsko je parlamentní konstituční monarchií a hlavou státu je král Juan Carlos I.

² ODSTRČILOVÁ Jana. *Politicko-geografický vývoj Španělska*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra geografie. Vedoucí práce RNDr. Jozef Mečiar, s. 17.

³ Comunidades autónomas.

⁴ Andalusie (Sevilla), Aragonie (Zaragoza), Asturie (Oviedo), Baskicko (Vitoria / Gasteiz), Extremadura (Korida), Galicie (Santiago de Compostela), Kantábrie (Santanderu), Kastilie a León (Valladolid), Kastilie-La Mancha (Toledo), Katalánsko (Barcelona), La Rioja (Logroño), Madrid (Madrid), Murcie (Murcia), Navarra (Pamplona), Valencie (Valencia).

⁵ Palma de Mallorca.

⁶ Santa Cruz de Tenerife & Las Palmas de Gran Canaria.

⁷ Ciudades autónomas.

⁸ ODSTRČILOVÁ Jana. *Politicko-geografický vývoj Španělska*, s. 48-49.

⁹ Jiří CHALUPA. *Zápisky o válce občanské: Studie o vybraných aspektech Španělské občanské války*, Praha: NLN, 2002; HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, Brno 2007.

¹⁰ DEJMEK Jindřich. *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992): vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky*, Praha 2002.

Pro vypracování této práce byly samozřejmě klíčové archivní prameny zejména z Národního archivu v Praze. Jedná se především o fond *Výstřižkový archiv Ministerstva zahraničních věcí*, který obsahuje novinové články, týkající se zahraničních vztahů mezi Československem a ostatními evropskými státy. Ve fondu *Zemský úřad v Praze* můžeme najít informace o Československu v době španělské občanské války. Zprávy, týkající se obchodu, nalezneme ve fondech *Ministerstvo zemědělství I. – zahraniční a obchodní politika* a *Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy v Praze*. Z primárních pramenů musím ještě zmínit cestopisy, např. od Karla Čapka¹¹ *Výlet do Španěl* a Otty Pinkase¹² *Cesta po Španělich*, a dobové publikace jako *Španělsko, Španělsko* od Artura Londona¹³ a *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin* v Praze od Jaroslava Lenze¹⁴ ad.

Jako základní literaturu bych u první části práce – Navazování vztahů – uvedla *Dějiny Španělska*,¹⁵ kde se nachází kapitola zaměřená přímo na česko-španělské vztahy od počátku do dnešní doby. Diplomatickým stykům se věnuje kniha od Antonína Klimka a Eduarda Kubů¹⁶ *Československá zahraniční politika 1918-1938*. Osobě československého vyslance Vlastimila Kybala se věnuje několik historiků, za zmínku stojí především Jaroslav Hrdlička a Ivo Bartáček. V druhé části na téma rozvíjení vztahů vyhovuje práce od Františka Zbořila *Československá a česká zahraniční politika*. Prací, které se věnují španělské občanské válce nebo jejím určitým aspektům, je celá řada. Pro orientaci československého zájmu o občanskou válku ve Španělsku by posloužil text Vladimíra Nálevku¹⁷ *Československo-španělské vztahy v letech občanské války 1936-1945*. U třetí části stojí za zmínění knihy od Jaroslava Lenze *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin* vydané již v roce 1930, jež přibližuje pohled na česko-španělské vztahy, a soudobý text Jaroslava Meda¹⁸ *Literární život ve stínu Mnichova (1938-1939)*, kde nalezneme kapitolu věnovanou španělskému konfliktu z pohledu československých spisovatelů.

¹¹ Karel ČAPEK. *Výlet do Španěl*, Praha: Československý spisovatel, 1980.

¹² Otto PINKAS. *Cesta po Španělich*, Praha: O. Pinkas, 1880.

¹³ Artur LONDON. *Španělsko, Španělsko...*, Praha 1963.

¹⁴ Jaroslav LENZ. *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin*, Praha 1930.

¹⁵ Antonio ARTETA UBIETO et al. *Dějiny Španělska*. Praha: NLN, 2007.

¹⁶ Antonín KLIMEK - Eduard KUBŮ. *Československá zahraniční politika 1918-1938: kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*, Praha: ISE, 1995.

¹⁷ Vladimír NÁLEVKA. *Československo-španělské vztahy v letech občanské války 1936-1945*. In: KOVÁŘ Martin - NÁLEVKA Vladimír. „Dvacáté století“: *Ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha 2004, s. 85-112.

¹⁸ Jaroslav MED. *Literární život ve stínu Mnichova (1938-1939)*, Praha: Academia, 2010.

A právě zde můžeme nalézt odpověď na některé otázky týkající se československého zájmu spisovatelů o válečnou situaci ve Španělsku.

Celá studovaná problematika je rozdělena do tří základních částí. První z nich nás seznamuje s úplným počátkem vztahů dvou zemí v době „neexistence“ samostatného československého státu. Zejména nás budou zajímat první „kontakty“ českých zemí s Iberským poloostrovem, dále se zaměříme na postupné rozvíjení styků patrné od 19. století. Při absenci politických vazeb nejdůležitější prostor připadá kulturním vztahům. Po vzniku Československa 28. října 1918 byl nový stát nucen vybudovat svou pozici na mezinárodním poli. V oblasti zahraniční politiky se snažil navázat diplomatické styky se zeměmi na celém světě, proto bude práce mapovat vzájemné navazování oficiálních styků. Zde bychom si mohli položit otázku, jak takové navazování vzájemných vztahů probíhalo a co bylo jejich základem. Podrobněji bude pozornost věnována diplomacii a činnosti jednotlivých československých vyslanců, jako byl např. Vlastimil Kybal.

V druhé části se zájem soustředí na rozvíjení vztahů, které krystalizovaly zejména s „republikánským“ Španělskem ve třicátých letech. Tato základní proměna bude demonstrována na postavě španělského krále Alfonse XIII., který se po rozpadu monarchie uchýlil na zámek v Kynžvartě. Tu by mohla vystát otázka – Proč si zrovna zvolil Československo pro svůj pobyt? Co ho k tomu vedlo? Hlavní důraz bude v této části kladen především na vztahy během občanské války ve Španělsku. Dále se zde pokusím odpovědět na zásadní otázky typu – jaká byla reakce Československa a jejich představitelů, ale i „obyčejných“ obyvatel na tento konflikt? Důležité je rovněž zmínit se i o interbrigadistech, i když jen okrajově, neboť by toto téma vydalo na samotnou práci. Proto bych zde chtěla zejména odkázat k pramenům a literatuře, které do této problematiky výborně uvedou. Zatímco v zahraničí existuje velmi bohatá literatura, tak československá/ česká historiografie zůstává celkem pozadu, nicméně významná díla tu taktéž existují. Jako příklady světové historiografie bych uvedla základní díla, jako jsou Antony Beevor¹⁹ *Španělská občanská válka 1936-1939*, George Orwell²⁰ *Hold Katalánsku a ohlednutí za španělskou válkou*, Ken Bradley a Mike Chappell²¹ *International Brigades in Spain*, Christopher Othe²² *Franco's International Brigades: Foreign Volunteers and Fascist Dictators in Spanish Civil War*. K základním českým pramenům bych zařadila jednotlivé

¹⁹ Antony BEEVOR. *Španělská občanská válka*, Beta-Dobrovský, Plzeň 2004.

²⁰ George ORWELL. *Hold Katalánsku a ohlednutí za španělskou válkou*, Odeon, Praha 1991.

²¹ Ken BRADLEY a Mike CHAPPELL. *International Brigades in Spain 1936-1939*, Osprey, London 1994.

²² Christopher OTHE. *Franco's International Brigades: Foreign Volunteers and Fascist Dictators in Spanish Civil War*, Reportage Press 2008.

paměti interbrigadistů, které se nacházejí v Národním archivu na Chodovci²³, dále potom práce Ludvíka Netopila²⁴ *Ze španělských zákopů*, a na závěr sborníky *Bojovali jsme ve Španělsku* a *Dobrovolníci svobody*²⁵. Jako literaturu bych zde uvedla díla, jako jsou František Kružík²⁶ *Českoslovenští dobrovolníci mezinárodních brigád ve Španělsku*, Jiří Rajlich a David Majtenyi²⁷ *Jan Ferák a ti druzí*, Roman Cílek²⁸ *Krvavá předehra* ad.

V poslední části se zaměřím na kulturní vztahy, neboť je to důležitý doplněk vzájemných vztahů politických. Proto nelze opomenout československé cesty na Iberský poloostrov, které podnítily vznik řady pozoruhodných cestopisů. Důležitým bodem této části bude zprostředkování Španělska pro československé obyvatelstvo. V neposlední řadě se zaměřím na československou literaturu, která se věnovala a reagovala na občanskou válku ve Španělsku.

²³ NA, ÚV SPB, karton: paměti.

²⁴ Ludvík NETOPIL. *Ze španělských zákopů*, Okrasní archiv v Kroměříži se sídlem v Holešově, 1969.

²⁵ *Bojovali jsme ve Španělsku: Českoslovenští dobrovolníci mezinárodních brigád ve Španělsku 1936-1939*, Státní nakladatelství politické literatury, Praha 1956 a *Dobrovolníci Svobody: O boji československých dobrovolníků proti fašismu ve Španělsku v letech 1936-1939*, Praha: Naše vojsko-SPB, 1956.

²⁶ František KRUŽÍK. *Českoslovenští dobrovolníci mezinárodních brigád ve Španělsku 1936-1939*, Praha: VHÚ, 1965.

²⁷ Jiří RAJLICH a David MAJTENYI. *Jan Ferák a ti druzí. Českoslovenští interbrigadisté, letci a letouny v občanské válce ve Španělsku 1936-1939*, Cheb: Svět křídel, 2012.

²⁸ Roman CÍLEK. *Krvavá předehra: Španělsko, 1936-1939: občanská válka a zahraniční intervence*, Praha: Epoque, 2004.

1. NAVAZOVÁNÍ VZTAHŮ

1. 1 Prehistorie vztahů Českých zemí a Španělska²⁹

První zprávy o česko-španělských kontaktech pochází z roku 973, kdy Prahu navštívil židovský kupec Ibrahím ibn Jakúb při své cestě na dvůr císaře Oty Velikého. Středoevropské země navštívil jako vyslanec córdobského chalífa al-Hakama II. Z této cesty pochází velmi stručný popis obyvatel Prahy a Prahy samotné, kterou nazývá Frága. Doklad o návštěvě se dochoval v rukopisu Abu Abaida al Bakrího „Kniha cest a zemí“.³⁰

Mezi další prehistorické vazby lze snad označit kult sv. Orsie (Eurosie či Eufrosie), údajné dcery Bořivoje a Ludmily. Utvářel se v 9. a 10. století na základě legendy, podle níž se měla sv. Orsie provdat do tehdejšího hlavního města Aragonska Jace za místního nástupce trůnu. Nicméně během cesty byla přepadena Maury a nakonec popravena.

V Čechách ve 12. století byl velmi oblíben španělský národní světec svatý Jakub, což dokládá zmínka v Kosmově kronice z roku 1124. Poměrně časté byly také cesty českých poutníků do Santiaga de Compostela (např. pražský biskup Jindřich Břetislav z přemyslovské dynastie). Už od 12. a 13. století byly v Českých zemích zakládány kostely zasvěcené právě sv. Jakubovi.³¹

V polovině 13. století se prořaly osudy obou zemí v politické sféře. Český král Přemysl Otakar II. dvakrát podporoval snahu kastilského krále Alfonse X. Moudrého o získání francouzského trůnu výměnou za politickou alianci namířenou proti Rudolfovi Habsburskému. Plán se rozpadl smrtí Přemysla Otakara II. v bitvě na Moravském poli v roce 1278.

Václav II. se Španělskem však vztahy nepřetrhal. Na sklonku 13. století povolal do Prahy mnoho španělských astrologů. Nejznámější z nich byl Álvaro de Oviedo z Toleda, který působil na královském dvoře více než 20 let (1290-1311)

Za Lucemburků se vztahy odvíjely na různých úrovních. Vrchol astrologického snažení představuje vláda Jana Lucemburského, který po oslepnutí k sobě povolal

²⁹ ARTETA Antonio a kol. *Dějiny Španělska*, Praha: NLN, 1995, s. 781-797.

BENEŠ Vlastislav. *Španělsko a Španělé*, Praha: Grada Publishing, 2000, s. 91-97.

FORBELSKÝ Josef - ROYT Jan - JORYNA Mojmir. *Pražské Jezulátko*, Praha: Aventinu, 2004, 95 s.

KAŠPAR Oldřich. *Koruna a srdce Evropy: Na cestu do Španělska*, Praha: Votobia, 1992, s. 9-18.

SKÁLA Zdeněk. *Španělsko*, Praha: Svoboda, 1983, s. 232-242.

ŠPANĚLSKO A ČR, cit. 31. 7. 2013.

³⁰ Pro více informací viz: TŘEŠTÍK Dušan. „Veliké město Slovanů jménem Praha“. *Státy a otroci ve střední Evropě v 10. století*, in: TŘEŠTÍK Dušan (ed.) - POLANSKÝ Luboš (ed.) - SLÁMA Jiří (ed.). In: *Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 7. února 999)*, Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 49-70.

³¹ VÁLKOVÁ Miluše - CHURANOVÁ Zuzana. *Svatojakubská cesta: Severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: KARPANA, 2009. 233 s.

arabského lékaře. Velkým obdivovatelem španělské kultury byl také Karel IV. Avšak plánoval křížovou výpravu proti Maurům. Václav IV. např. podporoval přepisy arabských rukopisů z Iberského poloostrova. Tyto přepisy se objevily ve spisech Václavova osobního lékaře Jana Ondřeje Šindela. V té době vznikl astrologický kodex Václava IV., jenž obsahoval celostránkovou iluminaci tzv. alfonsovských tabulek.

V období husitských válek sympatizovali katoličtí španělští králové se Zikmundem. V jednání s husity se angažoval i španělský kardinál Juan de Carvajal. Oba dva národy se nakonec také setkaly při jednáních na koncilech o ukončení válek.

V letech 1465-1467 zorganizoval král Jiří z Poděbrad velkorysou státnickou akci pod vedením švagra Lva z Rožmitálu po dvorech západoevropských panovníků, aby diplomatickými prostředky paralyzoval politické a vojenské tažení papežské kurie. Tato družina nezapomněla navštívit i Pyrenejský poloostrov. Cestu po nějaké době popsal účastník výpravy Václav Šašek z Bírkova a jeho popis se stal prvním českým cestopisem, který se týká oblastí Španělska a Portugalska.³²

V této době mohly být španělské kruhy humanistů informovány o Českých zemích z latinsky psané Kroniky české (1458) italského humanisty Aenease Silvia Piccolominiho (pozdějšího papeže Pia II.). Rukopis díla byl věnován aragonskému králi Alfonsovi. Dnes je (stejně jako celá řada dalších bohemik) chován v madridské Národní knihovně.

Nedlouho poté otřásla Evropou světová událost, jejíž ohlas zazněl i u nás. Ze španělského přístavu vypluly tři lodě pod vedením Kryštofa Kolomba, který hodlal doplout do Indie. Nicméně, aniž by sám tušil, roku 1492 vstoupil na půdu Nového světa, v domnění, že se dostal na část asijského kontinentu. Již roku 1506 vyšel první český psaný rukopis o objevení Ameriky z plzeňské tiskařské dílny Mikuláše Bakaláře Štětiny.³³

V roce 1526 nastoupila na český trůn habsburská dynastie a tím v Čechách nastalo období, které lze s nadsázkou nazvat zlatým věkem španělské kultury. Český král Ferdinand I. Habsburský, vnuk Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského, vychovaný v Kastilii jako Don Fernando, si své španělské dědictví přinesl s sebou. Do Čech si tak přivedl španělské rádce a tajemníky, např. Cristóbal de Castillejo a Gabriela de

³² Je třeba připomenout, že z dnešního hlediska byli velmi důležitými členy výpravy Václav Šašek z Bírkova a v Norimberku se k výpravě připojivší Gabriel Tetzl z Gräfenberga. Gabriel Tetzl tak učinil v Cestovním deníku Lva z Rožmitálu a na Blatné 1465-1467 a Václav Šašek v Deníku o jízdě a putování pana Lva z Rožmitálu a z Blatné z Čech až na konec světa (Putování pana Lva z Rožmitálu a z Blatné z Čech až na konec světa [online], < <http://www.historickaslechta.cz/jan-drocar-putovani-pana-lva-z-rozmitalu-a-z-blatne-z-cech-az-na-konec-sveta-id2009080023-19>>, 2006, [cit. 7. 6. 2014]).

³³ Pro více informací viz: KAŠPAR Oldřich. *Zámořské objevy 15. a 16. století a jejich ohlas v českých zemích = Descubrimientos de ultramar en los siglos 15 y 16 u su repercusión en los países Bohémicos*, Pardubice: Kora ve spolupráci s AZ servis, 1992. 105 s.

Salamanca. Znaky Kastilie, Aragonu, Katalánska, Leónu a Granady byly vymalovány v katedrále sv. Víta. Z jeho podnětu také roku 1556 přišli do Prahy první jezuité. Řád byl založen Baskem Ignácem z Loyoly. Vliv jezuitů byl v zemi velmi značný, především ve filozofii a teologii. Jezuité se neomezili pouze na Prahu a založili své koleje v mnoha místech království.

Upevnění vztahů obou zemí napomohly sňatky předních českých feudálů se španělskými šlechtičkami. Velkou slávou byla roku 1555 svatba Vratislava z Pernštejna s Marií Maxmiliánou Manrique de Lara z rodu Hurtado de Mendoza. S tohoto manželství dvě dcery Luisa a Jana odešly do Španělska, syn Jan z Pernštejna se oženil se svou příbuznou a usadil se v Tovačově, další dcera Polyxena se nejprve provdala za Viléma z Rožmberka a poté za Vojtěcha Popela z Lobkovic. Téhož roku se konala svatba Adama z Dietrichsteina s Margaretou de Cardona. V Madridu se jim narodil syn František z Dietrichštejna, budoucí kardinál a známý protireformační politik. Obě tyto rodiny se staly zastánci španělské politiky a zvyků. Pernštejnové a poté i Lobkovicové udržovali sňatkovou politiku i osobní styky se Španělskem až do 18. století.

Díky dokončení reconquisty, zámožným objevům, sjednocení země a vládě mocného rodu Habsburků se v průběhu v 16. století Španělsko stalo nepopiratelnou evropskou velmocí. Styky byly nadále intenzivně udržovány, a to především díky vzájemné výměně vyslanců u obou dvorů.

Velký rozkvět vztahů zaznamenala doba panování Rudolfa II. Mladý panovník byl vychováván na španělském dvoře svého strýce Filipa II. Do Čech si s sebou přivezl tradice španělského humanismu. Především za jeho vlády dostala Praha zcela mezinárodní ráz s převahou španělských prvků, a proto se stala evropskou kulturní metropolí. I na starobylém Pražském hradě zněla španělština. Později se tu objevil kult nových světců – sv. Ignác, František Xaverský, František Borgiaš, Terezie, Jan z Kříže, Isidor, Vincenc, Alfons Rodríguez aj. Velkou roli sehrály v šíření španělského vlivu překlady španělské literatury. Uskutečnily se kavalírské cesty českých šlechticů do Španělska, jako např. Jana Bedřicha a Karla ze Žerotína.

V bitvě na Bílé hoře roku 1620 porazilo císařské vojsko, organizované podle španělského vojenského systému (tzv. tercios), české stavy. Rovněž španělská vojska (tzv. dublony) účinně pomohla k upevnění moci Habsburků na českém trůně. Španělský generál Baltasar de Marradas se roku 1630 stal nejvyšším vojenským i civilním velitelem Čech. Vedle něho tu působil několik dalších španělských generálů – Huerta, Paradís, Areyzaga, Verdugo, Vázquez ad.

Jedním z nejznámějších symbolů pobělohorské doby v Českých zemích se stal kult Pražského Jezulátka (El Niño Jesús de Praga). Voskovou sošku, která představuje dílo vrcholné španělské renesance, přinesla s sebou do země María Manrique de Lara. Od ní ji dostala darem její dcera Polyxena, která sošku v roce 1628 věnovala klášteru pražských karmelitánů při kostele Panny Marie Vítězné na Malé Straně. Karmelitáni rozšířili kult Pražského Jezulátka po celém světě, hlavně však ve španělsky mluvících zemích (např. Španělsko, Mexiko a Argentina).³⁴

Koncem 17. století působil jako císařský vyslanec v Madridu hrabě Harrach, který přivezl sbírku španělských obrazů, z nichž se část dnes nachází v Hrádku u Nechanic. Jako vyslanec ve Španělsku také působil i kníže A. A. J. Lobkowitz, který se věnoval hospodářské spolupráci.

18. století znamená postupný ústup španělského kulturního vlivu ve prospěch francouzských vlivů. Nicméně k přerušení kontaktů nedošlo především díky obchodním stykům českých zemí se španělským zámořským světem. Ve Španělsku v této době vznikla síť faktorii českých obchodníků se sklem, např. v městech Cádiz, Sevilla, Malaga, Barcelona ad. Kromě skla a plátna byla do Španělska vyvážena slovenská měď.

Na základě uvedené literatury a jiných zdrojů jsem chtěla v této části nastínit historii česko-španělských vztahů, a poukázat tak na vzájemnost těchto vztahů v minulosti. Z toho lze soudit, že ve svém vývoji zaznamenaly určité etapy, během nichž se objevovaly různé trendy v sociálních, politických, hospodářských a kulturních podmínkách obou zemí.

1. 2 Česko-španělské vztahy v 19. století a na začátku 20. století

Česko-španělské vztahy v 19. století byly převážně kulturního charakteru. Charakteristickým rysem české kultury v tomto století byl mohutný rozmach českého národního života, provázený úpornou snahou přiblížit Čechy ostatním státům v Evropě a Evropu Čechám. Už první české obrozenecké časopisy přinášely reportáže z cest českých spisovatelů do Španělska (např. Hlasatel český, Jindy a Nyní, Česká včela, Květy české, Časopis Českého muzea), ale i překlady ze španělské literatury.³⁵ Část českých autorů hledala v 2. polovině 19. století inspiraci ve španělských námětech (např. Jakub Arbes, Svatopluk Čech, Julius Zeyer). Právě Jaroslav Vrchlický přeložil několik španělských

³⁴ Pro více informací viz: PECHÁČKOVÁ Ivana. *Legenda o Pražském Jezulátku*, Praha: Meander, 1997. 37 s.

³⁵ Nejčastěji se překládala dramata španělských klasiků, jako Lope de Vega, Pedro Calderón de la Barca, Tirso de Molina, ale i díla novodobějších autorů, jako Santiago Rusiñol, Jacint Grau, Àngel Guimera, Adrià Gual (LENZ Jaroslav. *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin*, Praha: 1930, s. 10).

dramat Calderóna a Lope de Vegy. Jiří Hořejší upravil Calderónovu komedii *Zalamejský soudce* pro Národní divadlo. V meziválečném období v Československu patřil mezi nejčtenější autory Vasco Ibáñez. Rovněž ze španělštiny překládal Josef Václav Sládek, nicméně jeho překlady nejsou tak hodnotné, jako ty anglické.³⁶ Ke konci 19. století a na začátku 20. století vzniklo mnoho cestopisů o Španělsku, např. Otto Pinkas, Pavel Durdík, Jiří Stanislav Guth-Jarkovský ad.³⁷

Docházelo i k některým dílčím osobním kontaktům španělských umělců v Čechách. Isaac Albéniz osobně řídil zkoušky své opery *Pepita Jiménez* a dokonce se zúčastnil i její premiéry v Národním divadle v Praze. Do českých zemí se také dostala španělská tanečnice *Pepita de Oliva*, jejíž pobyt dodnes připomíná název látky *pepito*. Popularita této Španělky byla tak velká, že se její podoba objevila na porcelánových výrobcích z Klášterce nad Ohří. Na druhé straně mnoho českých umělců navštívilo Španělsko, např. v Madridu působil jako dvorní malíř Karel Svoboda.³⁸

Někteří jedinci pocházející z Čech se aktivně angažovali i v záležitostech politických ve Španělsku. Dva šlechtici se na straně dona Carlose zúčastnili na španělské půdě karlistických válek.³⁹ Kníže Lichnovský si ze Španělska přivezl sadu Goyových *Caprichos* a kníže Schwarzenberg napsal *Španělský deník*.⁴⁰

Koncem 19. století začalo studium českých historiků a jejich bádání o španělských dějinách ve španělských archívech. Ovšem většího zájmu se Španělsko dočkalo až ve 20. století. V centrálním archivu v Simancas⁴¹ začal bádát český zemský archivář Antonín

³⁶ LENZ Jaroslav. *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin*, s. 10.

³⁷ BENEŠ Vlastislav. *Španělsko a Španělé*, s. 95-96.

³⁸ KAŠPAR Oldřich. *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*, Brno: 3K, 1997, s. 128-129.

³⁹ První karlistická válka (1833-1840) byla složitým vojensko-politickým konfliktem ve Španělsku. Válka probíhala ve třech fázích a převážně se omezila na území Katalánska, Navary a Valencie. Hlavním úkolem karlistického hnutí bylo odstranit veškeré novoty, zlepšit veřejné zvyky podle zásad křesťanské morálky, přičemž se nesmělo zničit prosté a ctnostné nevědomí obyčejných lidí, spíše se karlisté měli pokusit lid udržet v prospěšné nevědomosti. Po skončení první karlistické války se stal oblíbený pokrokový liberál generál Espartero podruhé ministerským předsedou a donutil Marii Kristinu, aby se vzdala vlády a odešla do exilu. Jeho regentství trvalo do roku 1843, kdy ho umírnění generálové, Narváez a Prim donutili k rezignaci a odchodu do vyhnanství (JÁROVÁ Eva. *Poslední lancknecht a faccioso (Reflexe Španělska během první karlistické války v cestovním deníku Bedřicha ze Schwarzenbergu)*. České Budějovice, 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita České Budějovice. Filozofická fakulta. Historický ústav. Vedoucí práce Mgr. Zdeněk Bezcený Ph. D., s. 31-33.

⁴⁰ UBIETO ARTETA Antonio et al. *Dějiny Španělska*, Praha: NLN, 2007, s. 794.

⁴¹ Generální archiv v Simancas byl založen Karlem V. a v činnosti poté pokračoval i jeho syn Filip II. V archivu jsou uloženy veškeré dokumenty k dějinám španělské monarchie od dob vlády Katolických králů až do roku 1834. Dále se zde také nacházejí prameny, jež mají význam pro historii dalších evropských zemí, např. České země (DUŠKOVÁ Pavlína. *Minulost a současnost Španělska pohledem českých hispanistů*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta. Ústav romanistiky. Vedoucí práce Mgr. Pavel Marek, Ph.D., s. 7).

Gindely, který se zajímal především o španělskou politiku v období třicetileté války.⁴² Materiály, které získal v Simancasu, považoval za nejcennější. Z doby Gindelova španělského bádání v Simancas, se dochovalo mnoho dopisů, které si vyměňoval s významnými představiteli vědy, kultury a politiky. Počíná se také rodit česká hispanistika. Následující období české hispanistiky lze rozdělit na dva okruhy. První vycházelo z vědeckých prací, např. Vlastimila Kybala, Josefa Borovičky, Jaroslava Lenze, Rudolfa Jana Slabého a Bohdana Chudoby. Druhé se v pracích věnovalo událostem ohledně občanské války ve Španělsku, např. Antonín Josef Kožíšek, Emanuel Vajtauer, Gustav Winter a Kurt Konrad. V roce 1900 byly otevřeny hispanistické studie na Univerzitě Karlově v Praze. Hispanistiku rozvíjeli především Francisco Javier Fariña,⁴³ Jaroslav Kuchválek⁴⁴ ad.⁴⁵

Styky načas přerušila 1. světová válka. Nicméně během ní se španělský král Alfons XIII. angažoval v případě obžalovaného Karla Kramáře, který byl odsouzen rakousko-uherským válečným soudem k trestu smrti.⁴⁶

1. 3 Politické a diplomatické vztahy Československa a Španělska

1. 3. 1 Československá zahraniční politika

Geopolitická situace nikdy nebyla pro Československo výhodou, naopak nesmírnou zátěží. I když Československo bylo po 1. světové válce počítáno mezi vítězné státy, nacházelo se, podle Klimka a Kubů, ve strategickém sevření německo-rakousko-maďarském, tj. zemí poražených, které volaly po revizi systému, daného mírovými smlouvami. Proto se úloha zahraniční politiky nového státu soustředila v první řadě na zajištění bezpečnosti státu. Přímý úhel pohledu zahraniční politiky se zaměřoval na vytvoření přátelských vztahů se západními státy, tj. vítěznými státy Dohody (např. s Francií), dále s menšími spřízněnými státy v jihovýchodní a východní Evropě, se kterými

⁴² Informace získával především z korespondence španělských vyslanců při španělském dvoře a z protokolů státní rady (DUŠKOVÁ Pavlína. *Minulost a současnost Španělska pohledem českých hispanistů*, s. 8).

⁴³ Francisco Javier Fariña (nar. 1881), lektor španělštiny na univerzitách v Brně a Bratislavě od roku 1933.

⁴⁴ Jaroslav Kuchválek (nar. 1910) studoval v Madridu španělštinu, díky tomu se stal významným hispanistou. Po skončení druhé světové války působil Kuchválek jako lektor, později jako docent španělštiny na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze. Zprostředkoval uvedení prvních latinskoamerických literárních děl do češtiny a sám na překladech spolupracoval. Byly to např. básně Pabla Nerudy, přeložil román J. Mancisidora Ve větrné růži apod. Rovněž působil jako velvyslanec Československé republiky v Brazílii v letech 1955-1961 a poté v Mexiku v letech 1961-1962. Zemřel 13. dubna 1973 v Praze. (Významní rodáci - Historie Řečice [online], <<http://www.kardasova-recice.cz/informace-o-meste/historie-recice/vyznamni-rodaci/zapsali-se-do-dejin-mesta.html>>, 2011, [cit. 6. 6. 2014])

⁴⁵ DUŠKOVÁ Pavlína. *Minulost a současnost Španělska pohledem českých hispanistů*, s. 7-10.

⁴⁶ Alfons XIII. a jeho pouta k českým zemím [online], <<http://dosmundos.cz/?p=372>>, 2010, [cit. 3. 9. 2013].

Československo vytvořilo spojenecký blok, tzv. Malou dohodu, či neutrálními státy (např. se Španělskem).⁴⁷

Ministerstvo zahraničí vzniklo už v rámci prozatímní zahraniční vlády, vyhlášené v Paříži 14. října 1918.⁴⁸ První domácí legislativně podložený orgán pro provádění zahraniční politiky Úřad pro věci zahraniční byl zřízen zákonem č. 2 z 2. listopadu 1918 ještě v rámci Národního výboru. Vlastní ministerstvo zahraničí pak vzniklo při vytvoření první československé vlády 14. listopadu 1918.⁴⁹ Původně sídlilo v areálu Pražského hradu v Toskánském paláci, ale od roku 1934 v Černínském paláci na Hradčanech.⁵⁰ Vnitřní členění ministerstva se ustálilo po reorganizaci roku 1923, zásadně kopírovalo západní vzory.⁵¹

Podle Klimka a Kubů se československá zahraniční služba už od počátku potýkala s vážným nedostatkem kvalifikovaných odborníků, zvláště když většina Čechů, kteří dříve působili v rakousko-uherských diplomatických či konzulárních službách nebyla do služeb nového úřadu přijata. Mezi nimi se však našly i výjimky, např. Miloš Kober ad. Do diplomatických služeb přešli někteří bývalí příslušníci rakouské byrokracie a důstojnického sboru, ale i větší část příslušníků zahraničního odboje za války, dále pak činitelé masarykovské domácí odbojové organizace z 1. světové války, tzv. Mafie. Zbytek byl doplněn především odborníky z řad bývalé zemské byrokracie, vysokoškolskými profesory (např. Kamil Krofta, Vlastimil Kybal), reprezentanty nejvlivnějších politických a hospodářských uskupení atd. Kritériem pro přijetí do služeb zahraničí bylo především vzdělání, schopnosti, znalost jazyků, spojené s věrností státu a jeho základním masarykovským politickým ideálům. Nicméně rozhodující slovo při obsazování ministerstva zahraničí si podržel Tomáš Garrigue Masaryk s Edvardem Benešem. Zejména Beneš, už vzhledem ke stylu své práce, při níž se snažil zařizovat vše důležité, pokud vůbec možno, sám, přitom nehledal ani tak samostatné koncepční diplomaty velkého

⁴⁷ KLIMEK Antonín - KUBŮ Eduard. *Československá zahraniční politika 1918-1938: Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995, s. 9-10.

⁴⁸ Samozřejmě pod vedením Edvarda Beneše, ten se samozřejmě stal prvním ministrem. Do této funkce potvrzen při následném sestavování první československé vlády, vzniklé na základě Prozatímní ústavy (Zákon č. 37/ 1918 Sb. z. a n.), která byla projednána a přijata Národním výborem ve dnech 12. a 13. listopadu 1918 (Vznik československé diplomacie, cit. 21. 9. 2013).

⁴⁹ KLIMEK Antonín - KUBŮ Eduard. *Československá zahraniční politika 1918-1938*, s. 11.

⁵⁰ V Černínském paláci sídlí dodnes.

⁵¹ Vznik československé diplomacie [online],

<http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/x1918_vznik_ceskoslovenske_diplomacie.html>, [cit. 21. 9. 2013].

formátu, tedy eventuální konkurenty, nýbrž schopné a poslušné realizátory svých koncepcí a rozhodnutí.⁵²

1. 3. 2 Československo-španělské vztahy

Oficiální diplomatické vztahy se Španělskem byly navázány 19. června 1919. Nesmíme opomenout, že československé vyslanectví v Madridu bylo personálně totožné s vyslanectvím v Lisabonu v Portugalsku, nicméně vyslanec sídlil trvale v Madridu.⁵³

„Po vzniku Československé republiky sice byly navázány diplomatické styky, ale ve vzájemných vztazích panovala ještě určitá nedůvěra, protože zejména Madrid těžce nesl rozbití Rakouska-Uherska, které tradičně pokládal za blízký státní celek ve střední Evropě, takže k postupnému ožívování vzájemných vztahů a k naplňování příslušných obchodních a jiných dohod dochází v podstatě až ve druhé polovině dvacátých let.“⁵⁴

Prvním československým vyslancem v Madridu byl Dr. Miloš Kobr, který do úřadu nastoupil až roku 1921. Španělské zákony nikterak nezabraňovaly, aby se cizinci spojovali Španěly za účelem obchodních styků. Téhož roku dne 18. listopadu byla podepsána první obchodní smlouva mezi Prahou a Madridem s doložkou nejvyšších výhod mezi oběma státy. Češi měli zájem o rtuť, ovoce a ryby ad., Španělé zase o československé sklo, textil a obuv.

„Od doby samostatnosti našeho státu až do jara letošního roku vyvíjely se obchodní styky naše se Španělskem - až na některé obtíže všeobecného rázu zejména při dopravě - dosti normálně. Španělsko skýtalo zboží našeho původu svůj platný minimální tarif 2. zrovna tak jako Rakousko a Maďarsko a nechalo nás tak používatí výhod, které byly zákonem ze dne 10. července 1894 přiznány říši Rakousko-Uherské.

Stav tento trval až do publikace nového španělského provisorního celního tarifu ze dne 17. května 1921, vstoupivšího v platnost dne 21. května 1921.

⁵² KLIMEK, Antonín - KUBŮ Eduard, s. 12-13.

⁵³ SMUTNÝ Martin. *Krizové období vývoje Portugalské republiky 1925-1930 a vztahy ČSR - Portugalsko*. Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Marta Romportlová, CSc., s. 2-3.

⁵⁴ Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy II. [online], <<http://radio.cz/cz/rubrika/historie/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-ii>>, 2004, [cit. 31. 7. 2013].

*Vůči Československu přestal býti aplikován režim nejvyšších výhod celních a zboží našeho původu vylíváno bylo maximálními, namnoze prohibičními sazbami tarifu I. Nový tento stav ovšem těžce postihl československý vývoz do Španělska.*⁵⁵

Za zásadní mezník v obchodních vztazích mezi Československem a Španělskem považujeme rok 1925, kdy byla dosažena prozatímní obchodní úmluva. Dne 16. července 1925 byla sjednána výměna not mezi čs. vyslancem v Madridě Milošem Kobrem a presidentem vojenského direktoria Miguelem Primo de Riverou, spolu s důvodovou zprávou, aby vláda tuto obchodní úmluvu schválila v nejbližší ministerské radě, jakmile bude schválen příslušný zmocňovací zákon. Prozatímní obchodní úmluva byla nakonec podepsána 29. července 1925 a obě strany tak přistoupily k podpoře výměny zboží a hospodářské součinnosti mezi oběma státy a k utužení obchodních styků. Jak Československá republika, tak Španělsko se shodly např. na těchto bodech:

- 1) Seznam plodin nebo výrobků pocházející a přicházející ze španělského území, např. šafrán, fiky, datle, vinné bobule a sušené hrozny, citrony, pomeranče, mandarinky, banány, olivy, vinné hrozny z Almería, lihové tekutiny pálené (vinné destiláty, likéry, ovocné pálené lihoviny), víno v sudech a v lahvích (víno španělského původu z vinných krajů Kastilie, Rioja, Aragon, Ampardán, Panadés, Valencia, Murcía, Andalusie, Galicie, Baleárské ostrovy a kanárské ostrovy) – zásilky španělských vín musely být při dovozu do Československé republiky doprovázeny nejen osvědčením původu, ale i nálezem rozboru,⁵⁶ dále potom olivový olej v sudech a lahvích, sardínsky v oleji, ovocné konzervy, korkové zátky ad.
- 2) Plodiny nebo výrobky pocházející a přicházející z Československa byly dováženy do Španělska, na Baleárské ostrovy, na Kanárské ostrovy a do španělských držav v plném rozsahu sazeb minimálního tarifu a všeobecně nejvyšších výhod jak co do dovozních cel, tak i co do vnitřních dávek nebo jakýkoliv obdobných výhod, které Španělsko přiznává, např. sklo (křišťálové a polokřišťálové, barevné, broušené), skleněné perličky (pro ozdoby lustrů), bílý porcelán pro stolní soubory, barevný porcelán, železniční pražce, předměty lité z oceli a z kujného železa, kuchyňské

⁵⁵ Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1922 - vládní návrh, online: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3424_01.htm.

⁵⁶ Osvědčení původu a nálezy o rozboru byly oprávněny vydávat úřední organizace, jejichž seznam byl sestaven vzájemnou dohodou.

náčiní a domácí nářadí, cínové předměty, stroje na ledárny a chladírny, stroje na drcení nerostů, kyselina mravenčí ad.

- 3) Obě smluvní strany se zavázaly zaručit si vzájemně veškeré výsady – včetně nejpříznivějších sazeb – plynoucí ze změn celního názvosloví, ze specializací a z poznámek, zavedených v jejich celním sazebníku opatřenými správními nebo zákonnými úmluvami.
- 4) Jestliže by nastaly v jejich celním, obchodním nebo měnovém režimu, které by rušivě působily na provádění těchto dohod, smluvní strany by si přiznaly podle vzájemné dohody právo předložit kdykoliv žádost směřující k dosažení změny nebo přizpůsobení této dohodě, aniž by byly povinny napřed ji vypovědět. V tomto případě měla být ihned zahájena jednání, aby byla znovu zjednána spravedlivá rovnováha vzájemných ústupků a výhod.⁵⁷

Z toho vyplývá, že španělský dovoz do Československa jak co do množství, tak co do hodnoty tvořil důležité průmyslové suroviny. Naproti tomu československý vývoz do Španělska se týkal vesměs kvalitních výrobků našeho průmyslu.⁵⁸

Podle instrukcí byla v roce 1926 dosažena úplná vzájemná volnost obchodu mezi Československou republikou a Španělskem. Oba dva státy se zaručily přesnou formou zacházení podle doložky o nejvyšších výhodách. V úmluvě se mluví o některých druzích zboží, jež požívají slev při dovozu do Československa. Problém např. nastal ohledně dovozu vojtěškových semen, které neobdržely dovozní povolení, které bylo udělováno toliko pro vojtěšková semena z Itálie a Francie. Toto odmítnutí dovozního povolení pro toto zboží spočívalo na nesprávném výkladu ze strany československých úřadů. Proto španělská strana žádala, aby co nejrychleji příslušné československé úřady situaci vyřešily.⁵⁹

Od 1. ledna 1929 došlo k dočasnému snížení celních sazeb. Na podzim minulého roku byli vývozci do Španělska postrašeni zprávami o vypovídání obchodních smluv cizích států se Španělskem a o brzkém zavedení nového sazebníku s vysoce ochrannými celními sazbami. Španělská vláda tak k 31. prosinci 1928 vypověděla smlouvu pouze Švýcarsku a Belgii, se kterými se však předtím dohodla. Návrh nového celního sazebníku tak byl

⁵⁷ NA, MZd, karton 273, zpráva.

⁵⁸ NA, MZV-VA I, karton 574, novinový článek z roku 1925 (periodikum neuvedeno).

⁵⁹ NA, MZ I-ZOZ, karton 73, zpráva.

vypracován a četné položky byly sníženy s všeobecnou platností pro všechny smluvní státy, mezi než patřilo i Československo.⁶⁰

V letech 1932-1933 se vyslanectví Československé republiky v Madridu snažilo o uvolnění vzájemného obchodu se Španělskem. Jednalo se především o to, že Španělsko neprojevovalo příliš velký zájem o čs. trh po ukončení pomerančové sezony, na rozdělení celní položky na sklo a na snížení celních sazeb na gumovou obuv. Nicméně aktivní obchod mezi Československem a Španělskem stále trval.⁶¹

V roce 1935 španělská vláda povolila dovoz čs. automobilů bez časového určení, jakožto jednorázový kontingent. Proto československá strana vyšla vstříc španělským přáním. Dovoz španělského sezónního zboží – pomerančů a mandarinek – byl uvolněn do konce toho roku. Tím se mělo vyjít vstříc hlavním španělským požadavkům. Ministerstvo zahraničních věcí současně sdělilo španělskému vyslanectví, že zatím žádosti o dovoz ostatních španělských výrobků budou vyřizovány kladně bez časového omezení. Průběhem dalšího jednání předložilo španělské vyslanectví návrh o novém dovozním režimu. Pokud by o něm nebylo rozhodnuto, žádalo Španělsko o prodloužení starého režimu dovozu z roku 1933, tj. úplná volnost a poskytnutí výhod na hrozny z Almería.⁶²

„Na schůzi se Španělskou komisí bylo dosaženo dohody projednávané prozatímní obchodní úmluvy - až na závěrečnou formulaci o prozatímním uvedení úmluvy v účinnost: v této pro nás nejdůležitější otázce španělská komise dávala zřejmě najevo úmysl účinnost úmluvy dle možnosti oddáliti a za jistým spěchem, že Španělé ve schůzi svolili k uvedení v účinnost před výměnou ratifikačních listin, a to co nejdříve.“⁶³

Velkou zásluhu na rozvoji československo-španělských vztahů v tomto období měl pražský Španělský kroužek⁶⁴, jehož členové pěstovali velmi živé kontakty se zemí svého zájmu. Španělský kroužek se snažil o prohloubení a znásobení československo-španělských vztahů. S tímto cílem pořádal přednášky o minulosti i přítomnosti Pyrenejského poloostrova, jazykové kurzy španělštiny a katalánštiny, literární večery, umělecké i komerční výstavy a v neposlední řadě také poznávací zájezdy. Díky činnosti

⁶⁰ MZV-VA I, karton 574, novinový článek z roku 1929 (Národní listy).

⁶¹ NA, MZ I-ZOZ, karton 73, zpráva.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Prozatímní obchodní smlouva mezi ČSR a Španělskem (NA, MZ I - ZOZ, karton 73, zpráva), pozn. text je ponechán v původním znění.

⁶⁴ Círculo Español de Praga.

kroužku zavítala do Československa celá řada španělských umělců, literátů, hudebníků, ale také studentů, průmyslníků apod.⁶⁵

V letech 1926-1928 jednalo Ministerstvo zahraničních věcí a vyslanectví Československa v Madridu ohledně smlouvy o úpravě vzájemných právních styků ve věcech občanských, obchodních a nesporných. Dne 2. května 1929 se Ministerská rada usnesla, že vláda Československé republiky schválila smírčí a rozhodčí smlouvu, která pocházela ze dne 16. listopadu 1928. V roce 1928 byla podepsána Smírčí a rozhodčí smlouva mezi Československou republikou a Španělským královstvím. Tato smlouva zcela rozeznávala, podle vzoru smírčích a rozhodčích smluv locarnského typu, mezi spory právními a neshodami neprávními.⁶⁶

„Ministerská rada usnesla se dne 2. května 1929:

1. / vláda Československé republiky schvaluje smírčí a rozhodčí smlouvu mezi Československou republikou a královstvím španělským ze dne 16. listopadu 1928;

2. / ministerstvu zahraničních věcí se ukládá, aby se o stylistických připomínkách dohodlo s příslušnými ministerstvy unifikací a vnitra a aby pak smlouvu předložilo k ratifikaci panu presidentu republiky a po ratifikaci přikročilo k výměně ratifikačních listin;

3. / po výměně ratifikačních listin budiž smlouva uveřejněna ve Sbírce zákonů a nařízení;

4. / Provedením této smlouvy se pověřuje ministr zahraničních věcí v dohodě se súčasněnými ministry.

*O tomto vládním usnesení vyzumívá se kancelář presidenta republiky a všechna ministerstva.*⁶⁷

Během roku 1929 se přátelské styky mezi Španělskem a Československem utěšeně rozvíjely. V této době se také Španělský kroužek přetvořil ve Španělský a iberio-americký

⁶⁵ Španělský kroužek byl založen v roce 1918, jehož organizátorem a skutečně vůdčím duchem byl zanícený hispanofil, gynekolog MUDr. Jaroslav Lenz. Mezi nejvýznamnější členy kroužku patřili, např. historik a diplomat Vlastimil Kybal, cestovatel a etnolog Albert Vojtěch Frič, první lektorka španělštiny na pražské univerzitě Antonie Dickertová ad. (NÁLEVKA Vladimír. *Století českého zájmu o Španělsko*, in: České země a Španělsko: Z dějin česko-španělských vztahů, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996, s. 93).

⁶⁶ Spory právní se podrobovaly fakultativnímu řízení smírčímu a obligatornímu řízení, popř. soudnímu. Neshody neprávní se podrobovaly obligatornímu řízení smírčímu, ale krom toho také obligatornímu řízení rozhodčímu, což znamenalo významnou odchylku od smluv locarnského typu.

⁶⁷ Španělsko - smírčí a rozhodčí smlouva (NA, MS, karton 73, zpráva), pozn. text je ponechán v původním znění.

ústav, jenž sdružoval zájemce různých profesí, kteří jeho prostřednictvím rozvíjeli různorodé vztahy se Španělskem a latinskou Amerikou. Ústav měl čtyři sekce - kulturní, obchodní, sociální a turistickou.⁶⁸

Dne 13. května 1931 vláda schválila na schůzi návrh Ministerstva zahraničních věcí ze dne 20. dubna 1931 jmenování stálé smírčí komise podle smírčí a rozhodčí smlouvy se Španělskem. V dohodě byli jmenováni Ivar Lykke, H. E. Duke, lord Merrivale a G. Adrien Lachnal. Stálá smírčí komise španělsko-československé trvala v rozmezí od 30. března 1930 do 29. března 1933. Na tutéž dobu také jmenovala členem komise Kornela Stodolu.⁶⁹

„President Československé republiky a Jeho Veličenstvo král Španělský prodchnuti přáním, aby utužena byla pouta přátelství mezi Československem a Španělskem a aby spory, jež by se snad vyskytly mezi oběma státy byly rozřešeny podle nejvyšších zásad mezinárodního práva veřejného.

*President Československé republiky: p. Dra Eduarda Beneše, ministra zahraničních věcí Československé republiky, a Jeho Veličenstvo král Španělský: jeho Excellenci p. Joaquina de Ezpeletu, mimořádného vyslance a zplnomocněného ministra v Praze, kteří sdělivše si své plné moci, jež shledali v dobré a náležité formě, dohodli se na těchto ustanoveních.*⁷⁰

Hlubšího rozvoje doznaly vzájemné styky v roce 1931, po pádu španělské monarchie a nastolení republiky. Z té doby se traduje stupňující zájem o španělskou politiku a kulturu. Zájem o Španělsko projevovali čeští i slovenští politikové i umělci.

1. 4 Osobnosti vyslanectví

Než přejdeme k osobnostem vyslanectví ve Španělsku, je důležité zmínit, že československé vyslanectví v Madridu bylo personálně totožné s konzulátem v Lisabonu v Portugalsku.⁷¹ Prvním československým vyslancem ve Španělsku a v Portugalsku se stal

⁶⁸ S tímto ústavem úzce spolupracoval univerzitní profesor, historik a v letech 1927-1933 čs. vyslanec v Madridu Vlastimil Kybal. Kybal byl svědkem významných změn ve Španělsku, pádu monarchie a vzniku republiky (NÁLEVKA Vladimír. *Století českého zájmu o Španělsko*, s. 93).

⁶⁹ Smírčí a rozhodčí smlouva se Španělskem - stálá smírčí komise (NA, MS, karton 73, zpráva), pozn. text je ponechán v původním znění.

⁷⁰ Španělsko - dohoda o vzájemné právní pomoci ve věcech občanských a obchodních (NA, MS, karton 1776, zpráva), pozn. text je ponechán v původním znění.

⁷¹ SMUTNÝ Martin. *Krizové období vývoje Portugalské republiky 1925-1930 a vztahy ČSR - Portugalsko*, s. 2.

Miloš Kobr,⁷² který byl do svého úřadu jmenován prezidentem Tomášem Garriguem Masarykem 25. května 1921. Od 1. prosince 1925 vedl úřad jako chargé d'affaires⁷³ **Adolf Berka**.⁷⁴ V březnu 1927 Dr. Berka upozornil, z čs. vyslanectví v Madridu, že by bylo dobré reorganizovat lisabonský konzulát. Navrhl vyslat do Lisabonu legačního úředníka jako chargé d'affaires, čímž by se především zjednodušila práce celého úřadu. Československá vláda schválila přeměnu československého konzulátu v Lisabonu na vyslanectví 15. července 1927. V návrhu podaném Ministerstvem zahraničních věcí vládě bylo uvedeno, že čs. vyslanec v Madridu bude akreditován rovněž u lisabonské vlády a že správou vyslanectví v Lisabonu bude pověřen chargé d'affaires.⁷⁵ Adolfa Berku na postu vyslance vyměnil 1. prosince 1927 Vlastimil Kybal,⁷⁶ který se zasloužil o rozvíjení vztahů a kontaktů mezi Československem a Španělskem. A právě proto se na jeho osobu podíváme podrobněji.

„K velice diplomatické proměně ve vzájemných diplomatických vztazích dochází v okamžiku, kdy do Madridu odjel československý velvyslanec, bývalý univerzitní profesor Vlastimil Kybal, který podobně jako řada dalších jeho univerzitních kolegů, byl povolán

⁷² Miloš Kobr (nar. 7. června 1876) působil již v diplomatických službách Rakousko-Uherska v letech 1903-1918. Od dubna roku 1919 pracoval na Ministerstvu zahraničních věcí Československa, dále na československém vyslanectví v Paříži a v Berlíně od května 1920 do února 1921. V letech 1921 až 1925 zastával funkci vyslance v Madridu a od roku 1922 byl akreditován též v Portugalsku. Poté byl delegát a potom i vyslancem v Cařihradu (dnešním Istanbulu), od roku 1927 v Ankaře. Nicméně roku 1932 byl odvolán na ústředí do Prahy. V letech 1933-1939 byl vyslancem v Maďarsku. Po okupaci Čech a Moravy odešel do Švýcarska. V letech 1942-1945 pracoval na ministerstvu zahraniční československé exilové vlády v Londýně (Heslo *Kobr Miloš*, in: DEJMEK Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Praha: Academia, 2013. s. 113-114.)

⁷³ Chargé d'affaires je funkce, vedoucí úřadu - jmenován ministrem zahraničí ČR, nemusí se žádat o souhlas hostitelské/přijímací země (Hodnosti a funkce diplomatů [online], <https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/hodnosti_a_funkce_diplomatu_objasneni.html>, 2014, [cit. 10. 6. 2014]).

⁷⁴ Adolf Berka (nar. 15. června 1844) byl v červnu 1920 přijat do služeb Ministerstva zahraničních věcí jako ministerský místotajemník (od roku 1923 jako ministerský komisař). V listopadu 1922 byl vyslán jako legační atašé a později legační tajemník II. třídy na vyslanectví v Madridu, které posléze, po odjezdu Miloše Kobra vedl jako chargé d'affaires. V letech 1929-1934 byl přidělen jako legační tajemník na čs. vyslanectví do Ankaru. Od července 1934 byl jmenován legačním tajemníkem I. třídy na čs. vyslanectví Athénách, které vedl krátce jako chargé d'affaires do března 1938. V říjnu 1939 vstoupil do služeb Ministerstva obchodu. Po osvobození Československa se už do služeb Ministerstva zahraničních věcí nevrátil (Heslo *Berka Adolf*, in: DEJMEK Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Praha: Academia, 2012, s. 34).

⁷⁵ PUMPŘLOVÁ Kristýna. *Československo-portugalské vztahy ve 20. a 30. letech 20. století*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav románských studií. Vedoucí práce PhDr. Simona Binková, CSc., s. 10-15.

⁷⁶ Viz přílohy.

*mladým československým státem do diplomatických služeb, a Vlastimil Kybal nyní nahlížel na španělské dění očima poučeného historika.*⁷⁷

Vlastimil Kybal (1880-1958) byl osobností velmi širokých zájmů a plodného tvůrčího úsilí, a proto se mohl stát příkladem tvořivého propojení odborné historické práce s diplomatickým působením. Vlastimil Kybal se narodil 30. května 1880 v Černochově u Loun v Ústeckém kraji rodičům Václavovi a Antonii Kybalovým. Po absolvování obecné školy v Černochově ho rodiče zapsali na Vyšší státní Gymnázium ve Slaném, kde studoval v letech 1891-1899. Po maturitní zkoušce se Kybal rozhodl pro vysokoškolské vzdělání. Své studium zahájil na Filosofické fakultě University Karlo-Ferdinandovy v Praze. Tam také dostal možnost studovat u historiků Jaroslava Golla, Václava Novotného, Josefa Kalouska a Josefa Pekaře, filosofů Tomáše Garrigue Masaryka, Františka Drtiny a Františka Krejčího.⁷⁸

Kybal jako historik byl ze začátku pod vedení Jaroslava Golla veden ke studiu českých středověkých dějin – myšlenkového odkazu českého reformního hnutí. Jeho disertační práce *O učení Mistra Matěje z Janova o církvi* získala roku 1905 jubilejní cenu České akademie věd a umění. Nicméně následně zahraniční studijní cesty a pobyty⁷⁹ otevřely Kybalovy nové perspektivy a ty jej dovedly až k novověkým evropským politickým dějinám, především k dějinám 16. až 19. století.⁸⁰

Španělsko poprvé navštívil v roce 1909 a strávil zde více jak tři měsíce. Nejvíce jeho pozornost upoutaly archivní fondy v Simancas, které podle něho skrývaly nezastupitelné prameny k dějinám Evropy a zámoří 16. a 17. století, jakož i sumu pramenů k dějinám českých zemí osvětlující české stavovské povstání a počátky třicetileté války. Výsledky svých studií zúročil ve svazku *Jindřich IV. a Rudolf II.* (1907), *Jindřich IV. a Evropa v letech 1609 a 1610* (1911), ale i v polemickém díle *Arnošt Denis a Bílá hora* (1912).⁸¹

⁷⁷ Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy II. [online], <<http://radio.cz/cz/rubrika/historie/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-ii>>, 2004, [cit. 31. 7. 2013].

⁷⁸ HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal doma a v exilu*, Louny: 2001, s. 5-12.

⁷⁹ V Paříži, Bonnu, Vídni, Mnichově a Štrasburku.

⁸⁰ BARTÁČEK Ivo. *Vlastimil Kybal - Od historických studií k dílu diplomatickému*, in: Pocta Josefu Polišenskému, Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého, 1996, s. 23-28

⁸¹ DUŠKOVÁ Pavlína. *Minulost a současnost Španělska pohledem českých hispanistů*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta. Ústav romanistiky. Vedoucí práce Mgr. Pavel Marek, Ph.D., s. 11-14.

„V Itálii jsem prodlél tehdy 14 ½ měsíců, ve Španělsku přes 3 měsíce a ve Švédsku měsíc. Cesty mé souvisely s intenzivním bádáním archivním ve třech zemích, dvou katolických a jedné protestantské, které v první polovici 17. století řídily osudy celé Evropy a tím i osudy Čech. Ve své odvážné a průbojné vědychtivosti jsem se ponořoval do pokladů archivních všech těchto tří velmocí, papežské, španělské a švédské, abych z nich těžil prameny historického poznání ku svým pracím, jež se v oné době soustřeďovaly kol tří klíčových problémů oné doby, tzv. velkého plánu (Grand Dessein) Jindřicha IV., Bílé hory a Vestfálského míru.“⁸²

Jeho pouto ke španělským zemím bylo posíleno láskou k ženě. V Itálii v roce 1907 se Vlastimil Kybal totiž seznámil s Mexičankou Annou Marií de la Merced Sáenz y Aguilar, která tam studovala umění a malířství. Oddáni byli v září 1913 v bazilice sv. Ducha v Praze na Smíchově. Manželům se roku 1914 narodil syn Milíč a roku 1916 syn Dalimil. Anna Sáenz-Kybalová se tak jako Charlotta G. Masaryková zařadila po bok cizinek v ČSR, které národu obětovaly část svého zdraví i života.⁸³

„V Casa Miceli sedávala při stolu po mém boku dáma cizího původu... Byla zvláštní krásy a měla překrásné černé oči. Dozvěděl jsem se, že Signorina je z Mexika a že v Itálii studuje malířství... Projevil jsem jí v zahradě city svých sympatií. Byly opětovány a zesíleny při zvucích hudby, které se linuly s piana v salonku pod dotekem jejích rukou, když hrála Chopina, Beethovena a zejména bouřlivou národní hymnu mexickou. Tak vznikl náš milostný román pod italským nebem...“⁸⁴

Nakonec se Kybal rozhodl opustit pole historie a věnovat se diplomatické praxi. Již 14. října 1918 byl jmenován mimořádným profesorem pro české dějiny nové doby se zvláštním zřetelem k politickému, sociálnímu a kulturnímu vývoji. Od prezidenta Masaryka 30. prosince 1919 obdržel dekret řádného profesora a 1. ledna byl jmenován mimořádným vyslancem a zplnomocněným ministrem Československa u italského krále. Vstupem do diplomatické služby uzavřel Kybal svou cestu jako historik.⁸⁵ Vlastimil Kybal se k tomu vyjádřil takto: „*President Masaryk učinil tehdy na mne velmi uspokojivý dojem,*

⁸² KYBAL Vlastimil - HRDLIČKA Jaroslav a LÁŠEK Jan Blahoslav. *Paměti Vlastimila Kybala*, Praha: L. Marek, 2012, s. 154.

⁸³ BARTÁČEK Ivo. *Vlastimil Kybal a Španělsko*, in: *České země a Španělsko: Z dějin česko-španělských vztahů*, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996, s. 107.

⁸⁴ KYBAL Vlastimil - HRDLIČKA Jaroslav a LÁŠEK Jan Blahoslav. *Paměti Vlastimila Kybala*, s. 142.

⁸⁵ BARTÁČEK Ivo. *Vlastimil Kybal a Španělsko*, s. 107-108.

*imponuje tělesně i duševně, zejména pro své názory střízlivé a logicky souvislé, byť s úryvkovitě a někdy pythicky formulované. Odešel jsem a zapsal jsem si s přesvědčením, že na Hradčanech máme hlavu nanejvýš schopnou řídit naše osudy našeho národa a státu. V tomto přesvědčení jsem také nastoupil na novou, již osmou cestu do Itálie a zahájil svou první diplomatickou misi ve službách Republiky.*⁸⁶

*„Přisahám a slibuji na svou čest a svědomí, že Československé Republice budu vždy věren a její vlády poslušen, že budu veškerý státní zákony zachovávat, všechny své úřední povinnosti dle platných zákonů a nařízení vykonávat pilně, svědomitě a nestranně, úředního tajemství neprozradím a ve všem svém jednání jen prospěch státu a zájmu služby budu dbáti.“*⁸⁷

V letech 1920-1925 působil Kybal jako vyslanec Československa v Římě. Zde se s historikem Kamilem Kroftou podílel na vytváření nových vztahů mezi Československou republikou, Vatikánem a Itálií. Kybalovo působení v Itálii přineslo výsledky především v kulturních vztazích. Vyslanec podpořil účast československých umělců na řadě výstav. V Římě založil a spravoval Československý ústav historický a archeologický. Léta 1925-1927 strávil jako vyslanec v Brazílii a Argentině. V Latinské Americe po sobě zanechal nesmazatelnou stopu jako spoluvůrce a hlasatel československé „jihoamerické“ politiky, avšak nesvědčila jeho zdravotnímu stavu. Nicméně Kybalův pobyt v Jižní Americe měl i svůj pozitivní přínos především pro rozvoj českého průmyslu, hlavně obuvnictví. Na sklonku roku 1926 mu byla nabídnuta možnost vrátit se zpět do Vatikánu, kde měl cenné kontakty. Ovšem Kybal s přimluvou Kamila Krofty dosáhl koncem roku 1926 příslib přeložení do některé románské země. Z Brazílie odjel do Československa v květnu 1927, kde strávil krátkou dovolenou. Poté odcestoval na Iberský poloostrov, kde měl zahájit svou diplomatickou službu. Před svým nástupem znal Vlastimil Kybal dokonale dějiny i řeč Pyrenejského poloostrova.⁸⁸

Ve Španělsku a zároveň v Portugalsku působil Kybal v letech 1927-1933. Na postu vyslance vyměnil 1. prosince 1927 Adolfa Berku. Jeho činnost byla vskutku všestranná: působil nejen v úkonech čistě diplomatických, nýbrž i v nesčetných funkcích kulturních a společenských, na řečnických tribunách, na výstavách i ve společnosti, kde získával

⁸⁶ KYBAL Vlastimil - HRDLIČKA Jaroslav a LÁŠEK Jan Blahoslav. *Paměti Vlastimila Kybala*, s. 231.

⁸⁷ Kybalova služební přísaha z roku 1920 (pozn. text je ponechán v původní jazykové podobě), HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal doma a v exilu*. Louny: Obecní úřad Peruc, 2001.

⁸⁸ HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, Brno: 3K, 1997, s. 63-65.

mnoho přátel. Neúměrně se snažil slovem i písmem, aby celé Španělsko, nejen Madrid, nýbrž i vzdálené provincie, poznaly duševní i hmotné statky Československého národa.

Kybalovo zprostředkování Španělska bylo nabízeno hned v několika rovinách. První z nich představovala publicistický zájem především o cestopisy, který byl prezentován ve spisu *O Španělsku. Cestovní dojmy a úvahy s bibliografií španělskou* (1928). Avšak tento spis shrnoval Kybalovo poznání Španělska z roku 1909, kdy byl v zemi poprvé, takže neobsahoval aktuální informace. Značnou část knihy zaujímala nová cenná bibliografie o Španělsku. Kybal s pomocí autorit různých národů sestavil seznamy katalogů a spisů, které rozdělil podle obsahu do několika kategorií. Přes zajímavý sloh a plynulé líčení nevybočoval z rámce běžných literárních cestopisů. Aktuálnější příkladem se stal cestopis Karla Čapka *Výlet do Španěl* (1930). Kybal se dále snažil propagovat španělské dějiny, stát a kulturu. Důkazem je populární kniha *Velikáni Španělských dějin* (1935), která byla v podstatě souborem šesti Kybalových přednášek na téma španělských dějin. Čtenáře tak seznámil s šesti osobnostmi, na jejichž osudech ilustroval proměny španělských dějin.⁸⁹ Toto dílo odstartovalo československý zájem o dějiny španělského světa.⁹⁰ Druhou rovinu představuje rovina pozorovatele, a to především analytika a glosátora dramatického dění na počátku 30. let. O tomto dění ve Španělsku informovaly jeho diplomatické relace, které z Madridu posílal do Prahy. Často se rozepisoval o udržitelnosti diktátorského režimu Prima de Rivery. Zmiňoval se o narůstajícím chaosu v zemi a o nuzných sociálních poměrech španělských kněží.⁹¹ Když se roku 1931 ve Španělsku konaly volby a politická sféra se tak rozdělila na dva tábory: republikánsko-socialistický a monarchistický. Kybal sympatizoval se španělskou republikou už od prvních let její existence.⁹² Nicméně později si začínal uvědomovat slabiny politického systému, který v zemi nastal. Kybal si nebyl jist, zda španělský lid je schopný přijmout republikánské zásady. Od roku 1932 upozorňoval ministra Beneše na rostoucí vliv sovětsko-španělských vztahů, které nabývaly na síle. Také Beneše informoval o plánovaném příjezdu ruské delegace do Španělska za účelem navázání obchodních styků.⁹³

⁸⁹ Všech šest osobností pocházelo z odlišných prostředí. Cid a Cortés pocházeli z vojenského, Filip II. z politického, sv. Tereza Ježíšova z náboženského, Cervantes z literárního a Goya z výtvarného prostředí.

⁹⁰ DUŠKOVÁ Pavlína. *Minulost a současnost Španělska pohledem českých hispanistů*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta. Ústav romanistiky. Vedoucí práce Mgr. Pavel Marek, Ph.D., s. 12-13.

⁹¹ Velmi negativně hodnotil protiklerikální bouře a vypalování klášterů a kostelů (HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, s. 66).

⁹² Kybal viděl vývoj Španělska v roce 1931 analogicky našemu říjnu 1918.

⁹³ HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, s. 65-67.

„V přehledu politického života španělského za r. 1931 první místo v časovém pořadu zaujímá likvidace diktatury za gen. Berenguera a adn. Asnara.

Diktatura Berenguerova snažila se o poslední pokus zachránění monarchie vypsáním voleb, jež se stalo ze dne 7. ledna a vztahovalo se na volby do sněmovny dne 1. března a na volby do senátu dne 15. března. -“⁹⁴

Nakonec byl Vlastimil Kybal roku 1933 z pozice vyslance odvolán Edvardem Benešem. Toto odvolání na Kybala doopravdy zapůsobilo a byl tím velmi zarmoucen.⁹⁵ Hlavním důvodem tohoto počínání viděl v závisti nad svými úspěchy v diplomatické činnosti, které často překračovaly rámec činností, očekávaných od diplomata na Kybalově postu. Po svém odvolání si Kybal uvědomil, že jeho činnost nebyla správně pochopena ministrem ani úředníky ministerstva zahraničí Československé republiky.⁹⁶

Jako vyslanec si bedlivě všimal i hospodářských věcí, a proto již roku 1928 sjednal obchodní smlouvu československo-španělskou. V kulturním ohledu dal podnět k mnoha významným a úspěšným podnikům, ať šlo o výtvarné umění nebo hudbu.

Kybalova španělská aktivita měla i významný dopad. Informace, které se o Španělsku a Španělech do Československa dostávaly z pera Vlastimila Kybala v průběhu 20. a 30 let, byly tak početné a kvalitní, že ovlivnily a napomohly k aktivnímu zájmu části československé společnosti o Iberský poloostrov v letech španělské občanské války 1936-1939. Např. v rámci klubu „Circulo Espagnol“ přednášel Vlastimil Kybal v Praze (1928) na téma „Styky Československa se Španělskem“. Během své přednášky vylíčil nynější vztahy obou států s politického, kulturního a hospodářského hlediska. Také naznačil, že kulturní styky obou zemí se velmi slibně rozvíjejí.

V době Kybalova působení v Madridě se na vyslanectví scházelo „Sdružení přátel Československa v Madridě“⁹⁷, které bylo založeno na počátku roku 1929 jako poradní sbor kulturních a hospodářských španělských pracovníků. Členové „Sdružení“ se scházeli pravidelně jednou za měsíc. Nakonec bylo „Sdružení“ rozšířeno ve 13 větších městech Španělska. Poradní či iniciativní činnost se týkala jmenovitě pořádání výstav české grafiky a knižního umění, jež byly konány v 6 španělských městech. Kybal se v těchto věcech velmi angažoval. Proto se dá říci, že Vlastimil Kybal v Madridě po sobě zanechal trvalou

⁹⁴ Kybalova zpráva z Madridu dne 20 října 1921 pro Ministerstvo zahraničních věcí Československé republiky (pozn. text je ponechán v původní jazykové podobě).

⁹⁵ O svém odvolání napsal Kybal hořký list Josefu Pekařovi.

⁹⁶ HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, s. 66-67.

⁹⁷ Agrupación de Amigos de Checoeslovaquia.

památku ve „Sdružení přátel Československa“ a v „Hispano-slovanském výboru“, které oba založil při historické madridské společnosti.

Roku 1933 se tak Kybal po nějaké době vrátil na půdu Karlovy univerzity a zahájil své přednášky. Návrat to však nebyl zcela úspěšný, protože není lehké vracet se na místo, ze kterého před tím odešel. Nakonec se Kybal roku 1934 rozhodl pro definitivní odchod z pražské univerzity. V roce 1935 zahájil své působení jako vyslanec pro Mexiko a středoamerické republiky. Působení v Mexiku nebylo chudé na události. S řadou dalších diplomatů na pozvání mexického prezidenta podnikl dvě studijní cesty. Z těchto výprav se zachovaly Kybalovy referáty o obchodních možnostech navštívených území pro český průmysl. Dále přednášel na místních univerzitách a se svojí ženou se i věnoval propagaci české kultury a umění. V Mexiku se jeho dráha uzavřela na začátku roku 1939, neboť legace Československa v Mexiku byla vydána německé moci a Kybal byl nucen odejít do exilu v USA.⁹⁸ Tam se snažil zapojit do zápasu o obnovení československé státnosti. Vlivem nedorozumění s exilovou částí československého odboje zůstal Vlastimil Kybal po obnovení Československa ve Spojených státech amerických, kde přednášel studentům z amerických univerzit. Jeho posledním působištěm se stal New Haven, kde také 2. ledna 1958 zemřel.⁹⁹

⁹⁸ HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, s. 72-73.

⁹⁹ Tamtéž, s. 74-75.

2. ROZVÍJENÍ VZTAHŮ

2.1 Vztahy za 2. republiky ve Španělsku

Vzájemné styky doznaly rozvoje především v roce 1931, po pádu španělské monarchie a nastolení republiky. Ve Španělsku totiž v roce 1931 došlo k odstranění diktatury Prima de Valery (porážka monarchistických stran v dubnových volbách a obnovení platnosti ústavy z roku 1876) a abdikaci španělského krále Alfonse XIII.,¹⁰⁰ což vedlo k tomu, že v prosinci 1931 došlo k vyhlášení republiky. Revoluční výbor se tak přeměnil v prozatímní vládu. Pozdější prezident Španělské republiky Manuel Azaña (1880-1940) viděl čtyři hlavní překážky na cestě Španělska k modernímu státu a společnosti a to v zaostalém zemědělství, zpolitizované a současně neakceschopné armádě, nadměrném vlivu církve na život společnosti a konečně regionálním separatismu. Z tohoto důvodu Azaña vyvinul reformní úsilí.¹⁰¹ Obecně se dá říci, že paralelně s touto snahu započal v Československu stupňující se zájem o Španělsko.

Československý vyslanec Vlastimil Kybal¹⁰² v Madridu v tomto období odevzdal ministerstvu zahraničních věcí notu, kterou by československá vláda uznala prozatímní vládu španělské republiky.¹⁰³ V dubnu 1931 provizorní španělská republikánská vláda notifikovala své ustavení československému vyslanci v Madridu, následně byla československou vládou (podle francouzského vzoru) uznána.¹⁰⁴

Ohledně zpráv, že byla ve Španělsku prohlášena republika, Španělé žijící v Praze se odebrali na španělské vyslanectví v Praze, kde si vyžádali, aby byl vztyčen prapor v barvách republiky. Dne 15. dubna 1931 poprvé zavlál v Praze prapor této nové republiky. Po slavnostním vyvěšení praporu, strhli účastníci obraz bývalého španělského krále, jakož i veškeré královské znaky, jež se nacházely na vyslanectví.¹⁰⁵

Podle vyhlášky, která byla uveřejněna ve „Sbírce zákonů a nařízení“, se zrušila na základě reciprocity dnem 1. května 1932 vízová povinnost pro majitele národních španělských pasů. Českoslovenští a španělští příslušníci mohli tudíž od 1. května 1932 kdykoliv a bez víza příslušných úřadů druhého státu vstupovat na území tohoto státu a jej opustit přes povolené hraniční přechody na základě národního cestovního pasu platného

¹⁰⁰ Po vzniku druhé španělské republiky žil jistou dobu v Československu v exilu Alfons XIII. (více Alfons XIII. a Československo), viz přílohy.

¹⁰¹ ZBOŘIL František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha: Leges, 2010, s. 110.

¹⁰² O situaci ve Španělsku zpravoval Ministerstvo zahraničních věcí Československé republiky svými periodickými zprávami za roky 1931 až 1933.

¹⁰³ NA, MZV-VA I, karton 575, novinový článek z roku 1931 (Národní listy).

¹⁰⁴ ZBOŘIL František. *Československá a česká zahraniční politika*, s. 109.

¹⁰⁵ NA, MZV-VA I, karton 562, novinový článek z roku 1931 (Rudé právo).

pro cizinu, z něhož byla nepopíratelně zřejmá státní příslušnost majitele pasu. Tyto výhody platily jen pro majitele národních pasů a nikoliv pro osoby, jimž by jedna z obou vlád vydala cestovní pasy pro cizince/ prozatímní pasy, průkazy totožnosti, atd. Také na cestovní průkazy dětí mladších 15 let a na zájezdní soupisky se tato výhoda nevztahovala. Ze strany španělské byla vízová povinnost mimoto zrušena s výhradou, že tato úleva neplatila pro československé státní příslušníky, kteří cestovali do španělských zón marockého protektorátu. Do tohoto území platila i nadále vízová povinnost. Vzájemným zrušením visové povinnosti nebyla nikterak dotčena ustanovení platná v Československu o uzávěře hranic, cizinecké policii/ vstup, pobyt, vypovězení ze země, vrácení na hranici/ a o ochraně domácího trhu.¹⁰⁶

Na sklonku roku 1933 byl československý vyslanec ve Španělsku Vlastimil Kybal z místa svého působení odvolán do Československa. Na jeho místo nastoupil od 16. července 1935 vyslanec Robert Flieder,¹⁰⁷ který netušil, jak bude jeho mise obtížná.

V téže době se vyslanec v Madridu Flieder již delší dobu snažil o uvolnění vzájemného obchodu se Španělskem.¹⁰⁸ Československé továrny totiž hledaly trhy pro svoji produkci zemědělských strojů a zbrojní materiál a nacházely nové možnosti na Pyrenejském poloostrově a v Latinské Americe. Na druhé straně dováželo Československo suroviny, tropické plody, přírodní barviva a další produkty do Španělska. Díky tomu vzájemné vztahy krystalizovaly především v obchodní sféře, která dosáhla svého maxima v roce 1935, kdy se různé španělské společnosti podílely celkem 1% na tehdejší československém dovozu.¹⁰⁹

Po dohodě s ministerstvem spravedlnosti žádalo ministerstvo zahraničních věcí, aby vyslanectví oznámilo španělské vládě, že stát přijímá text navržený nótou španělského ministerstva zahraničních věcí z listopadu 1935. Úprava se týkala nejen právní pomoci

¹⁰⁶ NA, MSP, karton 1809, zpráva.

¹⁰⁷ Robert Flieder (nar. 25. května 1883) již v říjnu 1918 vstoupil do služeb tehdejšího čs. „plnomocníka“ ve Vídni Vlastimila Tusara, po jeho nominaci ministerským předsedou pak vedl až do prosince 1922 tamní úřad jako chargé d'affaires. V letech 1921-1924 zastával úřad vyslance ve Švýcarsku a současně byl (od března 1922) prvním stálým delegátem Československa u Společnosti národů v Ženevě. V letech 1924-1927 byl vyslancem v Polsku, akreditovaným současně v Lotyšsku a Estonsku, následně působil v téže funkci ve Švédsku se současnou akreditací pro Norsko a Litvu. V letech 1930-1933 působil jako vyslanec v Jugoslávii, kde prožíval proměny nedávno etablované diktatury krále Alexandra. Od července 1935 působil jako vyslanec ve Španělsku (se současnou akreditací v Portugalsku), kde ho také zasáhl výbuch občanské války. Počátkem roku 1938 přesídlil do St. Jean de Luz v jižní Francii, odkud byl záhy odvolán do Prahy. Během 2. světové války byl společně s ostatními diplomaty vězněn nejprve v Terezíně a později na Jenerálce (Heslo *Flieder Robert*, in: DEJMEK Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II. Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*. Praha: Academia, 2012, s. 64-65).

¹⁰⁸ Jako pomocníka měl k dispozici jediného diplomatického úředníka Zdeňka Formánka (československý diplomat, do roku 1939 chargé d'affaires ve Španělsku).

¹⁰⁹ NA, MZ I-ZOZ, karton 73, zpráva.

v užším smyslu, ale i doručování spisů soudních a mimosoudních, ale také trestních činů podle mezinárodní úmluvy o potírání penězokazectví z roku 1929. Následně mohlo v roce 1936 dojít k výměně not.¹¹⁰

V květnu 1936 ještě probíhala jednání ohledně úmluvy o právní pomoci - nová úprava dopisování. Úprava se týkala jen právní pomoci, ale i doručování spisů soudních a mimosoudních.

2. 1. 1 Alfons XIII. a Československo

Alfons se narodil 17. května 1886 v Madridu jako pohrobek 25. listopadu 1885 zesnulého krále Alfonse XII. Španělského a jeho druhé ženy Marie Kristiny Rakouské¹¹¹ a tím se ihned po svém narození stal španělským králem. Až do jeho plnoletosti roku 1902 vedla úřední záležitosti jeho matka jako regentka. Státní politiku řídil pevnou rukou zkušený ministerský předseda Cánovas.¹¹²

Panování mladého Alfonse spadalo do éry politické restaurace ve Španělsku. Země se mu doslova měnila přímo před jeho očima. Po porážce ve španělsko-americké válce (1895-1898), ztratilo Španělsko kolonie v Americe a Asii a země se tak uvrhla do krize. Ve Španělsku díky tomu rostl počet obyvatel měst, kam přicházeli rolníci vyhnaní z půdy, ale i navracející se emigranti. Na předměstích vyrůstaly chudinské čtvrti plné chudých nádeníků a lidí bez práce. Nebylo tak překvapením, že z této situace v zemi rozšířil radikalismus a anarchistické hnutí, jehož hlavním prostředkem byl teror zaměřený proti vlastníkům půdy, továren a státní moci.¹¹³

„Přiznávám, že nynější král španělský byl pro mezinárodní smýšlení po několik roků osobou sympatickou. Jeho mladost, jeho energická povaha, jeho elegantní vystupování a jakási radostná neohroženost mladistvého poručíka způsobily, že se stal „sympatickou osobností“, kteráž byla milována lidem, pozorujícím pouze zdaleka a oceňujícím jen dle vnějších zjevů.“¹¹⁴

¹¹⁰ NA, MS, karton 1777, zpráva.

¹¹¹ Dcera rakouského arcivévody Karla Ferdinanda (Marie Kristina Rakouská [online], <http://cs.wikipedia.org/wiki/Marie_Kristina_Rakouská>, [cit. 6. 10. 2013]).

¹¹² Alfons XIII. [online], <http://cs.wikipedia.org/wiki/Alfons_XIII.>, 2014, [cit. 24. 9. 2013].

¹¹³ I když mladý Alfons XIII. hodlal vládnout zcela jinak než jeho otec Alfons XII., ztroskotal vlivem neznalosti zákulisních machinací, na politických intrikách, na sociálním napětí a na zesilujícím hnutí katalánské autonomie (Alfons XIII. - Španělsko (ESP): Evropa [online], <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/22960>>, 2005, [cit. 6. 10. 2013]).

¹¹⁴ IBÁÑEZ Vicente Blasco. *Král Alfons XIII. demaskován: Vojenský teror ve Španělsku*, přeložil Karel Vít, Praha: Miloslav Nebeský, Král. Vinohrady, 1925, s. 11-12.

Po svém nástupu na trůn roku 1902 zahájil Alfons XIII. liberální reformy, které však nepřinesly očekávaný efekt. Vlády se Ve Španělsku střídaly velmi rychle¹¹⁵ a roku 1912 padl za oběť atentátu již druhý ministerský předseda José Canalejas. Ani narůstající separatismu, zejména v Baskicku a v Katalánsku, zemi neprospěl.¹¹⁶

Alfons se 31. května 1906 oženil s Viktorií Evženií z Battenbergu.¹¹⁷ Když se vraceli po svatebním obřadu do královského paláce, stali se terčem atentátu pomocí bomby ukryté v kytici květin, kterou hodil anarchista Mateo Morral na jejich vůz. Královský pár zázrakem vyšel bez zranění, avšak na následky exploze zemřelo nebo bylo zraněno mnoho přihlížejících a členů královské suity.¹¹⁸

Uklidnění situace nepřinesla ani 1. světová válka, kdy Španělsko těžilo ze své neutrality. Během války Alfons založil Úřad pro zajatce, který umožnil kontakt mezi válečnými zajatci obou stran s jejich rodinami.¹¹⁹ Nicméně někteří mu vyčítali jeho neutralitu a to, že se nepostavil za státy Dohody. K těmto názorům se např. přiklonil Vincente Blasco Ibáñez: *„Alfons XIII. nikdy neučinil ani sebe menšího pokusu, aby překazil tyto německé zločiny na zemi i na moři uvnitř svého království. ... Kdyby byl chtěl zakročiti ve prospěch čtyřdohody, anebo zcela prostě chrániti čestnou neutralitu, byl by tak mohl učiniti již v roce 1914 beze všech překážek, naopak s velkou pochvalou velké části své země, neboť nás „frankofilské luzy“ jest mnoho.“*¹²⁰

Politický systém ve Španělsku byl rozvrácen korupcí a reformním vzednutím až se nakonec rozpadl – po porážce španělské armády u Annuálu ve válce s marokánskými povstalci v roce 1923. Španělsko se stalo de facto vojenskou diktaturou pod vedením generála Miguela Prima de Rivery. A od této doby stál Alfons XIII. jako španělský král ve stínu diktátora.

„Zřícení monarchie Bourbonů je úplné. Direktorium, které jest jejich posledním dílem, ztroskotalo rovněž. Alfons XIII. jest nyní zajatcem Prima de Rivery, svého

¹¹⁵ V letech 1902-1923 jmenoval král více než 23 vlád.

¹¹⁶ *Osudy španělského krále Alfonse XIII.*, in: Hamelika 10, ročník XXX, Mariánské Lázně, 31. října 2006, s. 184.

¹¹⁷ Viktorie Evženie byla vnučka anglické královny Viktorie. Také se říká, že se Alfons do své ženy doopravdy zamiloval, a proto není divu, že z tohoto svazku vzešlo šest potomků, z toho čtyři synové (*Osudy španělského krále Alfonse XIII.*, in: Hamelika 10, s. 184).

¹¹⁸ Alfons XIII. [online], <http://cs.wikipedia.org/wiki/Alfons_XIII.>, 2014, [cit. 24. 9. 2013].

¹¹⁹ Zachránil tak na 70 tisíc civilistů a 21 tisíc vojáků, intervenoval ve prospěch 136 tisíc válečných zajatců a uskutečnil 4 tisíce inspekčních vizit v utečeneckých táborech (Alfons XIII. [online], <http://cs.wikipedia.org/wiki/Alfons_XIII.>, 2014, [cit. 24. 9. 2013]).

¹²⁰ IBÁÑEZ Vincente Blasco. *Král Alfons XIII. demaskován*, s. 23-24.

*spoluvníka na potlačení ústavy. Tento diktátor zná velmi dobře falešnou povahu krále, jeho neloyalnost k přátelům, jeho touhu po intrikách a spiknutích. Ví dobře, že král vyhledává potají přispění u jiných generálů, aby mu pomohli odstraniti jej.*¹²¹

Po převratu, který byl proveden v noci z 12. na 13. září 1923, byla králem jmenována desetičlenná vojenská junta. Parlament a obecní rady byly rozpuštěny, občanské svobody zrušeny, byla zavedena cenzura, do továren byly nasazeny vojenské stráže a stávky byly zakázány. Během několika týdnů skončil v Barceloně a jiných městech teror, atentáty a nepokoje. Dá se říci, že v zemi byl nastolen klid a pořádek. A proto králi tak v bezvýchodné situaci nezbylo nic jiného než souhlasit s vyhlášením stanného práva 13. září 1923.¹²²

Alfons XIII. v září 1927 formálně obnovil kortesy,¹²³ aby utlumil růst nespokojenosti s diktaturou a monarchií, zejména v řadách inteligence a liberálů, ale i drobných a středních živnostníků. Do roku 1929 už veškeré počáteční nadšení pro diktaturu vyprchalo, z toho vyplývá, že byl v zemi méně populární než generál de Rivera již jen španělský král Alfons. A proto se španělští grandové již dožadovali odvolání markýze de Rivery, jemuž kladli za vinu rostoucí radikalizaci separatistů a v lednu 1930 dosáhli jeho odvolání. Alfons poté do čela vlády jmenoval generála Berenguera a obnovil ústavu z roku 1876. Nicméně ani sílící republikánské hnutí se již nedokázalo zastavit, neboť už prorůstalo i do armádních struktur. Alfons se ještě pokusil situaci vyřešit tím, že do čela vlády jmenoval populárního admirála Asnara. Přesto ve volbách konaných 12. dubna 1931 utrpěl drtivou porážku od republikánů. O dva dny později byla v Madridu vyhlášena 2. republika. Španělský král raději poté opustil zemi a odplul lodí z Cartageny do Itálie, kde mu italský král Viktor Emanuel III. poskytnul azyl.¹²⁴

Během svého desetiletého exilu Alfons několikrát navštívil Československo.¹²⁵ Vždy bydlel na zámku Kynžvart u svých příbuzných Metternichů, jimž svou intervencí v roce 1923 zachránil panství před tvrdým zásahem pozemkové reformy.¹²⁶ Podle zpráv měl Alfons na zámku obývat pouze jeden pokoj. Jelikož byl Alfons vášnivým lovcem, velice rád využíval možnosti k lovu, které se mu tam nabízely. Tímto způsobem mu chtěli jeho

¹²¹ IBÁÑEZ Vincente Blasco, s. 92-93.

¹²² Alfons XIII. - Španělsko (ESP): Evropa [online], <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/22960>>, 2005, [cit. 6. 10. 2013].

¹²³ Kortesy je název pro španělský parlament.

¹²⁴ Alfons XIII. - Španělsko (ESP): Evropa [online], <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/22960>>, 2005, [cit. 6. 10. 2013].

¹²⁵ Do Československa cestoval pod jménem vévoda z Toleda.

¹²⁶ Kynžvart [online], <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kynžvart>>, 2013, [cit. 24. 9. 2013].

hostitelé co nejvíce zpříjemnit vyhnanství. Díky svému pobytu na kynžvartském zámku vzbudil v Československu zájem o svoji osobu. Když opouštěl Československo v roce 1931, tak se loučil se slibem, že za rok přijede zase, neboť se mu u nás velice líbí. Nejvíce byl samozřejmě potěšen tím, že si mohl zastřílet a položit pěknou řádku jelenů a laní.¹²⁷

Při své cestě z Kynžvartu do Budapešti navštívil Prahu, kde byl i ubytován v hotelu Steiner. Po krátkém odpočinku se Alfons vydal na okružní cestu po Praze ve svém voze. Samozřejmě se mu dostalo odborného výkladu, co se týče historie. Předtím než odjel z Prahy, slíbil, že se určitě vrátí a hlavně zmínil své přání setkat se s prezidentem Československé republiky.¹²⁸

Mimo to také navštívil nejznámější české lázně. Roku 1933 pobýval v Mariánských lázních, kde dokonce shlédl Mistrovství Evropy ve společenských tancích. Volný čas si v Mariánských lázních Alfons krátil v golfovém klubu. V Karlových Varech si zase pro změnu nechal na zakázku zhotovit pohár se svým erbem.¹²⁹

Naposledy v české kotlině Alfons pobýval v létě roku 1938. Tentokrát nezůstal v Československu příliš dlouho, protože situace tu nebyla klidná. Jeho pobyt vyvolával řadu rozporných reakcí v celém Československu. V Mariánských Lázních, kam Alfons jezdil, se objevovaly nápisy «*Alfonse v Československu nechceme*». I tehdejší tisk věnoval pozornost téměř každému jeho pohybu. Např. levicový tisk za vedení Rudého Práva zahájil štvanicí proti exkráli. «*Pryč s králem z Československa*» tak zněly některé novinové články, reagující na bývalého španělského krále. Tisk se taktéž domníval, že Alfons na kynžvartském zámku pořádá mnoho tajných porad, na kterých se spřádaly všemožné plány proti demokratickému Španělsku společně s Berlínem a Římem. Netrvalo moc dlouho a obec Kynžvart si nakonec vyžádala Alfonsovo vypovězení. Deputace poukazovala na rozhořčení antifašistického obyvatelstva nad tím, že exkrál konspiruje se španělskými povstalci a to před očima úřadu, které k jeho ochraně zaměstnávají drahý detektivní aparát.¹³⁰ Den před konáním Mnichovské konference odjel Alfons do Vídně.¹³¹ Na Alfonsovu stranu se tehdy postavil Dr. Karel Kramář, který svým článkem „Nevděčnost“¹³² v Národních listech bránil jeho osobu.

¹²⁷ NA, MZV-VA I, karton 2760, invent. číslo: alfons šp. král., novinový článek z roku 1936 (Národní politika).

¹²⁸ NA, MZV-VA I, karton 2760, invent. číslo: alfons šp. král., novinový článek (periodikum neuvedeno).

¹²⁹ *Osudy španělského krále Alfonse XIII.*, in: Hamelika 10, s. 186.

¹³⁰ NA, MZV-VA I, karton 2760, invent. číslo: alfons šp. král., novinový článek (periodikum neuvedeno).

¹³¹ Ecce Homo - španělský král Alfons XIII. [online],

<http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/857026>, 2011, [cit. 3. 9. 2013].

¹³² Zdroj Národní listy, roč. 76, č. 223, str. 1, vydáno 15. 8. 1936 (Nevděčnost [online], <<http://cs.wikisource.org/wiki/Nevděčnost>>, 2013, [cit. 20. 10. 2013]).

„Mám za svou mravní povinnost, ohraditi se co nejrozhodněji proti hrubé - smělosti, s jakou byl napaden bývalý král Alfons XIII., host naší republiky, a to lidmi, kteří mají nejméně práva vytykáti něco našemu pohostinství, a mluvíti o zachování povinnosti nejprísnější neutrality k cizím státům ze strany cizinců, kteří našeho pohostinství používají.

Král Alfons byl ve válce pevným a spolehlivým přítelem Dohody, ač mu to vůči španělskému veřejnému mínění nebylo lehkým. Já sám mám povinnost býti bývalému králi vděčným za přímluvu u rakouského císaře, o kterou byl našimi za hranicí nepřímou žádán. Chápu ovšem, že ti pánové, kteří žádali okresní úřad o zakročení proti královi, necítí žádné povinnosti k vděčnosti za to, jestli přímluva králova přispěla k zachování mého života, a já toho od nich opravdu nežádám, také ne od našeho úřadu. Ale že král Alfons byl přítelem Dohody, a tedy naším, to by přece mohl čsl. úřad věděti, zejména když v jeho okrsku u svých příbuzných žil, a zdá se mně tudíž, že měl náčelník úřadu povinnost, velmi energicky říci panu poslanci, který ho o zakročení proti královi žádal, že starost o zachování neutrality státu je právem a povinností úřadu, na kterou nepotřebuje být upozorňován, nejméně už ze strany, která jinak tu starostlivost o stát nejméně projevuje.

Ovšem vděčnost k těm, kteří v osudových pro naši svobodu chvílích byli s námi a pro nás, není u nás na denním pořádku od té doby, co se naše politika snaží o „kulturní sblížení“ se Sověty. Vdova po generálu Kutěpovu, bolševiky úkladně zavražděném, po jednom z nejlepších ruských lidí a naději všech, kdož toužili po novém, národním a slovanském Rusku, měla veliké obtíže, aby dostala naše visum na průjezd republikou do Bělehradu, kam do kadetky chtěla odvézt 12letého syna po zavražděném generálu, slavném ruském hrdinovi, který za naši svobodu bojoval...

My opravdu poctivě se staráme o to, abychom světu ukázali, že jsme důstojnými dědici Rakouska, jehož „vděčnost“ byla historicky příslovečná... Že by se tato krásná vlastnost Rakousku vyplatila, nelze zrovna říci, a proto snad už je nejvyšší na čase, abychom ukázali, že jsme aspoň trochu jiní... Jen aby nebylo pozdě!“¹³³

¹³³ Nevděčnost [online], <<http://cs.wikisource.org/wiki/Nevděčnost>>, 2013, [cit. 20. 10. 2013], pozn. text je ponechán v původním znění.

Alfons nikdy neabdikoval a svá dynastická práva tak přenesl na svého třetího syna Juana¹³⁴ – otce současného španělského krále Juana Carlose. Nakonec bývalý španělský král Alfons XIII. zemřel 28. února 1941 v Římě.¹³⁵

„Mohl jsem použití jiných prostředků na uhájení královských práv, jimiž jsem mohl účinně bojovat proti svým nepřátelům, upustil jsem však od toho, co by mohlo mé krajiny strhnouti do vražedné občanské války. Nevzdávám se ani jediného svého práva, poněvadž jsou mým majetkem dějinami nabytým, a poněvadž chci jednou složit účet i správě tohoto pokladu. Tím uznávám, že jedině Španělsko jest pánem svého osudu.“¹³⁶

2. 2 Vztahy za španělské občanské války

Občanská válka ve Španělsku vypukla v momentě, kdy proti formálně vzato legální republikánské vládě Lidové fronty¹³⁷, která 16. února 1936 velmi těsně zvítězila ve španělských parlamentních volbách, vojensky vystoupila část španělské armády. Několik měsíců připravovaný převrat, jemuž předcházela narůstající rozklad státní administrativy a četné oboustranné násilnosti, začal 17. července 1936 v Melille ve španělském Maroku, který armádní pučisté bleskově ovládli. Jakmile pak v rozhlase zaznělo heslo – „*Nad celým Španělskem je bezoblačno*“ – signál k povstání na pevnině, tak se následujícího dne puč rozšířil i do kontinentálního Španělska.¹³⁸ Základem povstaleckých sil byly zejména španělské jednotky z Maroka (cizinecká legie a marocké pluky), které byly přepravovány na španělské území německými a italskými letadly. V Cádizu byla vytvořena vojenská junta v čele s generálem Franciscem Franco y Bahamondem.¹³⁹

Za velmi složitého společenského a politického spektra tehdejší španělské společnosti se brzy vytvořily dvě na smrt zneprátelené strany. Na té první byla Lidová fronta a její stoupenci či sympatizanti, kteří vášnivě hájili barvy oficiální vlády druhé španělské republiky.¹⁴⁰ Na druhé straně byli převážně pravicoví povstalci, jejichž primární

¹³⁴ Jeho dva starší bratři Don Alfonso a Don Jaime se ještě za života Alfonse XIII. vzdali svých následnických práv kvůli svým vážným vrozeným chorobám.

¹³⁵ *Osudy španělského krále Alfonse XIII.*, in: Hamelika 10, s. 186.

¹³⁶ Vzpomínka na krále Alfonse XIII. (NA, MZV-VA I, karton: 2760, invent. číslo: alfons šp. král., novinový článek z roku 1941 (Národní politika)), pozn. text je ponechán v původním znění.

¹³⁷ Frente Popular.

¹³⁸ RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Jan Ferák a ti druzí. Českoslovenští interbrigadisté, letci a letouny v občanské válce ve Španělsku 1936-1939*, Cheb: Svět křidel, 2012, s. 10-11.

¹³⁹ ZBOŘIL František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha: Leges, 2010, s. 110-111.

¹⁴⁰ Odtud souhrnné označení republikáni. Patřili k nim zejména socialisté, komunisté, trockisté, anarchisté, většina liberálů a minoritní centristé podporující demokracii. K nim se z praktických důvodů připojili

základnou byl venkov, především pak vlastníci půdy, dále obchodníci, katolické duchovenstvo (kromě toho baskického) a větší část armády, zvláště pak vyšší důstojníci.¹⁴¹ Tyto dvě strany, vedené ideologickým zanícením i příslovečnou horkokrevností, vedly válku s mimořádnou krutostí a bezohledností.¹⁴²

Původně vnitropolitický konflikt se navíc záhy internacionalizoval, a to i navzdory tomu, že 9. září 1936 byl v Londýně zřízen Neintervenční výbor¹⁴³, který měl dohlížet na dodržování zákazu exportu zbraní, munice a dalšího válečného materiálu do Španělska.¹⁴⁴ K neintervenční politice se formálně přihlásilo 26 států – Velké Británie, Francie, USA, Německo, Itálie, Sovětský svaz i Československo. Nicméně poskytnutí zahraniční vojenské pomoci oběma stranám to nezabránilo, neboť brzy přestalo jít jen o vnitřní svár Španělů, ale též o mocenské zájmy několika evropských mocností, z nichž Německo, Itálie a Sovětský svaz sice ve výboru zasedaly, ale samy ve Španělsku intervenovaly. Vůdce pučistů, generál Francisco Franco, který zprvu dokázal ovládnout jen zhruba třetinu španělského území, se obrátil o pomoc na fašistickou Itálii a nacistické Německo.¹⁴⁵ Obě mocnosti uznaly frankistickou vládu se sídlem v Burgosu až 18. listopadu 1936, ale vojenské dodávky zahájily již na přelomu července a srpna 1936. Od ledna 1937 se pomoc Itálie a Německa a dobrovolníků z dalších států, např. irské Modré košile, rumunská legie archanděla Michaela, byli to i dobrovolníci z Portugalska, Francie, Běloruska, Anglie, USA, z Latinské Ameriky, z československých příznivců generála Franka se dá uvést jméno známého brněnského fašistického aktivisty Vocílky, mění v přímou vojenskou intervenci, např. italský expediční sbor tzv. Corpo Truppe Volontarie, s podporou letectva, Německo poskytlo letecké jednotky – Legie Condor,¹⁴⁶ tankové, protiletadlové a protitankové dělostřelectvo.¹⁴⁷ Povstalci také našli podporu v sousedním salazarovském Portugalsku, které se nejen podílelo zbrojnými dodávkami a vysláním asi 10 000 dobrovolníků, ale posloužilo i jako tranzitní země, kudy pučistům plynula materiální

baškirští a katalánští nacionalisté, sledující ovšem vlastní cíle (BEEVOR Antony. *Španělská občanská válka 1936-1939*, Plzeň: Beta-Dobrovský, 2004, s. 288-290).

¹⁴¹ Souhrnně byli označováni buď jako nacionalisté, nebo ještě častěji frankisté - podle generála Franka, který se profiloval jako hlavní povstalecký vůdce. Zde také byla velmi pestrá politická společnost, k níž patřili španělští nacionalisté, falangističtí fašisté, karlisté, royalisté a větší část konzervativců včetně křesťanských demokratů (BEEVOR Antony. *Španělská občanská válka 1936-1939*, s. 287-288).

¹⁴² RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Jan Ferák a ti druzí*, s. 13-29.

¹⁴³ Non-Intervention Committee.

¹⁴⁴ NAUŠ Michal. *Politika neintervence ve španělské občanské válce jako symptomatický projev appeasementu a československá zahraniční politika*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno. Filozofická fakulta. Historický ústav. Vedoucí práce PhDr. Libor Vykoupil, s. 51.

¹⁴⁵ Obě mocnosti měly na Pyrenejském poloostrově nejen politické, ale i hospodářské a strategické zájmy.

¹⁴⁶ Legie Condor neblaze proslula bombardováním baskického města Guernica 27. 4. 1937, které inspirovalo Pabla Picassa k namalování ještě slavnějšího obrazu (viz přílohy).

¹⁴⁷ ZBORIL František. *Československá a česká zahraniční politika*, s. 111.

pomoc ze zahraničí. Oproti tomu republikánská vláda nejprve oslovila sousední Francii, kde se v květnu téhož roku dostala k moci rovněž vláda Lidové fronty. Socialistický premiér Léon Blum v prvních týdnech války určitou materiální podporu poskytl, zvláště po zjištění rozsahu německé a italské pomoci povstalcům. Pak ale musel ustoupit tlaku svého nejvýznamnějšího spojence, Velké Británie, a připojit se k politice neintervence. Nakonec Francie uzavřela hranice se Španělskem pro veškerý vojenský materiál. Vedle Mexika, které finančně, diplomaticky a zbrojními dodávkami podporovalo Španělskou republiku, přispěl republikánům na pomoc především Sovětský svaz, jehož zástupce také zasedal v londýnském neintervenenčním výboru.¹⁴⁸ Ze Sovětského svazu směřovaly republikánům dodávky značného množství kvalitních zbraní s kontingentem více než 2 000 vojenských poradců a instruktorů, za které samozřejmě republikáni zaplatili několika miliony dolarů ve zlatě.¹⁴⁹

Puč španělských generálů zastihl československou zahraniční politiku v poněkud choulostivé situaci. Po vypuknutí bojů Praha sice pokračovala v diplomatickém kontaktu s republikánskou vládou,¹⁵⁰ ale s ohledem na politiku Francie a Velké Británie se zavázala zdržet se přímého i nepřímého zasahování do španělských událostí. Jinými slovy Československo se připojilo k rodící se politice neintervence, ale jak ještě uvidíme, nebyla tak úplně důsledná. V londýnském neintervenenčním výboru pracoval čs. vyslanec v Londýně Jan Masaryk, osobně sympatizující spíše se Španělskou republikou. Ovšem čs. diplomaté v Madridu, vyslanec Robert Flieder i chargé d'affaires Zdeněk Formánek¹⁵¹, kteří měli ke zdejší realitě přeci jen blíže, zaujímali vůči vládě Lidové fronty zdrženlivější stanovisko. Formánek v budově svého zastupitelského úřadu dokonce poskytl azyl několika desítkám monarchistickým odpůrcům vlády Lidové fronty, čímž je zachránil

¹⁴⁸ Přistoupil do něho s výhradou, že ovšem nemůže být zodpovědný za politiku Kominterny. Kominternu (Komunistická internacionála), zvaná též Třetí internacionála, byla mezinárodní komunistická organizace založená v Moskvě roku 1919 k tomu, aby řídila mezinárodní komunistické hnutí. Současně tvořila důležitou neoficiální součást sovětské zahraniční politiky, neboť podporovala národní komunistické strany v parlamentní i mimoparlamentní, nebo přímo ilegální činnosti. Z taktických důvodů byla v roce 1943 formálně rozpuštěna. Po skončení 2. světové války se v roce 1947 její nástupkyně stala Kominforma čili Informbyro (Informační byro komunistických a dělnických stran), Kominternu [online], <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ki.php>>, 2014, [cit. 14. 2. 2014]

¹⁴⁹ RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Jan Ferák a ti druzí*, s. 32-46.

¹⁵⁰ ZBOŘIL František. *Československá a česká zahraniční politika*, s. 109-110.

¹⁵¹ Zdeněk Formánek v březnu 1939 odevzdal čs. ambasádu v Madridu Německu, ale zůstal ve Španělsku a za 2. světové války spolupracoval s britskou zpravodajskou službou. Po únoru 1948 se prohlásil za vyslance čs. exilu a ve svém madridském bytě otevřel zastupitelský úřad, který měl podle Formánka hájit zájmy svobodného Československa (NÁLEVKA Vladimír. *Československo-španělské vztahy v letech občanské války 1936-1945*, in: KOVÁŘ Martin - NÁLEVKA Vladimír. „Dvacáté století“: Ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2004, s. 88).

přínejmenším před lynčem, ale daleko spíše před jistou smrtí.¹⁵² Tímto aktem Formánek mírně zkomplikoval diplomatické vztahy s republikánskou vládou. Nakonec šéfové diplomatických misí opustili San Sebastian¹⁵³ a uchýlili se z dosahu občanské války na francouzskou půdu do Hendaye, pohraničního francouzského letoviska. Mezi těmi, kdo utekli před bouřemi a nepokojemi v Madridě, byl i čs. vyslanec v Madridu Flieder. Československé vyslanectví v Hendayi poskytlo již pomoc četným osobám československé příslušnosti i několika maďarským příslušníkům. Vyslanectví posílalo uprchlíky do Paříže, kde se o ně staralo československé pařížské vyslanectví a generální konzulát.¹⁵⁴ Na druhou stranu ani pro pučisty rozhodně neměli bezvýhradné sympatie.¹⁵⁵

Pražské diplomatické zastoupení Španělské republiky sice zůstávalo uznáváno čs. vládou, ale již po několika měsících války na něm došlo k významným personálním změnám. Zdejší španělští diplomaté, šéf legace Luis García Guijarra a první tajemník Gaspar Sanz y Tovar totiž nabídli své služby Francovi. García Guijarra byl vládním dekretem z 11. srpna 1936 uvolněn ze španělského diplomatického sboru a opustil Československo. Sanz y Tovar dne 7. srpna 1936 podal demisi a vydal legaci a konzuláty do služeb nacionalistů. Avšak i po rezignaci zůstal v Československu, kde výrazným způsobem ovlivňoval a usměrňoval aktivity stoupenců nacionálního Španělska.¹⁵⁶ Ačkoliv byla madridská vláda stále Československem uznávána jako jediná legální vláda, tak se čs. diplomacie neuchylovala k nějakému stanovisku pro či proti Španělské republice. Snaha madridské vlády vyřešit tuhle svízelnou situaci na většině diplomatických zastoupení, byla motivována životně důležitými zájmy.¹⁵⁷ Republikánské zájmy tak v Praze od 15. října 1936 zastupoval nový chargé d'affaires Luis Jiménez de Asúa,¹⁵⁸ republikánský politik

¹⁵² Tato událost ke konci roku 1937 vyvolala v očích španělského vyslance Jiméneze de Asúa opovržení čs. vyslancem ve Španělsku.

¹⁵³ Právě v době občanské války většina diplomatického sboru dlela mimo hlavní město v mořských lázních na severním pobřeží Španělska, San Sebastianu. Válka tak způsobila, že ani těmto diplomatům, kteří při vypuknutí války zůstali v Madridě, nemohla být zaručena bezpečnost životů na exitoritoriální půdě vyslanectev a konzulátů. Proto se po nějaké době shromáždila v San Sebastianu veškerá zahraniční diplomacie, pověřená u madridské vlády (NA, MZV-VA I, karta 576, novinový článek z roku 1936 (Národní listy)).

¹⁵⁴ NA, MZV-VA I, karta 576, novinový článek z roku 1936 (Národní listy).

¹⁵⁵ RAJLIČ JIŘÍ - MAJTENYI DAVID, s. 46-52.

¹⁵⁶ Sanz y Tovar se prohlásil za neoficiálního Francova reprezentanta. V Československu tak spolupracoval se sympatizanty národního Španělska a zabezpečoval šíření informací o frankistickém hnutí a o jeho vojensko-politické aktivitě.

¹⁵⁷ NAUŠ MICHAL. *Politika neintervence ve španělské občanské válce jako symptomatický projev appeasementu a československá zahraniční politika*, s. 48-50.

¹⁵⁸ Luis Jiménez de Asúa se narodil v Madridu dne 19. června 1889, v roce 1909 ukončil studia práv a o dva roky později sepsal doktorskou práci. V období diktatury Primo de Riveru (1923-1930) postupně u Jiméneze došlo k formulaci vlastního politického postoje. V roce 1926 byl pro odpor vůči diktátorově politice deportován na ostrov Fuerteventura, nicméně téhož roku byl omilostněn samotným králem, neboť v té době měl král narozeniny. Později se stal člen Socialistické strany a syndikátu UGT (Union Generale de los

a obratný diplomat, který se dovedl zlehka pohybovat mezi rozbouřenými vlnami mínění československých politiků - od těch levicových až po katolíky. Základním předpokladem pro jeho úspěšné účinkování bylo rychlé vybudování rozsáhlých styků. Rozhodující byly kontakty se sociálnědemokratickými ministry Nečasem, Bechyněm, Čechem, předsedou Senátu Soukupem či Zdeňkem Fierlingerem¹⁵⁹ na Ministerstvu zahraničních věcí. Velmi dobré vztahy měl i v intelektuální sféře.¹⁶⁰ V letech 1936-1938 proběhlo několik pokusů o prostředkování nákupu čs. zbraní do Španělska, ale bohužel většina nedopadla úspěšně.¹⁶¹ Významnou oblastí, na které se vyslanectví společně s Jiménezem de Asúa podílelo, bylo posílání interbrigadistů¹⁶² do Španělska. Díky tomu muselo Československo jako člen Výboru pro neintervenci čelit obvinění nepřímé intervence, kam patřilo i verbování a posílání dobrovolníků. Iniciátorem toho všeho byla italská vláda, která tento problém předložila na zasedání Výboru v Londýně. Proto musel komunistický představitel Rudolf Slánský přenechat náborové akce ilegální síti Kominterny, nicméně čs. dobrovolníci se do Španělska dostávali přes tajná náborová střediska v Československu.¹⁶³ V osobě vyslance Jiméneze de Asúa tak vstoupila do čs. diplomatického prostředí výrazná postava, která vždy neúnavně vykonávala činnost ve prospěch republikánského Španělska až do srpna roku 1938, kdy nakonec Prahu opustil a už se nikdy nevrátil.¹⁶⁴

Přínejmenším až do roku 1937 čs. vláda – včetně prezidenta Edvarda Beneše – přes deklarovanou neutralitu v konfliktu, do určité míry tolerovala různé solidární akce ve prospěch republikánů.¹⁶⁵ Tím pádem se dá říci, že československá zahraniční politika projevovala v jistých a bezpečnějších oblastech kladný postoj. Jednalo se především o tichou podporu, nebo alespoň benevolenci, která umožňovala fungování a rozvoj humanitních aktivit, které byly v zásadě povolovány a tolerovány. V centru zájmu stála

Trabajadores). V roce 1933 byl zvolen poslancem za dolní komoru parlamentu v Granadě a roku 1936 poslancem za Madrid. Jiménez byl zastánce Španělské republiky a jako předseda komise připravil znění ústavy - první hlava začíná těmito slovy: „Španělsko je republikou různých typů pracujících...“ (ORTIZ Alberto (ed.) et al. *Kulatý stůl: 70. výročí předložení pověřovacích listin Luisem Jiménezem de Asúa, vyslancem Španělské republiky v Praze, prezidentovi Československa Edvardu Benešovi (14. dubna 1937)*, Praha: Instituto Cervantes, 2007, s. 2).

¹⁵⁹ Ten Španělské republice hodně pomáhal v různých kauzách, např. při nákupu zbraní.

¹⁶⁰ Např. s Karlem Čapkem.

¹⁶¹ Obchody s čs. zbraněmi se často uzavíraly mimo Československo, např. jako zprostředkovatel fungovalo Mexiko (více viz Zbraně do Španělska).

¹⁶² Právě prostřednictvím interbrigád se vyvinul specifický československý vztah ke Španělsku.

¹⁶³ NÁLEVKA Vladimír. *Československo-španělské vztahy v letech občanské války 1936-1945*, s. 107-108.

¹⁶⁴ SZÁRAZ Peter. *Činnost španělského vyslanectví v Praze pod vedením Luisa Jiméneze de Asúa (1936-1939)*, in: SZÁRAZ Peter, ed. *Španělsko a střední Evropa: minulost' a přítomnost' vzájemných vztahov*, Bratislava: Univerzita Komenského, 2004, s. 64-72.

¹⁶⁵ RAJLICH Jiří - MAJTENYI David, s. 52-53.

především otázka dobrovolníků. Finanční pomoc, veřejné sbírky nebo politické agitace byly pouze marginální záležitosti. Když se některé státy začaly angažovat ve válečném konfliktu – dodávky vojenského materiálu, vojenský personál, dobrovolníci, muselo Československo zaujmout jednoznačné stanovisko. Podle branného zákona mohl čs. státní příslušník vstoupit do cizího vojska pouze v tom případě, že mu to bylo umožněno dekretem, vlastnoručně podepsaným prezidentem republiky a adresovaným této osobě, vstup do cizího vojska za jakýkoliv jiných podmínek byl trestným činem. Rekrutování čs. občanů do Španělska tak bylo nepřípustné a trestné. Pro Československo se tak jednalo o kompromitující záležitost, jako loajální člen neintervenci politiky nemohlo tolerovat verbování čs. dobrovolníků. Došlo tak dokonce k policejní razii v budově Ústředního výboru Komunistické strany Československa a zatýkání členů strany.¹⁶⁶

V důsledku toho čs. vláda postupně vztah k oběma stranám konfliktu korigovala. Začaly rozhovory mezi Ministerstvem zahraničí a Gasparem Sanz y Tovarem, že Praha vyšle do Burgosu tzv. generálního agenta a že ve stejné roli přijme Sanz y Tovar. Nakonec čs. vláda dne 1. června 1938 jmenovala svého zástupce i u nacionalistické vlády v kastilském Burgosu, kde se nacházelo její prozatímní sídlo. Na konci května byla dohoda parafována a generálním agentem v Burgosu se stal Dr. Michal Hanák. Zároveň se frankistickým generálním agentem v Československu stal již zmiňovaný Sanz y Tovar. Proti tomuto faktickému uznání frankistického Španělska pochopitelně republikánský vyslanec Luis Jiménez de Asúa protestoval (před ministrem zahraničí Kamilem Kroftou to označil za „*tvrdý úder legální španělské vlády*“).¹⁶⁷ Z této situace byla taktéž rozčarována Společnost přátel demokratického Španělska, která v dopise premiérovi Hodžovi zdůraznila, že „*navázáním styků s vládou generála Franka uznává Československo oprávněnost povstání proti legálně vládě a podepření takových zásad považujeme právě v Československu za nejnebezpečnější. Uznává se tím také oprávněnost vojenské intervence cizích států ohrožujících státní nezávislost a neodvislost národa.*“¹⁶⁸ Protestovala proti tomu nejen domácí levice, ale i sovětský vyslanec v Praze, ale to na věci nic nezměnilo.¹⁶⁹

Vláda 2. republiky Československa se již jednoznačně orientovala na Burgos. Brzy nechala rozpustit domácí organizace dosud podporující republikánský režim, především

¹⁶⁶ NAUŠ Michal. *Politika neintervence ve španělské občanské válce jako symptomatický projev appeasementu a československá zahraniční politika*, s. 68-72.

¹⁶⁷ Přesto však vláda Španělské republiky v čase mnichovské krize demonstrativně podpořila Prahu a republikánský delegát, levý socialista Julio Álvarez del Vayo v ženevské Společnosti národů diktát čtyř velmocí jednoznačně odsoudil (NAUŠ Michal. *Politika neintervence ve španělské občanské válce jako symptomatický projev appeasementu a československá zahraniční politika*, s. 61).

¹⁶⁸ NÁLEVKVA Vladimír. *Československo-španělské vztahy v letech občanské války 1936-1945*, s. 110-111.

¹⁶⁹ RAJLICH Jiří - MAJTENYI David, s. 54-56.

Společnost přátel demokratického Španělska. Den po pádu Barcelony, tj. 27. ledna 1939 uznalo pomnichovské Česko-Slovensko frankistickou vládu de iure, 30. ledna 1939 ukončilo své diplomatické zastoupení u vlády Španělské republiky a následujícího dne vyslalo svého diplomatického zástupce k Frankově vládě.¹⁷⁰

V březnu 1939 se naplnilo v tragickém slova smyslu heslo čs. interbrigadistů „U Madridu bráníme Prahu“. Dne 15. března 1939 obsadila německá armáda české země a o dva týdny později Španělsko kapitulovalo. Okupace českých zemí a vznik protektorátu ukončily jednu kapitolu československo-španělských vztahů.¹⁷¹

2. 2. 1 Československá pomoc Španělsku

Během španělské občanské války byla v Československu humanitární aktivita v zásadě povolována a tolerována. Již v srpnu 1936 proběhla Československem vlna manifestací solidarity s republikánským Španělskem a projevů humanitární podpory.¹⁷²

V srpnu 1936 ústřední výbor Komunistické strany Československa jasně vysvětlil své stanovisko: „*Boj ve Španělsku není jen bojem o moc mezi proletariátem a buržoazií. Boj ve Španělsku je bojem lidu za udržení svobod, demokracie a míru proti nenáviděnému feudálnímu otroctví, fašistickému otročení a válce.*“ Proto komunistická strana vyvíjela úsilí, aby přesvědčila, že „tato věc španělské demokracie je i věcí československého lidu.“¹⁷³

Během občanské války ve Španělsku byly v Československu organizovány rozsáhlé sbírkové akce. Prvé z nich pořádala Komunistická strana Československa ilegálně, proto narážela na nepochopení a odpor ostatních socialistických stran. Její členové byli díky tomu vystaveni perzekuci úřadů a sbírky byly často zabavovány.¹⁷⁴ Později se této činnosti ujal Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku, který byl poté legalizován dle spolkového zákona pod názvem Společnost přátel demokratického Španělska, a proto se jeho aktivity vůči Španělsku staly legálními.¹⁷⁵ Povolené sbírky tak např. pomohly k zřízení tábora pro evakuované španělské děti v jižní Francii.¹⁷⁶

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 56.

¹⁷¹ NÁLEVKA Vladimír, s. 112.

¹⁷² NAUŠ Michal. *Politika neintervence ve španělské občanské válce jako symptomatický projev appeasementu a československá zahraniční politika*, s. 69.

¹⁷³ VÁVRA Vlastimil. *Na pomoc Španělské republice (1936-1939)*, Praha 1981, s. 13.

¹⁷⁴ Zbraně Madridu! Tak zněl jeden z prvních komunistických letáků informující československou veřejnost o vývoji ve Španělsku a vyzívající k podpoře španělské demokratické republiky. Vyzíval, aby občané Československé republiky žádali zrušení zákazu sbírek pro španělský lid, aby byly uvolněny peníze a léčiva, jež již byly sebrány spolkem Solidarita, a byly zadrženy.

¹⁷⁵ Do této doby byly aktivity pololegální, avšak československými úřady tolerované.

¹⁷⁶ NAUŠ Michal, s. 69-70.

Podle dostupných pramenů a zpráv byly pokládány za nejdůležitější z československé pomoci spolky založené přímo pro podporu demokratického Španělska, jako např. Spolek Solidarita, Výbor pro pomoc demokratického Španělska, Společnost přátel demokratického Španělska či Polní lazaret Jana Amose Komenského.

Spolek Solidarita bylo sdružení na obranu práv a pro sociální pomoc. V lednu 1936 se stal tento spolek nástupní organizací zakázané Rudé pomoci. Organizoval zasilání peněžních prostředků i věcné pomoci Španělské republice. Akce Solidarity nabývaly na účinnosti od srpna 1936, kdy navazovaly na akce Světového výboru proti válce a fašismu, jak uveřejňovaly komunistické časopisy výsledky sbírek.¹⁷⁷

Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku bylo sdružení vytvořené z iniciativy Komunistické strany Československa v říjnu roku 1936 jako hnutí solidarity se španělskými republikány po vypuknutí občanské války ve Španělsku. Za jeho členy se přihlásilo přes 40 pokrokových československých organizací a institucí,¹⁷⁸ např. Federace proletářské tělovýchovy, Levá fronta, Liga pro lidská práva, Sdružení pokrokových herců, Socialistická akademie, Solidarita, Svaz mladých, Svaz přátel SSSR, Volná myšlenka, Ženská liga pro mír a svobodu, Rudé odbory, Solidarita, Volná myšlenka, Dělnická akademie, Svaz československých učitelů atd. Předsedou sdružení se stal Emanuel Viktor Voska.

Komunistická strana Československa organizovala i nábor dobrovolníků do Španělska.¹⁷⁹ Zároveň zdůrazňovala, že pouhé projevy sympatií nestačí, že je potřeba především se soustředit na materiální pomoc. Již v červenci 1936 dodala zdravotnický materiál a finanční prostředky. Klement Gottwald prohlásil, že „*Věc španělské demokracie je i naší věcí*“. Představitelé Výboru také bojovali proti neutrálnímu postoji československých vládních orgánů v otázce dodávání výzbroje a zbraní do Španělska.¹⁸⁰ Proto se organizovaly akce na podporu španělských demokratických sil v boji s frankisty. Výbor tak uspořádal několik rozsáhlých peněžitých a věcných sbírek, jejichž výtěžek umožnil poslat do Španělska polní lazaret a vydržovat ve Francii útulek pro 120 sirotků po

¹⁷⁷ VÁVRA Vlastimil. *Na pomoc Španělské republice*, s. 13-14.

¹⁷⁸ A právě vzhledem k masovému charakteru se jej vláda neodvážila zakázat.

¹⁷⁹ Nábor prováděly sekretariáty Komunistické strany Československa. Ty vybavovaly jednotlivé zájemce jednak doklady, jednak je peněžně jistily na cestu. Trasy byly v podstatě dvě - přes Německo a přes Rakousko. Prvním záchytným bodem byla Paříž, kde fungovala v utajení, kancelář Kominterny. Mímochodem jedním ze šéfů kanceláře byl Josip Broz, který za druhé světové války bude maršálem Titem. Tato kancelář potom vypravovala už početnější transporty přes Pyreneje do Španělska (Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 4. 2. 2014]).

¹⁸⁰ Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 4. 2. 2014].

španělských protifašistických bojovnících.¹⁸¹ V listopadu 1937 byl Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku, který měl do té doby charakter volného sdružení, reorganizován a legalizován jako Společnost přátel demokratického Španělska.¹⁸²

Důležitým aktem sdružení bylo založení časopisu jménem *Španělsko*. Články v tomto časopise podávaly většinou zajímavé informace o dění ve Španělsku během občanské války a jaké byly na tyto události reakce (např. veřejné schůze v pražské Lucerně). Také zachycovaly životy čs. vojáků, ale i obyčejných lidí, kteří byli nějak válkou postiženi. Z prostředků Výboru bylo taktéž financováno vydávání řady informačních brožur – *Španělsko v našich srdcích*, *Durango*, *Španělsko* ad.¹⁸³ Stranický tisk – *Rudé právo*, *Rozséváčka*, *Rovnost*, *Tvorba* aj. – věnoval zvláštní pozornost čs. dobrovolníkům. Prostřednictvím vlastních dopisovatelů či dopisovatelů z řad interbrigadistů získával tisk podrobné a zasvěcené zprávy o dění ve Španělsku.¹⁸⁴

Společnost přátel demokratického Španělska jako organizace vznikla v Československu v listopadu roku 1937 legalizací Výboru pro pomoc demokratickému Španělsku, který měl charakter „volného sdružení“ a byl proto Výbor zrušen. Aby mohla Společnost lépe čelit perzekucím úřadů, označila se výslovně za organizaci nepolitickou.¹⁸⁵ Jejím hlavním cíle bylo poskytnout všestrannou hmotnou a morální podporu republikánskému Španělsku v boji s frankisty. Proto Společnost přátel demokratického Španělska vyvíjela činnost až do obsazení českých zemí nacistickým Německem v březnu roku 1939, poté byla rozpuštěna.¹⁸⁶ Spolek byl ministerstvem vnitra znovu obnoven v srpnu roku 1945,¹⁸⁷ ale již k 31. prosinci 1952 se dobrovolně rozpustil.¹⁸⁸ Předsedou Společnosti byl filozof Josef Fischer, místopředsedy spisovatelé Jan Kratochvíl a Marie Pujmanová.¹⁸⁹

Vznikem tohoto sdružení se vytvořily předpoklady pro organizování pomoci Španělsku legálním způsobem. Ve stovkách projevů a schůzí byly objasňovány důsledky

¹⁸¹ Výbor také rozesílal sběrací listinu svým členům. Sběrné archy byly na vánoční dárky čs. dobrovolníkům a na vánoční nadílku španělským dětem. K sběrnému archu byl taktéž připojen členský odznak Společnosti přátel demokratického Španělska.

¹⁸² Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku [online], <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=105256&title=V%FDbor%20pro%20pomoc%20demokratick%E9mu%20%8Apan%EClsku>, 2007, [cit. 4. 2. 2014].

¹⁸³ Viz přílohy.

¹⁸⁴ VÁVRA Vlastimil, s. 18.

¹⁸⁵ Viz přílohy.

¹⁸⁶ Za zcela odlišné politické situace byl spolek rozpuštěn 14. března 1939 z důvodů toho, že spolek politickou agitací „vybočil...z mezí své statutární činnosti“ (NA, MV II - D, karta 371, zpráva).

¹⁸⁷ Působnost spolku se vztahovala na celou Československou republiku.

¹⁸⁸ Společnost přátel demokratického Španělska [online], <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=89932>, 2006, [cit. 4. 2. 2014].

¹⁸⁹ NA, MV II - D, karta 371, zpráva.

případného vítězství domácí i mezinárodní reakce ve Španělsku pro celou Evropu. Pro příklad můžeme popsat, jak vypadala taková pozvánka na veřejnou schůzi v pražské Lucerně.¹⁹⁰ Velkým a tučným písmem tam stálo: „*Byli jsme ve Španělsku*“.¹⁹¹ Potom účastníci cest naznačovali, že procestovali celou zemi a byli tak v Barceloně, Madridu a na frontě, mluvili s vládou, s vojáky, dělníky a rolníky, a že zjistili proľhanost reakčního a fašistického tisku u nás. Komunističtí intelektuálové se zaříkávali „pravdou“, setkání se mělo konat v Lucerně 25. září o půl 8. hod. večer, promluvili zde Zdeněk Nejedlý, Helena Malířová, František Halas a Ivan Sekanina.¹⁹²

Polní lazaret Jana Amose Komenského byl v březnu 1937 vyslán z Československa na pomoc republikánskému Španělsku.¹⁹³ Nešlo o oficiální kontingent československé armády, ale o akci z podnětu Výboru pro pomoc demokratickému Španělsku.¹⁹⁴ Vyslání lékařů pokryla finanční sbírka iniciovaná známým československým vlastencem Emanuelem V. Voskou, jakožto vydavatelem periodika *Španělsko* (Voska byl zároveň předním činovníkem výše zmíněného Výboru).¹⁹⁵ Ze začátku vedl Polní lazaret Jana Amose Komenského MUDr. Karel Holubec, avšak v srpnu 1937 ho v čele výpravy nahradil MUDr. Bedřich Kisch (bratr známého reportéra Egona Ervína Kische). Výprava¹⁹⁶ působila od května 1937 v nemocnici v budově kláštera v Gudalajaře.¹⁹⁷ Nicméně v červenci 1937 byla skupina čs. chirurgů během ofenzivy u Brunete převelena na frontu a fungovala v polní nemocnici v Escorialu. Někteří lékaři odešli k bojovým jednotkám na přední frontové linie. V létě 1937 byla skupina přestěhována do lázní Benicasim blízko Valencie (šlo o zdravotní středisko interbrigád). Čs. lazaret tehdy zajišťoval 500 lůžek ve čtyřech velkých vilách a klášteře. V čele komplexu stál MUDr.

¹⁹⁰ Za poznámku zde ještě stojí, že v Lucerně neprobíhala pouze jedna schůze, ale odehrálo se jich tam několik. Veřejné schůze se také konaly jinde, např. U Bečvářů v Buštěhradu, v Bio invalidovně v Hloubětíně, ve Smetanově síni Representačního domu hlavního města Prahy atd. Avšak vždy byly svolávány za stejným účelem. Chtěly vyzvat celou čs. demokratickou společnost k podpoře hrdinného boje španělské demokracie.

¹⁹¹ Viz přílohy.

¹⁹² A jak taková schůze vypadala a probíhala? Při takové schůzi se vždy sešlo několik tisíc lidí, kteří se zúčastňovali projevu nejpřednějších intelektuálů v naší zemi, např. Emanuel Voska, František Dvořák ad. (NA, MV II - D, karta 371, zpráva).

¹⁹³ K jednoletému výročí fungování lazaretu vydala Společnost knihu: *Rok práce a zkušeností lazaretu Jan Amos Komenský v demokratickém Španělsku*.

¹⁹⁴ Nakonec byla expedice vyslána do Španělska s povolením ministerstva zahraničí a souhlasem prezidenta Beneše. Beneš kladl pouze podmínku, že se musí jednat o soukromý podnik charitativní povahy.

¹⁹⁵ *Rok práce a zkušeností lazaretu Jan Amos Komenský v demokratickém Španělsku*, 1938.

¹⁹⁶ Lazaret měl plně československý personál, např. Dr. Karel Holubec, Dr. Bedřich Kisch, MUDr. František Kriegel, lékaři Pavel Bullaty, Maxim Laufer, Pavel Elik, Dora Kleinová, Soňa Kalná, medik Otto Šling, PhMr. Josefa Chmelová, V. Veselá, D. Tallenberg, H. Petránková, později i Marie Kališová a Olga Vaněčková, PhMr. Josefa Chmelová ad. (Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 4. 2. 2014]).

¹⁹⁷ Lazaret sebou vezl úplně vybavení operačního sálu, lékárny, kabinet pro rentgen, lůžka a prádlo pro pacienty, knihovnu a potraviny pro raněné i personál výpravy.

Desider Tallenberg, jehož později nahradil vídeňský MUDr. F. Jensen.¹⁹⁸ Komplex byl často ohrožován nepřátelskými nálety. V dubnu 1938 došlo pod vlivem válečného vývoje k přesunu do Mataró (severně od Barcelony). Poslední čs. zdravotníci opustili španělské bojiště v únoru 1939. Část z nich odplula přes Hong Kong na čínské bojiště.¹⁹⁹

Ne všichni v Československu sympatizovali se španělskými republikány. Vedle podpory Španělské republiky existovalo v Československu sice ne výrazné, ale přeci jenom seskupení stoupců tzv. národního Španělska, to znamená generála Franka. Bylo to hnutí, které bylo propojeno s katolickou pravicí. Toto hnutí neslo název Nové Československo, a proto ve spojitosti se zde přítomnými španělskými stoupci Národního Španělska vydávalo časopis *Svítání*, který především přinášel informace o dění ve Španělsku a mimochodem jako jedno z prvních periodik u nás rovněž informovalo o metodách sovětské tajné policie, které byly uplatňovány i na území republikánského Španělska.²⁰⁰

2. 2. 2 Zbraně pro Španělsko

Československo se notou z 22. srpna 1936 zavázalo, že nebude vyvážet vojenský materiál válčícím stranám ve Španělsku. Přesto se na španělské území dostal určitý počet vojenského materiálu z Československa. Zbraně československé výroby se do rukou republikánů dostaly na začátku října 1936, a to prostřednictvím Mexika.²⁰¹ Československá vláda totiž v srpnu 1936 povolila vývoz zbraní do Mexika, a to na základě ujištění mexického vyslance. Později však vyšlo najevo, že tyto zbraně, které byly určeny mexické vládě, byly doručeny do Bilbaa a Madridu ve Španělsku. Ministerstvo zahraničních věcí tak muselo vyvracet, prostřednictvím svých vyslanců, podezření z porušení neintervenci dohody se západními mocnostmi. Nakonec tato událost vedla k oficiálnímu zákazu vývozu zbraní nejen do Mexika, ale do všech států, u kterých panovalo podezření z případného reexportu jedné nebo druhé z bojujících stran ve Španělsku. Přesto Mexiko vstoupilo v jednání o dodávkách čs. zbraní znovu v roce 1937. Ministerstvo národní obrany nemělo

¹⁹⁸ Tallenberg totiž padl u řeky Ebro.

¹⁹⁹ Polní lazaret J. A. Komenského ve Španělsku [online], <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/40874>>, 2006, [cit. 4. 2. 2014].

²⁰⁰ Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy II. [online], <<http://radio.cz/cz/rubrika/historie/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-ii>>, 2004, [cit. 14. 2. 2014].

²⁰¹ Mexiko vedle Sovětské svazu bylo jedinou zemí, která otevřeně podporovala republikánské Španělsko v době španělské občanské války. Především to bylo z důvodu ideologické spřízněnosti režimů, panujících v obou zemích (MĚŠTÁNKOVÁ Petra. *Mexiko a španělská občanská válka*, in: SPRINGEROVÁ Pavlína ed. *Sedmdesát let od vypuknutí španělské občanské války: vnitřní a vnější aspekty konfliktu*, Hradec Králové: 2007, s. 51-64).

proti exportu zbraní žádné námitky, žádalo však, aby do smluv byla zařazena podmínka, že zbraně jsou určeny pouze pro potřeby mexické armády. Snaha o zakoupení zbraní ze strany mexické vlády, ve skutečnosti však ze strany španělské vlády, nezůstala utajena italskému vyslanci, který upozornil Kamila Kroftu na skutečnost, že sjednáváný obchod pro Mexiko je jistě pouze zástěrkou ze strany zástupců španělské republiky. Tím bylo jednání zmařeno, neboť ministerský předseda Milan Hodža odmítl posvětit export zbraní, aby tak „zabránil mezinárodní diskreditaci Československa“. Podobně se neuskutečnil také vývoz zbraní do Bolívie, neboť i tady hrála důležitou roli možnost domnělé destinace zbraní.²⁰²

Do Španělska tak byly dodány československé kulometry, které byly nakoupené soukromníky. Kromě letců se války ve Španělsku účastnila i letadla čs. původu. Obrany Madridu se účastnilo šestnáct strojů Aero Ab-101. Dále bylo do Španělska různými cestami dodáno dvacet tři strojů Letov Š-231, tři Letovy Š-331 a tři dopravní Avie Av-51. Dvacet dva Letovů Š-231 ovšem padlo při dopravě lodí do rukou frankistů.²⁰³

Dodávky vojenského materiálu se ovšem také dostávaly i na druhou stranu španělského bojiště. Např. v září 1937 našli republikáni v dobytých pozicích u Belchite zbraně a munici československého původu. Nedaleko odtud československá děla sestřelila povstaleckou stíhačku značky Škoda.²⁰⁴

2. 2. 3 Španělští emigranti v Československu

Během bojů o Madrid směřovalo k čs. vyslanectví v Madridě mnoho španělských příslušníků.²⁰⁵ Československé vyslanectví se bránilo, z příkazu Ministerstva zahraničních věcí, přílivu španělských občanů, hledajících tam ochranu, a omezilo se pouze na osoby zaslouživší se o československé zájmy. Přesto se na vyslanectví uchýlilo asi 200 osob, jež nebylo možno odmítnout. Po čase došlo k tomu, že v souhlase se španělskou vládou se vyslanectví postupně zbavovalo svých chráněnců, kteří byli evakuováni do sousedních zemí. Potíž nastala u osob podléhajících španělské branné povinnosti, a proto madridská vláda²⁰⁶ trvala na tom, že tyto osoby musí být dopraveny do státu, jehož vyslanectví se jich

²⁰² NAUŠ Michal, s. 65-68.

²⁰³ Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 4. 2. 2014].

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Podobně tomu bylo i na jiných vyslanectvích v Madridě.

²⁰⁶ Vyslanectví nemají totiž práva asyly, přes to však španělská vláda po delších jednání souhlasila s tím, aby španělští příslušníci na cizích vyslanectvích byli evakuováni ze Španělska.

ujalo, žádajíc zároveň určité garance a se závazkem, že po dobu občanské války ve Španělsku zůstanou v cizině a neúčastní se bojů ve Francově vojsku.²⁰⁷

Tak došlo k tomu, že do Československa bylo evakuováno celkem 37 Španělů, podléhajících branné povinnosti, spolu s 11 členy jejich rodin, celkem 48 osob.²⁰⁸ Se setrváním těchto osob na vyslanectví a s jejich převozem do Československa nebyly pro československý stát spojeny výlohy, protože k tomu si opatřilo vyslanectví soukromé prostředky. Emigranti byli ubytováni v Sedmihorkách u Turnova, kde o ně pečoval, na žádost Ministerstva zahraničních věcí, čs. Červený kříž. Bylo jim sice uloženo, aby si opatrovali peníze na výživu atd., prozatím však nezbývalo než uhrazovat náklady na účet státu, resp. nahrazovat příslušné částky čs. Červenému kříži.²⁰⁹

Nakonec 14. května 1937 byla uzavřena dohoda mezi ústředním ředitelstvím Červeného kříže Československého a paní Novotnou, nájemkyní lázeňského podniku v Sedmihorkách, že jmenovaná bude žádat za denní penzi pro každého člena skupiny španělských hostů, svěřených péči Červeného kříže, částku 20 Kč denně. Touto dohodou měla být omezena kvantita jídla, podávaného k obědu, který bude příště méně hojný. Nicméně toto omezení však nemělo žádného vlivu na jakost pokrmů, která musela zůstat stejnou.²¹⁰

Během května 1937 také docházelo ke zprávám, že španělští emigranti, ubytovaní v Sedmihorkách, navazovali styky, které dokazovaly, že hledali spojení se svými politickými přáteli v Československu a v zahraničí.²¹¹

Sotva do Sedmihorek přišli španělští emigranti, začaly se objevovat různé nápisy, které byly proti nim. V měsíci červnu 1937 vylepili neznámí pachatelé letáčky s nápisem *«Pryč se španělskými fašisty ze Sedmihorek!»*²¹² na různých místech, hlavně pak na železném silničním mostě v Turnově.²¹³ Nejsou to však jediné příklady toho, jak obyvatelé Sedmihorek reagovali na zdejší španělské uprchlíky. Podle tamějšího četníka to tam nebylo vůbec lehké. *„Je to těžká služba. Sotva sem ti Španělé přijeli, jednou ráno se na silničním asfaltu objevily nápisy, psané rudou barvou: «Pryč se španělskými fašisty!» Museli jsme to rychle odstraňovat, ale šlo to špatně.»*²¹⁴ Sedmihorské dění se tak začalo podobat

²⁰⁷ NA, MS, karton 73, zpráva.

²⁰⁸ Při vstupu na území ČSR se emigranti zavázali, že po dobu občanské války neopustí československé území a že se budou pravidelně hlásit u místního policejního československého úřadu.

²⁰⁹ NA, MS, karton 73, zpráva.

²¹⁰ NA, PMV-AMV 225, karton 1267, zpráva.

²¹¹ NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, novinový článek z roku 1937 (Rudé právo).

²¹² Viz přílohy.

²¹³ NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, zpráva.

²¹⁴ NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, novinový článek z roku 1937 (Rudé právo).

problémovému pobytu exkrále Alfonse XIII. na kynžvartském zámku a v Mariánských Lázních.

Často tak docházelo k hádkám a sporům. Samotní emigranti často protestovali proti jakémukoliv dozoru, neboť českoslovenští diplomaté v Madridu jim údajně slíbili pohyb bez omezení. Proto mnozí i přes zákaz odjížděli tajně do Turnova. Podle místního četníka někteří emigranti žádali, aby jim bylo dovoleno odjet do Karlových Varů. Tam se prý sjíždějí boháči a reakcionáři z celého světa a tam by tak měli příležitost konspirovat proti Španělsku a demokracii.²¹⁵

Na klidu nepřidalo ani to, že v červnu 1937 uprchlo 5 z těchto vojenskou službou povinných Španělů najatým vozem přes Liberec do Německa²¹⁶ a bylo podezření, že měli v úmyslu nastoupit vojenskou službu ve vojsku povstaleckého generála Franka. Československé úřady podle jistých informací nepožádaly Německo o vydání uprchlíků, avšak byla nastolena opatření, aby se tato situace znovu neopakovala.²¹⁷

Nedávný útěk pěti členů španělské emigrantské kolonie způsobil, že bylo rozhodnuto emigranty z blízkosti německých hranic odstěhovat. Za místo jejich nového pobytu byly vybrány Lázně sv. Kateřiny v okrese Kamenice nad Lipou v jižních Čechách. Na místo určení nakonec bylo celkem převezeno 35 Španělů.²¹⁸

V tu dobu někteří členové kolonie požádali úřady, aby jim byl povolen volný pohyb po republice a někteří dokonce požadovali, aby mohli odjet i za hranice země. Tyto žádosti byly ovšem zamítnuty. Okresní úřad vydal pasy jedině 11 členům kolonie²¹⁹, nepodléhajícím vojenské povinnosti, kteří přijeli k nám dobrovolně s ostatními emigranty. Těchto 11 členů mohlo z Československa kdykoliv odjet, protože se jich mezinárodní úmluva netýkala.²²⁰

Na začátku října 1937 v Lázních sv. Kateřiny u Počátek byla zrušena kolonie španělských emigrantů, stoupenců generála Franka, kterým československá vláda poskytla útulek, když byli z vyslanectví v Madridu zachráněni před jistou smrtí. Kolonie už nebylo potřeba. Španělští emigranti totiž od nás do jednoho utekli. Francovci nebyli s ničím

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Hranice Španělé přešli bez pasů, neboť ty jim byly čs. politickými úřady odebrány hned při příjezdu do Československa.

²¹⁷ NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, novinový článek z roku 1937 (České slovo).

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Šlo vesměs o příbuzné nebo manželky internovaných.

²²⁰ NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, novinový článek z roku 1937 (České slovo).

spokojeni, tropili samé nepříjemnosti a výtržnosti, v nestřežených chvílích jeden za druhým z kolonie prchali.²²¹

2. 2. 4 Českoslovenští krajané ve Španělsku

Celkový počet československých státních příslušníků usedlých ve Španělsku dosahoval přibližně čísla 480. Z toho většina žila soustředěně v několika málo velkých městech, tj. v Barceloně (asi 170), v Madridě (asi 120), v Bilbau (asi 25 osob) a zbývající část pak připadala na Seville, Valencii, Vigo, San Sebastián, Gijón a jiná města a na obce venkovské; ve španělském Maroku a Tangeru (tam se odhadoval počet usedlých na 30 osob). Podle národní příslušnosti se hlásila velká většina (asi 70 %) k národnosti německé, k české a slovenské národnosti asi jen 80 osob, zbytek tvořil manželky čs. příslušníků původu španělského a potomci, narozeni ve Španělsku, kteří většinou již znali jen španělskou řeč. Většina usedlých příslušníků byla zaměstnána v obchodech a průmyslových podnicích, kde se jen několik jedinců dopracovalo vedoucího postavení. Pokud byli samostatnými obchodníky nebo obchodními zástupci, pracovali převážnou většinu v jabloneckém zboží, sklu nebo porcelánu. V oboru živností především zaujímali přední místo krejčí, několik jednotlivců provozovalo samostatně, kožešnictví nebo se vyskytovali v živnosti hostinské, hotelové a hudebnické. Ženy samostatně činné byly téměř vesměs učitelkami řečí, vychovatelkami a pomocnicemi v domácnosti. Celkově však československé kolonie nebyly organizovány.²²²

A tak v době občanské války ve Španělsku nejen, že přivolala do Španělska některé Čechoslováky, ale také mnoho čs. krajanů ze Španělska vyhnala. Přijížděli ze země, která se stala jejich druhou vlastí, v hloučcích i jednotlivě již delší dobu. Vraceli se vesměs s holýma rukama, ačkoliv ve Španělsku nepatřili mezi chudinu. O celý jejich těžce nashromážděný majetek je připravila válka.²²³

2. 2. 5 Interbrigadisté

Interbrigadistická přísaha: „*Jsem zde, protože jsem dobrovolník a jsem připraven bojovat do poslední kapky krve za záchranu svobody Španělska a svobody celého světa!*“

²²¹ Jen osmi členům kolonie, kteří přijeli dobrovolně s ostatními, byl povolen volný odchod. Ostatní zmizeli bez pasů. Utekli do Rakouska a do Maďarska a odtud se pak vraceli do Španělska, kde se hlásili do oddílů povstalecké armády (NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, novinový článek z roku 1937(České slovo)).

²²² NA, ČÚZ I, karton 66, článek (Španělsko).

²²³ NA, ČÚZ I, karton 66, novinový článek z roku 1937 (České slovo).

Jejich hlavními hesly bylo: „Španělsko - hrob evropského fašismu“, „U Madridu bráníme Prahu“ nebo „U bran Madridu se bojuje také za Prahu“, „Neprojdou!“²²⁴ a „Kupředu!“²²⁵.

Za datum vzniku mezinárodních brigád je obecně považován 14. říjen 1936, kdy do Albacete v Murcii, kde se do budoucna mělo nacházet jejich velitelství a administrativní ústředí, dorazilo prvních 650 zahraničních, převážně francouzských, italských, německých a polských dobrovolníků. Výprava byla nadšeně vítána španělským obyvatelstvem. Oficiální souhlas španělské vlády se vznikem tohoto dobrovolnického vojska, ovšem nese až datum 22. října 1936. Mezinárodních brigád vzniklo postupně šest - **11. Thälmann** (německý prapor, 22. října 1936), **12. Garibaldi** (italský prapor, 5. listopadu 1936), **13. Dabrowski** (polský prapor, 2. prosince 1936), **14. La Marseillaise** (francouzský prapor, 2. prosince 1936), **15. Lincoln** (americko-kanadský prapor, 31. ledna 1937) a nakonec **129. brigáda** (13. února 1938). Zahraniční dobrovolníci bojovali i jinde, zejména v 16., 50. a 86. brigádě. V mezinárodních brigádách (interbrigádách) bojovalo v letech 1936-1939 asi 35-40 tisíc zahraničních dobrovolníků, z nich 2168 hlásících se k československému původu (z nich asi 800 ale byli čs. krajané z USA, Kanady, Francie, Belgie, Rakouska apod.).²²⁶

První českoslovenští dobrovolníci se ve Španělsku objevili již v létě 1936, ale prozatím jen jako jednotlivci. Někteří z nich jako Eduard Štrof a Jaroslav Dula se v řadách milice podíleli již na likvidaci prvních ohnisek protivládní vzpoury v červenci a srpnu 1936, jiní jako Roman Kropš, Miloš Brožek a Miloš Sedlák bojovali s milicemi v srpnu a září 1936 na irúnské frontě na severu země. Další se od října 1936 soustřeďovali ve středisku vznikajících Mezinárodních brigád v Albacete, kde byli zařazováni k prvním formovaným jednotkám. První malé skupinky Čechoslováků (např. Juraj Petročko, Ondřej Šimo, Imre Ebert, Jan Krejčí ad.) byly zařazeny k rotě Rákosi 1. mezinárodního praporu Edgar André (náležící do podřízení 11. interbrigády). Další skupinku zařadili ke kulometné rotě 5. mezinárodního praporu Ernest Thälmann (prapor náležel do 12. interbrigády, ale později přešel pod 11. interbrigádu), mezi tyto dobrovolníky patřili např. Josef Obrhel, Ladislav Holdoš a Jozef Májek. Převážně ze Slováků a čs. Maďarů byla složena jedna z čet

²²⁴ No pasarán! (viz přílohy).

²²⁵ Adelante!

²²⁶ Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 6. 2. 204].

maďarské roty Mathias Rákosi, která byla součástí 8. mezinárodního praporu Čapajev 13. interbrigády.²²⁷

První skutečně československou jednotkou se stala **pěší četa Klement Gottwald** o síle asi 40 mužů (plus tři Poláci). Vznikla počátkem prosince 1936 v Tarazoně de la Mancha a společně se dvěma četami polských dobrovolníků se stala součástí polské roty Adam Mickiewicz 8. mezinárodního praporu Čapajev 13. interbrigády. Četa se zúčastnila bojů u Teruelu v prosinci 1936 a též se podílela na republikánské ofenzívě u Brunete v červenci 1937. Po skončení třítýdenních bojů pak došlo k reorganizaci Gottwaldovy čety. Stala se z ní rota a přešla pod 15. interbrigádu, konkrétně do Dimitrova praporu.²²⁸ Nicméně nejpočetnější skupiny Čechoslováků bojovaly u dvou praporů, konkrétně šlo o **18. mezinárodní prapor Dimitrov** a **26. mezinárodní prapor T. G. Masaryk**. Až do počátku roku 1938 byly oba součástí 15. interbrigády.²²⁹ Dimitrův pěší prapor byl patrně nejvýznamnější jednotkou čs. interbrigadistů, sloužilo u něj přinejmenším 393 Čechoslováků, z nichž nejméně 75 padlo a dalších 115 utrpělo zranění.²³⁰ V Dimitrově praporu byly roty – **2. pěší rota T. G. Masaryka**, **3. pěší rota Klementa Gottwalda** a **4. kulometná rota Jana Žižky z Trocnova**.²³¹ Žižkova kulometná rota se zejména vyznamenala v bojích na Jaramě v únoru 1937 a úspěšně bojovala v září 1937 na aragonské frontě před Zaragozou.²³² V Masarykově pěším praporu sloužilo vedle čtyř stovek Španělů přibližně 290 Čechoslováků. Zformovaný byl na přelomu listopadu a prosince 1937 v Casas Ibañez u Albacete. Dvě z jeho čtyř rot také nesly jména odkazující na čs. původ dobrovolníků – *1. rota Zdeňka Nejedlého* a *4. kulometná rota Viliama Širokého*.²³³ Poslední významnější pěší jednotkou s poměrně značným zastoupením čs. dobrovolníků byl **prapor Divisionario**, někdy také nazývaný česko-balkánský pěší prapor, zformovaný na začátku roku 1938 jako součást 129. interbrigády. Prapor se zúčastnil obraných bojů na frontě u Tortosy a později se přesunul až k samotnému ústí řeky Ebra, aby odvrátil nepřátelskou pozornost od místa, kde byly další jednotky. Významnou roli též sehráli ve Španělsku čs. dělostřelci, kteří byli zařazeni do **14. protiletadlové baterie**

²²⁷ RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Jan Ferák a ti druzí*, s. 102-106.

²²⁸ Interbrigády - Interbrigadisté Čechoslováci [online], <<http://www.fronta.cz/dotaz/interbrigady-cechoslovaci>>, 2006, [cit. 6. 2. 2014].

²²⁹ Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 6. 2. 2014].

²³⁰ Ovšem jde o minimální počty, ve skutečnosti nelze vyloučit, že službou prošly ještě další dvě stovky.

²³¹ Nejvíce Čechoslováků se sdružovalo právě do Žižkovy kulometné roty.

²³² Především se však vyznamenala při dobývání a na následném dobytí zdejších tvrdě a odhodlaně bráněných opěrných bodů frankistické obrany, městeček Quinto a Belchite (považovaných za klíč ke strategicky důležité Zaragoze).

²³³ Svůj bojový křest prodělal na jaře 1938 při obraných bojích v Aragonsku.

Klementa Gottwalda, která vznikla v Albacete v lednu 1937. Dobrou reputaci si Gottwaldova baterie vydobyla již při svém úvodním únorovém nasazení v obraně Madridu, kdy tehdy sestřelila své první protivníky. V červenci bojovala baterie u Brunete a v srpnu bránila severošpanělský přístav Rogas. Poté se zúčastnila únorových bojů u Teruelu. Převážně z čs. jednotek byla složena **13. dělostřelecká baterie Jožky Májka**, která vznikla 11. června 1937 v Almanse. Svůj bojový křest baterie prodělala v průběhu krvavé bitvy u Brunete. Od ledna 1938 pak následovaly boje na andaluské frontě u Los Blasques. Čs. dobrovolníci též byli zařazeni do německé **dělostřelecké baterie Karla Liebknechta**, která byla založena počátkem prosince 1936. Společně s 13. interbrigádou bojovala na frontě u Teruelu, později baterie bojovala na aragonské frontě. S dalšími čs. dělostřelci se setkáváme např. u **dělostřeleckého oddílu Rosy Luxemburgové**, který se zformoval až na přelomu února a března 1938. V tankových jednotkách republikánské armády sloužili, např. Josef Hruška, Oldřich Haken a v republikánském letectvu piloti Jan Ferák, Rudolf John, v partyzánských jednotkách Alois Samec, Vendelín Opatrný.²³⁴

Dne 28. července 1938 byl dohodnut odchod všech interbrigád ze Španělska. Událost očima Josefa Pavla²³⁵: *„Byli jsme odvoláni Spojenými národy ze španělské vojny a soustředili jsme se na francouzské hranice, abychom odjeli domů. Když jsme byli připraveni na cestu, přišla zpráva, že Barcelona je ohrožena zejména italskými fašistickými vojsky. Byli jsme proto požádáni španělskou vládou o pomoc. Pamatuji se na shromáždění lidí ve dvoře velkostatku, kteří měli za sebou téměř tři roky války a už se těšili na domov. Řekl jsem jim, že bychom měli jít, jak nám velí posláni interbrigád. Pak jsem řekl, že ti, kteří půjdou, ať jdou na levou stranou, a ti, kteří nepůjdou, na pravou. Dodnes vidím, jak se trousili na levou stranu a jak tam zůstalo jen pár lidí. A zařadili se a zase jsme pochodovali k Barceloně. To je jeden nezapomenutelný moment z mého života.“*²³⁶

Interbrigadisté byli postupně odesíláni z front do týlu a potom někteří odjížděli do svých domovin. Nakonec při rychlém postupu frankistických vojsk byli někteří interbrigadisté znovu mobilizováni a zapojili se do ústupových bojů. Např. českoslovenští vojáci v okolí Barcelony kryli postup uprchlíků. S proudem španělských uprchlíků, kterých bylo obrovské množství a zaplavili jižní Francii. Později byli interbrigadisté soustředěni

²³⁴ RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Jan Ferák a ti druzí*, s. 106-137.

²³⁵ Československý interbrigadista a ministr vnitra v roce 1968.

²³⁶ Úryvek z dokumentu Ministr Pavel (režie Ladislav Kohout, 1968) v magazínu Historie.cs (vysíláno na ČT 24 v roce 2008).

v internačních táborech.²³⁷ Těm, kterým se podařilo navrátit do vlasti, se zatím nic nestalo. Avšak po vyhlášení protektorátu byli v hledáčku a museli si dávat větší pozor. Nicméně navrátilců nebylo příliš mnoho. Většina interbrigadistů byla v té době v zahraničí a bojovala na frontách druhé světové války. Řada interbrigadistů vstoupila do rodící se čs. armády ve Francii, se kterou posléze vstoupili do Velké Británie. Někteří čs. vojáci skončili i na východní frontě. Po válce v roce 1945 se většinou vraceli zpět do Československa a stali se z části zdrojem rodícího se mocenského aparátu KSČ.²³⁸ Tato situace se prudce změnila po roce 1948, kdy začalo stalinské hledání nepřítele ve vlastních řadách. A protože Španěláci byli určitou dobu mimo kontrolu komunistického bezpečnostního aparátu, stali se podezřelí jako celek. Interbrigadisté byli obviňováni z nejrůznějších zločinů, např. že jsou americkými, francouzskými či britskými špióny atd. Po roce 1949 a začátkem roku 1950 tak začíná jejich plošná perzekuce. Perzekuce neprobíhala pouze u nás, ale i v ostatních zemích, např. v Maďarsku, Polsku atd. Jediná země, kde k perzekucím nedošlo, byla Jugoslávie, kde naopak interbrigadisté obsadili vysoké pozice ve státě.²³⁹

2. 3 Vztahy během a po 2. světové válce

Od vypuknutí 2. světové války, které se k Hitlerovu zklamání Franco odmítl zúčastnit, měly československo-španělské vztahy především dvojí podobu. Jednak to byly vztahy mezi československým a španělským republikánským exilem a je nutné říci, že španělští republikáni, kteří byli rozptýleni několika zemí, především v Latinské Americe, se společně s československým exilem podíleli na pořádání řady společných solidárních akcí, např. Lidice budou žít nebo vydání Hnědé knihy o nacismu v Mexiku. Druhým typem vztahů byl vztah mezi oficiálním Frankovým Španělskem a Protektorátem Čechy a Morava. Byly samozřejmě přes Německo, protože protektorát neměl právní subjektivitu v mezinárodních vztazích, realizovány určité hospodářské vztahy, ale co je důležité – bylo to období poměrně silné reflexe španělské kultury v Československu.²⁴⁰

²³⁷ Nejznámějším internačním táborem se stal Gursu. V táboře pobývali i českoslovenští vojáci. V Gursu se též nacházel pomník čs. interbrigadistů.

²³⁸ Tehdy obsadili vzhledem k jazykovým schopnostem zejména důležitá místa v rozvědce, ve zpravodajských orgánech ministerstva zahraničí a samozřejmě i v Bezpečnosti.

²³⁹ Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 6. 2. 2014].

²⁴⁰ Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy II. [online], <<http://radio.cz/cz/rubrika/historie/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-ii>>, 2004, [cit. 16. 2. 2014].

Po 2. světové válce byly jakékoliv vztahy s frankistickým Španělskem poměrně dlouhou dobu utlumeny, ale o to intenzivnější byly československé vztahy s republikánským exilem. Československo patřilo k jedněm z mála zemím, jednalo se jen o východoevropské a latinskoamerické země, které uznaly španělskou republikánskou vládu v exilu. Tato vláda se utvořila v roce 1945 na základě diskuse o španělské otázce na Postupimské konferenci a s touto konferencí spojovala značné iluze. Nakonec studená válka rozhodla, že tyto naděje španělského exilu byly zmařeny a i západní mocnosti skončily s ostrakizací Francova Španělska, které bylo postupně integrováno do západoevropského společenství. Nakonec se otázka španělského republikánského exilu stala nedůležitou, a od roku 1949/ 1950 se vztahy začaly postupně ochlazovat až skončily v polozapomenutí až zapomenutí.²⁴¹

Československo se po roce 1948 také načas stalo centrem komunistického španělského exilu. Poté, co komunisté odstoupili z francouzské Ramadierovy vlády, přišla do Československa řada čelných španělských komunistů, kteří až doposud působili v exilu ve Francii.²⁴²

Přestože oficiální kontakty s frankistickým Španělskem neexistovaly, došlo na přelomu 50. a 60. let k tajným obchodním kontaktům, vzhledem k tomu, že obě země měly zájem o specifické komodity, pro Československo to byly drahé kovy, a Španělsko zase mělo zájem především o sklo, porcelán a chemické výrobky.²⁴³

Teprve dne 16. listopadu 1970 Československo a Španělsko podepsaly ujednání o zřízení konzulárních a obchodních zastoupení. Diplomatické styky na úrovni velvyslanectví byly obnoveny až 9. února 1977.²⁴⁴

²⁴¹ Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy III. [online], <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-iii>>, 2004, [cit. 16. 2. 2014].

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Španělsko a ČR [online], <<http://www.peta551.wz.cz/spanelsko/vztahy.html>>, 2009, [cit. 16. 2. 2014].

3. KULTURNÍ SFÉRA MEZIVÁLEČNÉHO OBDOBÍ

Zde bychom si mohli položit dvě jednoduché otázky: „Co je to kultura?“ a „Co to jsou kulturní vztahy?“.

V dnešní době je slovo kultura chápáno jako všechno, co člověk v průběhu svého vývoje vytvořil a udělal, a právě to v sobě zahrnuje veškeré produkty různé povahy, jako např. zvyky, hodnoty, vztahy nebo myšlenky.

Pro větší představu bychom zde byly přiblížit pojem kulturní vztah. Pro každého může tento pojem znamenat něco jiného, a přesto vždy budou myslet podobnou skutečnost. Podle mě může být kulturním vztahem inspirace, vliv, imaginace, výstava, literatura, cestování, mezinárodní účasti ad. Tyto všechny pojmy, které jsem uvedla, bychom mohli označit za „oficiální kulturu“, která se snažila o propagaci Španělska.

I když jsou Československo a Španělsko prostorově relativně vzdálené země, dokázaly se v určitých historických obdobích velice intenzivně realizovat v kulturní oblasti. Kulturní politika se tak stala důležitou součástí československo-španělských vztahů už od 19. století, kdy se rozšířil zájem o Iberský poloostrov, a tím i o Španělsko. A právě touto částí chci ukázat československo-španělské kulturní styky. Nezasvěceným se může zdát, že mezi Československou republikou a Španělskem žádné kulturní styky nepanovaly, ale opak je pravdu. Jak je známo už z minulosti, tak kulturní vztahy se velmi slibně rozvíjely.

3. 1 Propagace Španělska

3. 1. 1 Československé cesty do Španělska

Cestopisné texty z pera známých a uznávaných spisovatelů jsou z hlediska literárněvědného výzkumu pozoruhodné. Jejich analýza umožňuje totiž bezprostředně sledovat způsob vnímání neznámé reality, odhaluje metody poznávání toho, co je cizí, protože samotné cestování jako prožitek blízký každému člověku odpoutává od vžitých schémat přijímání světa a podává svědectví nejen o prostředí a vzájemných prostorových relacích, jež cestovatel vidí a popisuje, ale také o samotném cestovateli.²⁴⁵

Nicméně cestopis je celkem neobjektivní, neboť vypravěč píše v ich-formě a věci nám popisuje ze svého pohledu. Autor většinou do svého textu zařazuje značné množství informací, o kterých však nevíme, odkud je získal, a proto mu buď věříme, nebo ne.

²⁴⁵ JANIEC-NYITRAI Agnieszka. *Kapitoly o cestopisech Karla Čapka*. Brno, 2008. Disertační práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce doc. PhDr. Jiří Kudrnáč, CSc., s. 1.

Vypravěč je často prezentován samotným autorem cestopisu. A právě díky prostřednictvím vypravěče se nám autor snaží sdělit nejzajímavější úkazy, které v dané zemi spatřil.²⁴⁶

Především od 2. poloviny 19. století rostl zájem českých cestovatelů o Španělsko, a proto je lze možno označit za první cestovatele, kteří se snažili přiblížit tuto zemi širším vrstvám českého obyvatelstva. Proto není divu, že ke konci 19. století vzniklo mnoho cestopisů právě o Španělsku. Nejznámějšími cestovateli byli, např. Otto Pinkas, Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, Pavel Durdík, Erazim Vlasák ad. 20. století poté reprezentují zejména Vlastimil Kybal a Karel Čapek.

Když se mluví nebo píše o cestování do Španělska, tak se většinou hovoří zastřešujícím názvem „cesta do Španělska“. Nicméně ne všichni procestují celé Španělsko, ale pouze některá místa, zejména pak města jako Madrid, Toledo, Sevilla, Barcelona, Valencie

Svoji cestu do Španělska podnikl **Otto Pinkas**, který své zážitky a dojmy ztvárnil v cestopise *Cesta po Španělich* (1878). „*Španělsko, toť země poesie a krásy! Jak často jsem slyšel slova tato od lidí, kteří tu znají, neb se jí zevrubně zabývají buď kvůli bohaté literatuře její, nebo kvůli umění a dějinám jejím. A přece se poměrně málo píše o zemi této, v naší literatuře jest pak nám, u porovnání s literaturami národů jiných, např. Francouzů, skorem úplně neznámá, na řádnou knihu cestovní, nezmohli se však ani naši sousedé Němci. A přece zasluhuje právě Španělsko mnohem větší pozornosti vzdělanců, než se to až dosud děje.*“²⁴⁷ Pinkasův cestopis má skutečně široký záběr, neboť zcestoval nejen jih, ale i sever Španělska. Díky tomu měl příležitost navštívit města jako jsou Valladolid, Madrid, Toledo, Córdoba, Sevilla, Granada, Malaga, Murcia, Valencie, Barcelona. Výjimečnost samotného cestopisu spočívá nejen ve vynikajícím obrazovém ztvárnění (překrásné ilustrace, např. od Vojtěcha Hynaise a Františka Ženíška), ale i v textu protkнутém silným sociálním cítěním, kde se zmiňuje o chudinské společnosti a především o zájmu vědět, co je na okraj společnosti přivedlo a jak nyní žijí. Zároveň podává zprávy o památkách, úrovni stravy a ubytování, ale i o samotném životě španělského lidu.²⁴⁸

Španělsko, zejména Madrid a Sevillu, se rozhodl navštívit **Pavel Durdík**, který svoji cestu uskutečnil v roce 1894 a strávil tam měsíc a půl. Svě zážitky z cesty zpracoval do

²⁴⁶ MOCO VÁ Barbora. *Obraz Španělska v českých cestopisech 2. poloviny 19. století*. Pardubice, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická. Katedra historických věd. Vedoucí práce Mgr. Vlastimil Novák, s. 3.

²⁴⁷ PINKAS Otto. *Cesta po Španělich*, s. 5.

²⁴⁸ MOCO VÁ Barbora. *Obraz Španělska v českých cestopisech 2. poloviny 19. století*, s. 34-35

cestopisu *Zápasy s býky*²⁴⁹ (1896). Jak samotný název knihy napovídá, Durdík se snažil skutečně popsat zvyklosti spojené s koridou, kde se tradičně konají býčí zápasy. Nicméně není však pravdou, že by korida byla jediným tématem celého cestopisu. Dále se můžeme dozvědět pár informací o dopravě, inkvizici, kohoutích zápasech a zároveň poskytuje přehledné zápisky z navštívených míst.²⁵⁰

Aktuálnějším příkladem cestopisu o Španělsku z 20. století se stala kniha **Karla Čapka** *Výlet do Španěl* (1930). Čapek totiž ve dvacátých a třicátých letech 20. století velmi hodně cestoval. Nejznámější jsou samozřejmě pobyty v Itálii, Velké Británii, Španělsku, Holandsku, Dánsku, Norsku a Švédsku, které spisovateli bezprostředně poskytly látku pro vznik cestopisů, jako jsou např. *Italské listy*, *Anglické listy*, *Obrázky z Holandska* a *Cesta na Sever*.²⁵¹ Svě cestopisy psal především pro žurnalistické účely,²⁵² proto původně vycházely v *Lidových novinách*, až později vyšly knižně. Pokud mluvíme o Čapkových cestopisech, tak v nich zejména nalezneme popisy jeho cesty, a proto v nich nenajdeme žádné zeměpisné studie. Můžeme říci, že šlo o zachycení zvláštností, zvyků a životního stylu. Čapek svoje postřehy týkající se prostoru doplnil také obrázky, ilustracemi.²⁵³ V současné době čtenáři tyto cestopisy přinášejí zejména přiblížení kultury a ducha navštívených míst v meziválečném období. Zpravidla bývají Čapkovy cestopisy popisné, nikdy však nejsou fádní – je v nich plno poezie, nečekaných příměrů a závěrů, ochucených autorovými střízlivými a vtipnými komentáři. Rovněž bychom neměli opomenout zmínit, že téměř ve všech Čapkových cestopisech vystupují poznámky nebo odkazy k vlasti. I v nejkrásnějších okamžicích neztrácí cestovatel z očí svůj domov, protože ví, že je jeho základním bodem, díky němuž nezabloudí v množství dojmů a prožitků.²⁵⁴ „*Přiznávám se počestně, že když jsem se ve vlaku probudil a nejdříve se podíval oknem ven, zapomněl jsem dočista, kde jsem; viděl jsem podle trati cosi jako živý plot, za ním hnědá a rovná pole a z toho tu a tam čouhaly jakési prořidlé a rozflákané stromy. Měl jsem silný a uspokojivý dojem, že se nacházím někde na trati mezi Bratislavou a Novými Zámky, i počal jsem se strojit a mýt pískaje si z plna hrdla Kysúca, Kysúca a jiné přiměřené písničky. [...] zoraná rovina je podle všeho Andalusie.*“²⁵⁵ Na cestu do

²⁴⁹ Corrida de torros.

²⁵⁰ MOCOVIÁ Barbora, s. 24.

²⁵¹ JANIEC-NYITRAI Agnieszka. *Kapitoly o cestopisech Karla Čapka*, s. 134.

²⁵² Nazýval je feuilleton.

²⁵³ Karel Čapek, jinak vynikající fotograf, pro zaznamenání svých dojmů zvolil kreslení, protože umožňuje ono přidání dalšího významu a vlastní interpretaci (JANIEC-NYITRAI Agnieszka. *Kapitoly o cestopisech Karla Čapka*, s. 257).

²⁵⁴ JANIEC-NYITRAI Agnieszka, s. 252-257.

²⁵⁵ ČAPEK Karel. *Výlet do Španěl*, s. 56-57.

Španělska se vydal vlakem – Mezinárodním expres – z Československa přes Německo a Francii. Čapkovu cestu tvořily především nejznámější španělská města – Madrid, Toledo, Sevilla a Barcelona – díky nimž se více dozvídáme o španělské zemi, kultuře a jejich obyvatel. Život ve Španělsku se mu zdál drsnější než v zemích, které už viděl, avšak krása Sevilly, Kastilie a Katalonie ho zcela pohltila.²⁵⁶ Španělská města proto figurují jako odkaz kultury pro příští generace a plní podobné funkce jako muzea. Dochází v nich totiž k míšení různých kultur a vlivů, a proto nejlepším příkladem může být Toledo, v němž lze najít dvouhlavého orla – symbol habsburské monarchie, brány podobné těm jako v Bagdádu, které vedou do katolických prostorů a památky maurské architektury. Město zde získává formu komplikovaného kulturního kódu, na němž se podepsaly četné generace umělců, architektů, malířů, urbanistů a obyčejných obyvatel, je otevřeným modelem světa, svědectvím pestrosti a barevnosti života.²⁵⁷ Ve Španělsku svou pozornost zaměřil pro tuto zemi typický prostor arény, v níž se konají býčí zápasy. Mezi tímto zvláštním prostorem a prostorem posvátným existuje jistá příbuznost. Zde totiž dochází ke konání rituálů, k obětování a odehrávání mystického obřadu, kde býk není pouze obětí, ale je rivalem, s nímž je veden boj na život a na smrt.²⁵⁸ *„Krásný je takový bojovný býček, když stojí frkaje, lesklý jako asfalt, vulkanické zvíře, jež předtím do nepřičetnosti rozzuřili v kleci; teď stanul, nohy zaryty do země, a hledá plamennýma očima soka, kterého by rozdrtil.“*²⁵⁹

3. 1. 2 Obraz Španělska zprostředkován historiky a novináři

Většího zájmu se Španělsko dočkalo zejména díky československým historikům, kteří se začali více zajímat o Iberský poloostrov. K nejznámějším historikům/ hispanistům, věnujících se španělské zemi, patří např. Jaroslav Lenz, Josef Borovička, Rudolf Jan Slabý a Bohdan Chudoba. A právě díky těmto historikům mohli českoslovenští obyvatelé získat lepší představu ohledně Španělska. Vždy však záleželo, k jaké straně se přiklonili, neboť ne všechny práce mohly poskytnout celkové uspokojení ohledně nových informací.

Za výraznou osobnost hispanistiky bych zejména představila lékaře a zároveň historika **Jaroslava Lenze** (1858-1955), který se svoji práci zaměřil na Španělsko a česko-španělské styky. Ve své knize *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin* (1930) totiž sledoval česko-španělské vztahy od jejich počátku až po svou současnost a snažil se podat

²⁵⁶ BRADBROOKOVÁ Bohuslava. *Karel Čapek: Hledání pravdy, poctivosti a pokory*, Academia: Praha, 2006, s. 222-223.

²⁵⁷ JANIEC-NYITRAI Agnieszka, s. 190.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 206.

²⁵⁹ ČAPEK Karel. *Výlet do Španěl*, s. 104.

poněkud populární formou vhléd do provázanosti českých a španělských dějin. *Španělské kulturně-historické památky v Praze* (1945) se věnují památkám v Praze, které měly nebo stále mají spojitost se Španělskem. Kromě toho byl také autorem učebnic španělštiny, které však psal pod pseudonymem Jaroslav Lenský.²⁶⁰

Jako dalšího historika, věnujícího se španělským dějinám, bych uvedla **Josefa Borovičku** (1885-1971). Jako mladému archiváři stačil velmi krátký čas, aby přesvědčil Zemský výbor Království českého o svých schopnostech. A proto mohl v roce 1909 vycestovat na několik měsíců do Španělska, kde hodlal navštívit Generální archiv v Simancasu.²⁶¹ A právě o všech svých aktivitách v archivu Borovička pravidelně posílal zprávy do Čech. Materiály a poznatky, které se mu podařilo získat během pobytu ve Španělsku, zúročil velmi dobrým způsobem – shrnul je ve své studii *Archiv v Simancasu* (1910).²⁶² Proto není divu, že o svých poznatcích a zážitcích ze Španělska referoval Borovička posluchačům Českého historického klubu. O Španělsku, nejen z historického hlediska, ale s přihlédnutím k vlastním zkušenostem a poznatkům, získaným zde během svého pobytu, se zmiňoval také ve svých příspěvcích z roku 1912 do Časopisu Lumír – *Čechové ve Španělich*.²⁶³

Další, kdo se pokoušel přinést informace o vzdálené zemi, zvané Španělsko, byli také publicisté a reportéři, kteří se osobně vydali na Iberský poloostrov, aby mohli spatřit tuto zemi na vlastní oči. K nejznámějším publicistům patří např. Emanuel Vajtauer, Antonín Josef Kožíšek, Gustav Winter a Kurt Konrad²⁶⁴. Jako známého reportéra bych uvedla Egona Ervína Kische.

Co se týká **Emanuela Vajtauera** (1892 - neví se kdy zemřel) byl svým povoláním publicista, i když zprvu působil jako politik v komunistické straně Československa.²⁶⁵ Byl respektovaným redaktorem *Nového kultu* a *Června*, značně se angažoval v *Rudém právu* a stal se šéfredaktorem *Rudého večerníku*.²⁶⁶ Po rozchodu s komunistickou stranou začal

²⁶⁰ DUŠKOVÁ Pavlína. *Minulost a současnost Španělska pohledem českých hispanistů*, s. 19.

²⁶¹ Josef Borovička - svědomitý badatel a politický vězeň [online], <<http://dosmundos.cz/?p=885>>, 2010, [cit. 26. 4. 2014].

²⁶² Archiv v Simancasu byl obrazem velmi pečlivé práce, která byla Borovičkovi vlastní. Informace, které získal během bádání ve Španělsku, posléze už doma, doplňoval o fakta, jež pocházela z českých pramenů.

²⁶³ DUŠKOVÁ Pavlína, s. 16-19.

²⁶⁴ Vlastním jménem Kurt Beer.

²⁶⁵ Roku 1920 se účastnil II. sjezdu Kominterny a po založení Komunistické strany Československa v roce 1921 se stal jejím členem a publikoval ve stranických časopisech.

²⁶⁶ Heslo *Vajtauer Emanuel*, KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století [online], <<http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=12&name=Vajtauer+Emanuel>>, 2001, [cit. 26. 4. 2014].

později působit v *Melantrichu* a brzy se stal redaktorem *Českého slova*.²⁶⁷ Španělsko poprvé Vajtauer navštívil v roce 1936, a to několik málo týdnů před vypuknutím občanské války. Tento španělský konflikt mu nakonec poskytl podnětnou inspiraci k napsání knihy *Španělsko v ohni* (1937), kde se pokoušel o objektivní zdokumentování této události. Avšak z knihy samotné, ale i z určitých článků,²⁶⁸ které psal do československých periodik, bylo při pečlivém čtení možno vycítit sympatie, které choval k režimu generála Franca.²⁶⁹

Československý novinář **Antonín Josef Kožíšek** (1905-1947) se snažil zprostředkovat obraz prvních let válečného konfliktu ve Španělsku. Jakožto pozorovatel se seznámil s oběma stranami, které proti sobě stály. Ve svých knihách čtenářům přibližoval válečnou situaci ve Španělsku. Především líčil náladu mezi lidmi a snažil se odkrýt pozadí konfliktu, který proti sobě postavil jeden národ – bratra proti bratru. Téma španělské občanské války můžeme nalézt v publikacích *Španělsko krví zbrocené: poznámky reportéra* (1937) a *Zakrvácené arény: španělské reportáže* (1938), v nichž strhujícím způsobem vylíčil své zážitky a poznatky, jichž se mu dostalo právě během jeho pobytu ve Španělsku.²⁷⁰

Za výraznou postavu evropské literatury a žurnalistiky v 1. polovině 20. století bych uvedla rozhodně **Egona Erwina Kische**²⁷¹ (1885-191948). Již před 1. světovou válkou přispíval do pražských listů *Prager Tagblatt* a nacionalisticky zaměřené *Bohemie*. Počátkem desátých let 20. století začal Kisch vyjíždět za náměty pro své reportáže za hranice.²⁷² Po nástupu Hitlera se Kisch zapojil do činnosti proti nacismu a fašismu a rovněž se angažoval ve španělské občanské válce v jednotce interbrigadistů, kdy své zážitky zveřejňoval v časopisech *Salud* a *Španělsko*.²⁷³

²⁶⁷ FINDORÁKOVÁ Monika. *Emanuel Vajtauer očima Národního soudu*. Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Pavel Večeřa Ph.D., s. 16.

²⁶⁸ NA, MZV-VA I, karta 4076, invent. číslo: vajtauer e.

²⁶⁹ DUŠKOVÁ Pavlína, s. 21.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 19-20.

²⁷¹ Přezdíváný „zuřivý reportér“.

²⁷² HEMR Vít. *Egon Erwin Kisch v předmluvách a doslovecích svých českých překladů*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. Katedra ekonomie. Vedoucí práce PhDr. Jaroslav Kovář, CSc., s. 10.

²⁷³ Heslo *Kisch Egon Erwin*, KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století [online], <<http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=3&name=KISCH+EGON+ERWIN>>, 2001, [cit. 26. 4. 2014].

3. 2 Československo-španělské vlivy na literaturu

V průběhu československo-španělských vztahů jsme se mohli stát svědky vzájemného působení v oblasti kultury. Počátky můžeme spatřovat především v 19. století, kdy naše styky byly převážně kulturního charakteru.

Charakteristickým rysem české kultury v 19. století byl mohutný rozmach českého národního života, provázený úpornou snahou přiblížit Čechy ostatním státům v Evropě a Evropu Čechám. Už první české obrozenecké časopisy přinášely reportáže z cest českých spisovatelů do Španělska (např. *Hlasatel český*, *Jindy a Nyní*, *Česká včela*, *Květy české*, *Časopis Českého muzea*), ale i překlady ze španělské literatury.²⁷⁴

Část českých autorů hledala v 2. polovině 19. století a 1. polovině 20. století inspiraci ve španělských námětech. Jaroslav Vrchlický má dvě dramata ze španělských dějin *Láska a smrt* (1894) a *Marie Calderónová* (1897). Obě tato dramata poukazují na básníkovu znalost španělské kultury a španělského národního génia, avšak skrze francouzský vzor Victora Huga.²⁷⁵ U Vrchlického rovněž najdeme španělské náměty v jeho básních, např. ve sbírkách *Epické básně*, *Dojmy a rozmary*, *Perspektivy*, *Zlomky epejeje*. Rovněž Julius Zeyer s oblibou čerpal látku ze starých kastilských legend, *Tři legendy o krucifix*, *Dobrodružství Madrány*, a španělským žánrem je ovlivněno drama *Doña Sanča*. Svatopluk Čech se např. účastnil mezinárodní básnické soutěže při Calderonově jubileu a jeho báseň byla poctěna první cenou, zlatou medailí Akademie španělské. Heroická a tragická postava Kolumba se vyskytuje v dramatech Ladislava Stroupežnického a Jaroslava Hilberta. Originálně zpracoval nesmrtelný Cervantesův epos o donu Quijotovi, básník Viktor Dyk ve svém dramatu *Zmoudření dona Quijota*. Částečně za Pyrenejskými horami jedná též velký román Jaroslava Durycha z doby pobělohorské.²⁷⁶

Výrazným mezníkem v literární oblasti se stal španělský válečný konflikt v 2. polovině třicátých let. Tento konflikt se stal výrazným ideovým předělem jak v evropském, tak československém společensko-kulturním životě. Zde bychom mohli říci, že to byl klíčový bod v ideovém zápasu levicových a pravicových sil, v němž do jisté míry utvářela ideová polarizace meziválečné evropské kultury. V některých evropských zemích vznikaly výbory na obranu demokratického Španělska, ve sporech mezi legalitou a legitimitou bojujících stran měli převahu představitelé levice a liberálové nejrůznějšího ražení. Typickými představiteli evropské kulturní a literární levice můžeme uvést, např. Louise

²⁷⁴ BENEŠ Vlastislav. *Španělsko a Španělé*, s. 95-96.

²⁷⁵ ČERNÝ Václav. *Studie o španělské literatuře*, Praha: Cherm, 2008, s. 31.

²⁷⁶ LENZ Jaroslav. *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin*, s. 8-9.

Aragona, Jean-Richarda Blocha, Jeana Cassoua, Liona Feuchtwangera, spolu se spisovateli typu Ernsta Hemingwaye a André Malrauxe, kteří vytvořili romantizující mýtus o hluboké demokratičnosti a osvobodivé lidskosti republikánského Španělska. Zejména George Orwell, autor knihy *Hold Katalánsku*, byl, podle soudu několika španělských historiků, tvůrcem nejužšího obrazu španělské občanské války. Zvláštním postavením se vyznačovala francouzská kulturní atmosféra, která měla ve 30. letech značně levicově pacifistický charakter. Existovala tam totiž nezanedbatelná skupina katolicky orientovaných spisovatelů a intelektuálů, např. Jacques Maritain, François Mauriac, Étienne Gilson a Georges Bernanos,²⁷⁷ kteří akceptovali vítězství Lidové fronty ve Španělsku jako důležitý mezník v boji za demokracii a následnou občanskou válku nedokázali vidět v jejích hlubinných souvislostech boje marxistického ateismu proti základním křesťanským hodnotám.²⁷⁸

Rovněž československá společnost se rozdělila na dva tábory – jedna strana podporovala demokratické Španělsko a druhá stála na straně generála Franca.

Všechny znaky, typické pro argumentaci hájící zájmy republikánů, měl Halasův výklad španělského konfliktu – podle něj ztělesňovala Lidová fronta „jednotu proletářských bratrů“, kteří bojovali proti „brutalitě fašismu“, proti „lačnosti šlechty, církve a buržoazie“. Nezištnost a čistota revolucionářů měly zvítězit, neboť v Madridu se přece bojovalo i za Prahu. Boj revolucionářů měl být proto veden těmito nejryzejšími ideály socialismu. František Halas, stejně jako Stanislav Kostka Neumann, Vítězslav Nezval, Jaroslav Kratochvíl, Bedřich Václavek a drtivá většina levicových intelektuálů soudila, že se zde rodí nový typ socialistické demokracie. Vzhledem k rozsahu a vlivu „levicového mýtu“ v české kultuře nebyl František Halas rozhodně osamocen ve svém pohledu na španělskou občanskou válku. Podobné názory zastávali nejen militantní vyznavači komunistické ideologie typu Stanislava Kostky Neumanna či Bedřicha Václavka, ale i spisovatelé jako Karel Čapek, Jaroslav Seifert, Vítězslav Nezval, Vladimír Holan nebo Josef Hora.²⁷⁹

Za jednoho z předních levicových bojovníků za demokratické Španělsko lze oprávněně považovat **Františka Halase**. Jako jeden z mála československých spisovatelů navštívil rozvrácené Španělsko osobně, ve dnech 6. – 20. září 1936, jako člen delegace

²⁷⁷ Byli často literárními vzory českých katolicky orientovaných autorů.

²⁷⁸ MED Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938-1939)*, Praha: Academia, 2010, s. 68-70.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 71-72.

Československého protifašistického výboru.²⁸⁰ Španělský pobyt, zejména setkání s bojovým duchem na frontě, Halase výrazně ovlivnil, což se projevilo v jeho četných aktivitách ve prospěch republikánských bojovníků. Už 25. září 1936 měl Halas projev na manifestaci v Lucerně, která se konala pod heslem „*Zbraně Madridu*“. Básník v té době nadále jezdil po Československu a neúprosně agitoval ve prospěch demokratických bojovníků.²⁸¹ Halasův vztah ke Španělsku se pochopitelně promítl i do jeho veršů. Ve sbírce *Dokořán*, která vyšla v říjnu 1936, je trojice básní – *Miřte*, *Don Quijote bojující*, *První máj ve Španělsku*, jež jsou inspirované Halasovým pobytem ve Španělsku. Sbíрка *Dokořán* bývá označována za nejpůsobivější básnickou reakci na nástup fašismu.

Rozhodně nejreprezentativnější a nejrespektovanější osobností liberálně demokratického okruhu okolo *Lidových novin* a Peroutkovy *Přítomnosti* byl **Karel Čapek**. Od samého začátku španělského válečného konfliktu stály *Lidové noviny*, v čele s Čapkem, na straně republikánů, odsuzovaly válečné akce generála Franka, se značným znepokojením informovaly o intervenci Hitlera a Mussoliniho a víceméně navzdory oficiální československé politické linii odsuzovaly anglickou a francouzskou politiku neintervence. Čapek uveřejňoval v *Lidových novinách* své bajky – *Bajky o válce občanské*, jimiž reagoval na aktuální problémy doby.²⁸² Čapkův postoj ke španělskému konfliktu byl ve svém odsudku Franka stejně odmítavý jako postoj levicových intelektuálů. Lišil se však, na rozdíl např. od Františka Halase, v jedné podstatné věci. Čapek jako liberální demokrat a humanista se neustále přidržoval „čehosi jako naděje“ v sílu a hodnotu dobra, tvořícího podstatu každého člověka. Proti levicové revolučnosti, usilující o společenskou změnu bojem, Čapek jako by neustále zdůrazňoval důvěru v člověka, v jeho individualitu usilující o lidské blaho. Nad mrtvolami těch „léridských špuntů“ cítil Čapek jistě bolest a smutek, ale byl to smutek zklamaného lidství humanisty nad nelidskostí, nikoli nenávist bojovného revolucionáře. Čapek se snažil varovat, že pokud by se člověk přestal snažit vytěšňovat zlo soucítěním a pomocí trpícímu, člověk by ztratil sám sebe, a to Čapek nechtěl a nemohl připustit.²⁸³

Karel Čapek byl doslova šokován válečným utrpením nevinných dětí. Jeho otřes byl ještě znásoben fotografií plačící matky nad mrtvolou syna, zabitého při bombardování,

²⁸⁰ Členy delegace byli ještě Helena Malířová, Zdeněk Nejedlý a Ivan Sekanina.

²⁸¹ MED Jaroslav, s. 71-73.

²⁸² Právě otištění těchto *Bajek o válce občanské* podnítilo Jaroslava Durycha k napsání nejzuřivějšího protičapkovského výpadu *Pláč Karla Čapka*.

²⁸³ MED Jaroslav, s. 73.

kteřou otiskly *Lidové noviny* v listopadu 1937. Čapek se přiznává, že to byl jeden z inspirativních momentů pro vznik jeho slavného dramatu *Matka*.²⁸⁴

ŽENSKÝ HLAS V AMPLIÓNU: Slyšte, slyšte, slyšte! Voláme k ampliónu celý svět! Voláme lidi! Nepřátelská letadla napadla dnes ráno vesnici Borgo a svrhla pumy na obecnou školu. Do prchajících dětí střílela ze strojních pušek. Osmdesát dětí bylo raněno. Devatenáct dětí postřeleno. Třicet pět dětí bylo výbuchem... roztrháno.

MATKA: Co říkáš? Děti? Copak někdo zabíjí děti?

TONI (hledá na mapě): Kde to je... kde to je...

MATKA (stojí jako zkamenělá): Děti! Malé, usmrkané děti!

(Ticho.)

MATKA (strhne ze stěny pušku a podává ji oběma rukama Tonimu. S velkým gestem):
Jdi!

(ČAPEK Karel. *Matka*, str. 68-69)

Náboženská víra nesmí stát ve službách vojenské diktatury, byť by to byl boj proti ateismu. Podle francouzských spisovatelů je politika hledáním absolutna a má ve své podstatě mystický charakter. Tyto postoje francouzských katolických spisovatelů byly pro českou katolickou literární scénu hořkým a nepochopitelným zklamáním, a proto s těmito postoji neváhali polemizovat (Jaroslav Durych, František Lazecký, Ladislav Jehlička ad.), aniž samozřejmě snižovali jejich literární velikost.²⁸⁵ Právě do programu Národní kulturní rady, řízené Jaroslavem Durychem a Rudolfem Medkem, byl vtělen požadavek, vrátit se k latinské jednotě křesťanské a k jejímu mravnímu řádu. Představu, že je nutno vést demarkační čáru mezi pravým a levým, dále rozvinula pokleslá žurnalistika, která pořádala štvánice proti Karlu Čapkovi a jiným autorům.²⁸⁶

Zatímco československá literární levice, si za svého reprezentanta zvolila Františka Halase, a liberální demokraté Karla Čapka, tak spisovatelé a intelektuálové pravicově katoličtí si za svého vůdčího ducha katolického literárního života zvolili **Jaroslava Durycha**. Publicistická činnost byla soustředěna právě kolem, Durycha zejména v časopisech *Řád*, *Tak* a *Obnova*.²⁸⁷ Ve zmíněných časopisech bychom mohli nalézt

²⁸⁴ Tamtéž, s. 74.

²⁸⁵ Tamtéž, s. 70.

²⁸⁶ BLAŽÍČEK Přemysl - ČERVENKA Miroslav et al. *Dějiny české literatury IV.: Literatura od konce 19. století do roku 1945*, Praha: Victoria publishing, a. s., 1995. s. 337.

²⁸⁷ Do těchto časopisů přispívali zejména Jaroslav Durych, Václav Renč, Jan Zahradníček, Jan Čep ad.

značné množství ostře polemických příspěvků proti levicové a liberální publicistice, straníci republikánům. Především tam jsou přetiskovány hlasy ze španělských katolických kruhů, sumarizující značné ztráty na životech a utrpení španělských katolíků.²⁸⁸ Jaroslav Durych vstoupil do sporů o charakter španělské občanské války s neobyčejnou vášnivostí a zaujetím katolíka, který vnímal konflikt jako boj proti katolické víře. Vyjadřoval názor svůj i většiny katolických intelektuálů na španělskou občanskou válku. Pojal ji jako válku náboženskou, jako boj levicového ateismu s katolictvím, a to bylo rozhodující, aniž vzal v potaz konsekvence mezinárodněpolitické a uvažoval o Frankových ne zrovna křesťanských postupech. Proč by měl Franco odmítat pomoc Německa a Itálie, když Sovětský svaz a další státy, včetně Československa, pomáhají republikánům? Ani v období těsně před mnichovskou krizí neopomine Durych stále zdůrazňovat nutnost modliteb za Frankovo vítězství, proto k „modlitbě vyzýváme všechny, kteří milují naši vlast, která nebude poražena, dokud v ní nebude poraženo katolictví“. V roce 1939 snil svůj sen o hrdinské velikosti Frankova Španělska a díky katolizačním tendencím druhé republiky v něm chtěl vidět jednoho z našich největších spojenců.²⁸⁹

Patrně nejznámější a zároveň nejkontroverznější Durychův článek o španělské tematice byl *Pláč Karla Čapka*, kterým reagoval na Čapkovy *Bajky o válce občanské*. Durych v článku analyzoval pojmy legality a legitimacy ve španělských bojích. Karel Čapek okamžitě reagoval v *Přítomnosti* článkem *Co pak je to za vojáka?*, v němž oslovoval „pana podplukovníka-lékaře dr. Jaroslava Durycha“ a tázal se ho, jak se slučují jeho postoje v článku s vysokou hodností československého důstojníka. Na Čapkovu stranu se postavil se svojí statí *Čapek a vojáci* spisovatel František Langer a Jaroslav Seifert článkem *Český básník a španělské události*, ve kterém Seifert Durycha upozorňoval, aby nebyl naivní a nedomníval se, že to byla obrana katolictví, jež přivedla generály ke vzpouře. V komunistické *Tvorbě* se na Čapkovu stranu také postavili Ladislav Štoll a Kamil Bednář. Kdo se dále vyslovil proti Čapkovým článkům a přidal se tak na Durychovu stranu, byl Rudolf Medek se svým článkem *Voják - robot* a Emanuel Moravec se statí *Spisovatel a vojáci*. Nicméně nelze tvrdit, že by se oba dva obraceli proti Čapkovi s takovou razancí jako zmiňovaný Durych.²⁹⁰

²⁸⁸ Zásadní Durychovy úvahy byly v člancích – *Alkazar* (Řád 1936), *Pláč Karla Čapka* (Akord 1937), *Ve stínu Španělska* (Řád 1937/ 1938), *Španělský meč* (Svítání 1938), *Hle Španělsko* (Národní obnova 1939).

²⁸⁹ MED Jaroslav, s. 76-78.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 78-80.

„Karel Čapek nikdy nesloužil na vojně, patře odjakživa do skupiny s klasifikací C“. Není ještě největším hříchem proti českému jménu Haškův román o Švejkovi. Je ještě něco horšího a to je morálka „C“, morálka nezpůsobilých, kterou jest náš lid přeplněn. Je to taková morálka způsobná, na první pohled lidová a lidumilná a uctívá a laskavá [...], ale pozor! [...] Čtu tedy Karla Čapka nikoliv jako spisovatel, nýbrž jako vojenský lékař. Poznávám jeho C a bojím se. Bojím se všeho, co je C. Umím si představit, co by se stalo, kdyby se morálka C zalíbila povětší části národa. Před tím nás zachovej Bůh. Ať si raději Karel Čapek pláče, jak chce!“

(DURYCH Jaroslav. *Pláč Karla Čapka*)

Pane podplukovníku-lékaři dr. Jaroslave Durychu,

dočetl jsem se v Poledním listě pana Jiřího Stříbrného, že jste napsal v Akordu „výmluvný, krásný, rozhodný a pravdivý“ článek pod titulem Pláč Karla Čapka. V tomto článku mi zazlíváte, že jsem svými Bajkami o válce občanské pomáhal legální vládě španělské „proti všelijakým generálům a jiným živlům nepořádným... Jest Karel Čapek horlivým přívržencem legální vlády španělské a nemůže v počínání generálů spatřovati nic jiného než zločin.“

(ČAPEK Karel. *Co je to za vojáka*)

3. 3 Československá kultura ve Španělsku

3. 3. 1 Výstavy ve Španělsku

Československá účast na španělských výstavách se zejména snažila obyvatelům Iberského poloostrova přiblížit Československou republiku a její obyvatelé. A proto můžeme považovat za úspěch, že se československé umění objevilo i na mezinárodních výstavách, kde získalo svůj prostor. Podle pramenů a zpráv z ministerstev lze pokládat za nejznámější kulturní výstavy – kde se představilo čs. umění – Mezinárodní výstavu v Barceloně a Výstava čs. kreslení, grafiky a ručních prací v Madridu.

Mezinárodní výstava v Barceloně byla zahájena dne 19. května 1929. Výstava a s ní celá Barcelona žily ve znamení zahajování pavilonů a expozic – jak domácích tak i cizích. Trvání výstavy bylo stanoveno do 31. prosince 1929. Na upravení výstaviště a vybudování španělských pavilonů bylo věnováno 160 milionů peset a tato značná část měla být doplněna o dalších 40 milionů peset, takže náklad na výstavu dosahoval zhruba 1 miliardy

československých korun. Stavební místo bylo získáno upravením svahu návrší Montjuic, kde vyrostla nová čtvrť Barcelony s parkem, komunikacemi a výstavními paláci.

Výstava byla rozdělena na tyto skupiny:

- 1) Průmysl (dále dělen na různá oddělení, např. palác zemědělství, palác průmyslu, palác elektrické energie a motorické síly, palác grafického umění ad.)
- 2) Španělské umění (soustředěno v centrální budově – Národní palác – jenž podává vývoj španělského umění a kultury od dob historických a plastické znázornění důležitých historických momentů španělského národního života; dále je výstava ve španělské vesnici, kde bylo postaveno několik kopií typických staveb různých krajů španělského venkova & palác moderního umění)
- 3) Sport (střediskem této výstavní skupiny je stadion)
- 4) Různé
- 5) Pavilony a expozice cizích států – nejhojnější část vykazuje Francie a Německo, nicméně jsou zde zastoupeny i další státy, jako jsou Japonsko, Rakousko, Maďarsko, ale i Československo.²⁹¹

V jarních měsících 1933 se měla konat výstava čs. kreslení a ručních prací v Madridu. Výstavu školních výkresů a ručních prací měl na starost Výbor španělsko-slovanský, který se především staral o všechny exponáty s veškerou péčí.²⁹²

V Madridu rovněž proběhla výstava československé grafiky spolku Hollar, která se konala v roce 1933, pod vedením Národního muzea moderního umění v Madridu. Výstava celkem obsahovala 205 prací 33 členů spolku československých umělců grafiků Hollar.

Jak bylo známo, španělské obecenstvo je povahy uzavřené a zpočátku těžko přístupné, avšak může se stát věrným a vřelým. Právě o tuto změnu se snažili českoslovenští umělci. A právě díky svému postoji byli českoslovenští grafici považováni za nejlepší světové grafiky, což při francouzské a německé konkurenci mělo svůj význam.

Morální úspěch výstavy byl zesílen návštěvou významných osobností, které výstavu prohlédly, doprovázeny vyslancem. Kromě prezidenta republiky, ministra školství a diplomatického sboru, kteří byli při zahájení výstavy, navštívili výstavu ministerský předseda s chotí, ministr zahraničí, ministr obchodu a zemědělství ad.²⁹³

3. 3. 2 Československá kultura ve Španělsku

²⁹¹ NA, MŠ, karton 2912, zpráva.

²⁹² NA, MŠ, karton 2921, sign. 22 Madrid, zpráva.

²⁹³ Tamtéž.

Veškeré akce, které se ve Španělsku konaly, byly zejména kvůli propagaci československé kultury, neboť španělské obyvatelstvo mělo zejména vůči cizím umělcům měřítko velmi přísné. Proto není divu, že se československá reprezentace snažila přiblížit československou kulturu skrze oslavu 100 letého výročí narozenin Bedřicha Smetany, oslavu J. A. Komenského a oslavu čs. kolonie v Barceloně.

Oslava 100 letého výročí narozenin Bedřicha Smetany znamenala dvojí představení *Prodané nevěsty*, premiéra 8. a 9. března 1924, jimiž měla být zahájena „stagiono“ čs. opery v madridském „Teatro Real“, našeho národního umění v cizině. Českoslovenští představitelé doufali, že toto vystoupení nezůstane bez významu pro budoucí vývoj kulturních styků se španělským národem a přispěje k většímu ocenění nejen hudby, leč i k lepšímu poznání duševního života československého národa vůbec v tomto politicky nám ne zrovna příznivě naladěném prostředí.

Tím tedy byly důstojně zahájeny oslavy 100 letého výročí narozenin Bedřicha Smetany v hlavním městě Španělska, kde Smetanova hudba, kromě *Ouvertury* k *Prodané nevěstě*, byla dosud neznámou. Byla oprávněná naděje, že počáteční úspěch mohl trvat i při dalších představeních, ba že se by se mohl stupňovat při reprízách *Prodané nevěsty*, neboť počáteční obtíže byly šťastně překonány. Bylo tedy příznivé, že Smetanova díla byla velmi srdečně přijata a sklidila úspěch. Kritické posudky všech předních časopisů potvrdily dojem úspěchu, který si diváci z obou představení odnesli. Je tedy možné, že oslava Smetanova jubilea přinesla do Španělska důkaz vspělosti naší hudební tvorby a našeho uměleckého vkusu.²⁹⁴

Vysoká škola pedagogická v Madridu, Kacuela Superior del Magisterio, se rozhodla uspořádat ve spojení s Výborem slovansko-španělským oslavu J. A. Komenského. Stalo se tak na podnět československého vyslanectví, které při této příležitosti zaslalo do zasedací síně školy velkou podobiznu Komenského, věnovanou Ministerstvem školství. Oslava se uskutečnila dne 29. dubna 1931 od 7 hod. večerní za účasti školských kruhů. V první řadě se dostavili zástupci Ministerstva školství, inspektoři, ředitelé učitelských ústavů, zástupci středních a vysokých škol, dále členové Výboru slovansko-španělského, Sdružení přátel Československa, čs. kolonie a konečně žáci a učitelé Vysoké školy pedagogické.

Školní síň byla vyzdobena vlajkou československé a španělské republiky a v čele byl postaven obraz Komenského v pozlaceném rámu. Státní tajemník Barnes jako předseda

²⁹⁴ NA, MŠ, karton 3566, sign. 35 šp. zájezdy, zpráva; NA, MZd, karton 12, zpráva.

udělil slovo nejprve řediteli Vysoké školy pedagogické, Hoyosovi, jež přivítal vřelými slovy vyslance Československa, načež slova se ujal žák ústavu, který stručným, ale jasným a obsažným způsobem vylíčil život a literární činnost Komenského. Po něm posluchačka téže školy vyložila speciálně ideje o ženské výchově. Slavností řeč proslovil profesor školy Luis de Zulueta, jeden z nejlepších přátel Československa ve Španělsku a obdivovatel československého prezidenta Masaryka. V doslovu pronesl vřelá slova k mládeži o Československu vůbec a o prezidentovi Masarykovi zvláště. Na konec se slova ujal vyslanec Vlastimil Kybal, který poděkoval škole a řečníkům za hold projevený Komenskému a jeho vlasti, načež narýsoval individualitu Komenského po stránce náboženské, pedagogické a politické.

Oslava měla zvláště srdečný ráz a dala příležitost k projevům sympatií k československému národu. Zároveň to byl vhodný prostředek propagace, neboť posluchači Vysoké školy pedagogické byli učitelé a měli tudíž možnost šířit sympatie k Československu v širších vrstvách.²⁹⁵

Československá kolonie v Barceloně uspořádala dne 2. května 1925 na počest konsula pana José Monteys Serry intimní slavnost s hudebním programem, aby mu projevila svoji úctu a oddanost, a na důkaz díky za všechnu jeho obětavou činnost ve prospěch nemajetných Čechoslováků a těch, kteří mnohdy nezaviněně ocitají se v těžkém postavení, i v uznání prospěšné jeho činnosti pro československou věc všeobecně. Program byl zahájen čs. národní hymnou, načež kvartet sehrál od J. Glazunova *Mezihru pro kvartet*, Smetanovu skladbu *Z mého života* a *Dvořákův Kvartet v F dur*. Program večírku byl účinnou propagací československé hudby. Po skočeném programu zapředla nenucená zábava a hosté se rozcházelí pocitem příjemně stráveného večera.²⁹⁶

²⁹⁵ NA, MŠ, karton 3531, zpráva.

²⁹⁶ NA, MŠ, karton 3514, zpráva.

Závěr

Bakalářská práce, jejímž cílem bylo zmapovat vývoj československo-španělských diplomatických, ekonomických a kulturních vztahů v meziválečném období, s logickými chronologickými přesahy, přináší základní informace, týkající se vzájemných vztahů mezi oběma státy.

Díky první části práce jsme mohli získat povědomí, na jakém základu byly postaveny vzájemné vztahy. Po pravdě česko-španělské vztahy mají za sebou velmi dlouhou a zajímavou tradici. Prvotní náznaky o vztahu těchto dvou zemí se objevují již v 10. století, i když jsou spíše kusého charakteru. Až postupem času se styky dostávaly na vyšší úroveň. Po vzniku Československé republiky bylo navazování vztahů se Španělskem pozvolné a obezřetné. Ze strany Španělska totiž panovala menší nedůvěra k nově vzniklému československému státu, který vznikl rozpadem rakousko-uherské monarchie, protože s monarchií udržovalo španělské království solidní vztahy. Nicméně postupem času se vztahy začaly pomalu, ale jistě stabilizovat a postupně rozvíjet. Velký podíl na rozvoji styků měl československý vyslanec Vlastimil Kybal, který se snažil o přiblížení obou zemí. Co se týče obchodních vztahů v meziválečném období, tak ty se udržovaly na základní úrovni, neboť Španělsko udržovalo obchodní styky s evropskými státy v omezené míře. Nicméně důležitou složkou těchto obchodních styků byl zejména dovoz a vývoz. Právě díky dovozu ze Španělska jsme se mohli dostat k plodinám, jako byly pomeranče či mandarinky.

Největšího rozvoje zaznamenaly vzájemné styky zejména ve 30. letech 20. století, kdy došlo k vytvoření 2. španělské republiky a rozpoutání krvavého konfliktu, tj. španělské občanské válce. Právě v této době byly vztahy na velmi dobré úrovni. Po rozpadu monarchie a vzniku Španělské republiky do Československa několikrát zavítal bývalý španělský král Alfons XIII., který si za své místo pobytu zvolil zámek v Kynžvartě, který patřil jeho příbuzným. Velký podíl na vztazích během občanské války ve Španělsku měla především Komunistická strana Československa, která i když se vláda státu rozhodla pro politiku neintervence, zakládala spolky na podporu demokratického Španělska a verbovala dobrovolníky, aby bojovali ve Španělsku proti frankistům.

Co se týká interbrigadistů, můžeme na tomto místě říci, že dobrovolníci z Československa byli nedílnou součástí jednotek mezinárodních brigád, neboť tvořili jejich podstatnou složku v počtu 2 200 příslušníků. Českoslovenští dělostřelci, piloti a zdravotníci patřili k nejlepším v celém republikánském vojsku. Rovněž můžeme zmínit,

že se interbrigadisté zúčastnili všech nejvýznamnějších bitev občanské války – bojovali již u Irúnu v létě 1936, na předměstích Madridu v listopadu 1936, na Jaramě v únoru 1937, při ofenzívách u Brunete, u Belchite a na Ebru v druhé polovině roku 1937 a v roce 1938. Velká část z nich zůstala na území Španělska až do konce války na počátku roku 1939.

Kulturní politika byla rovněž důležitou součástí československo-španělských vztahů už od 19. století, kdy se rozšířil zájem o Iberský poloostrov, a tím i o Španělsko. V této době se začaly podnikat poznávací cesty za touto vzdálenou zemí. Díky cestopisům si obyvatelé Československa mohli vytvořit určitý obraz o Španělsku a jeho kultuře. Stereotypní představou se ukázal obraz Španělska jako exotické země, kde lze nalézt zajímavá zvířata, jako jsou býci, ale i cizokrajné druhy rostlin, ovoce či zeleniny. Rovněž mohli získat představu, že Španělé žijí pohodlným životem, neboť pravidelně dodržují siesty. Taktéž jim Španělsko dalo obraz země, kde probíhají zvláštní zvyky, např. zápasy s býky či kohoutí zápasy, které v Československu nemají žádnou tradici. Zejména vliv na tyto pohledy měla média – cestopisy, literatura, reportáže – které podávaly obraz Španělska. Velký vliv na přiblížení španělské země a její kultury měly především práce předních historiků, ale také překlady španělské literatury. A právě těmito překlady se mohli inspirovat naši nejznámější spisovatelé k vytvoření svých děl. Zajímavý úsekem kulturních vztahů byla rovněž reakce československých spisovatelů na občanskou válku ve Španělsku. Tento konflikt vykrytalizoval vytvořením dvou odlišných stran – jedné, která byla na straně demokratického Španělska a druhé, která podporovala generála Franka. Nejvíce se tento spor odehrával na stránkách periodik, kam přispívaly obě strany.

Jelikož podobná studie dosud neexistuje, věřím, že má bakalářská práce bude přínosem pro všechny zájemce o studium československo-španělských vztahů nebo další badatele.

Seznam pramenů a literatury

1) Prameny

Národní archiv (NA), Praha:

- Bývalý fond 19. Letáky 1921-1938
- Fond: Československý ústav zahraničí I., Praha
- Fond: Českoslovenští dobrovolníci ve Španělsku 1936-1939
- Fond: Exportní ústav, Praha
- Fond: Gottwald Klement
- Fond: Konrad - Beer Kurt
- Fond: Kriegel František, MUDr.
- Fond: Kybal Vlastimil, Prof. PhDr.
- Fond: Kybalova pozůstalost, Praha - fond 675
- Fond: Ministerstvo sociální péče, Praha
- Fond: Ministerstvo spravedlnosti, Praha
- Fond: Ministerstvo školství, Praha
- Fond: Ministerstvo školství a osvěty, Praha - osobní
- Fond: Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, Praha
- Fond: Ministerstvo vnitra I. - prezidium, Praha - fond 225
- Fond: Ministerstvo vnitra I. - stará registratura, Praha
- Fond: Ministerstvo vnitra II., Praha - dodatky
- Fond: Ministerstvo zahraničních věcí - výstřižkový archiv, Praha - výstřižkový archiv I.
- Fond: Ministerstvo zemědělství I. - zahraniční a obchodní politika, Praha
- Fond: Národní rada česká, Praha
- Fond: Policejní ředitelství II. - všeobecná spisovna - 1931-1940
- Fond: Policejní ředitelství II. - všeobecná spisovna - 1941-1950
- Fond: Spolek pro chemickou a hutní výrobu, Vídeň, Ústí n/L., Praha
- Fond: Svaz protifašistických bojovníků - ústřední výbor, Praha
- Fond: Švermovi a Koboldovi
- Fond: Vodička Jan
- Fond: Zahraniční tiskový archiv, New York
- Fond: Zemský úřad Praha - prezidium

- Fond: Zemský úřad Praha - Prezidium zemského úřadu v Praze - fond 207
- Fotodokumentace F-D (1897-1975) - Španělsko

Dobová literatura

- BLASCO IBÁÑEZ Vicente. *Král Alfons XIII. demaskován*, Praha 1925. 95 s.
- ČAPEK Karel. *Výlet do Španěl*, Praha: Československý spisovatel, 1980. 296 s.
- DURDÍK Pavel. *Zápasy s býky (Corrida de Toros): dojmy a obrazy ze Španělska*, Praha: Frant. Bačkovský, 1896. 235 s.
- KOESTLER Arthur. *Španělsko krvácí: dokumenty o ukrutnostech spáchaných španělskými povstalci*. Praha: Volná myšlenka, 1937. 188 s.
- KOŽÍŠEK Antonín Josef. *Španělsko krví zbrocené: poznámky reportéra*, Brno 1937. 64 s.
- LAŠTOVIČKA Bohuslav (ed.) a kol. *Bojovali jsme ve Španělsku: Českoslovenští dobrovolníci mezinárodních brigád ve Španělsku 1936-1939*, Praha: SNPL, 1957. 190 s.
- LENZ Jaroslav. *Kulturní styky česko-španělské v zrcadle dějin*, Praha 1930. 11 s.
- LENZ Jaroslav. *Španělské kulturně-historické památky v Praze*, Praha 1945. 35 s.
- LONDON Artur. *Španělsko, Španělsko...*, Praha 1963. 520 s.
- MARATÓN Gregorio. *Liberalismus a komunismus: poznámky ke španělské občanské válce*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1938. 30 s.
- ORWELL George. *Hold Katalánsku: a ohlédnutí za španělskou válkou*, Praha: Odeon, 1991. 219 s.
- PINKAS Otto. *Cesta po Španělích*, Praha: O. Pinkas, 1880. 186 s.
- SPALOVÁ Kamila. *Evropa na podkladě kulturně-zeměpisném*, Praha: Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého, 1924. 175 s.

2) Odborná literatura

- ARTETA UBIETO Antonio et al. *Dějiny Španělska*. Praha: NLN, 2007. 915 s.
- BAĎURA Bohumil. *Los países checos y España: dos estudios de las relaciones checo-españolas*, Praga: Karolinum, 2007. 227 s.
- BARTÁČEK Ivo. *Vlastimil Kybal - od historických studií k dílu diplomatickému*, In: *Pocta Josefu Polišenskému*, Olomouc: Repronis, 1996. 190 s.

- BARTČEK Ivo - RESKA Jaroslav (ed.). *České země a Španělsko. Z dějin česko-španělských vztahů*, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996. 57 s.
- BEEVOR Antony. *Španělská občanská válka*. Praha: Beta-Dobrovský, 2004. 319 s.
- BENEŠ Vlastislav. *Španělsko a Španělé*. Praha: Grada Publishing, 2000. 122 s.
- BENEŠ Vlastislav a kol. *Španělsko Andorra: Obchodně ekonomické sborníky*, Praha 1982. 241 s.
- BLAŽÍČEK Přemysl - ČERVENKA Miroslav et al. *Dějiny české literatury IV.: Literatura od konce 19. století do roku 1945*, Praha: Victoria publishing, a. s., 1995.
- BRADBROOKOVÁ Bohuslava. *Karel Čapek: Hledání pravdy, poctivosti a pokory*, Academia: Praha, 2006. 294 s.
- CÍLEK Roman. *Krvavá předehra: Španělsko, 1936-1939: občanská válka a zahraniční intervence*, Praha: Epoque, 2004. 431 s.
- ČERNÝ Václav - GRAUNOVÁ Šárka (ed.). *Studie o španělské literatuře*, Praha: Cherm, 2008. 414 s.
- ČERVENKA Miroslav et al. *Slovník básnických knih: díla české poezie od obrození do roku 1945*, Praha: Československý spisovatel, 1990. 429 s.
- DEJMEK Jindřich. *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992): vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky*, Praha 2002. 384 s.
- DEJMEK Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl I., Nástin dějin ministerstva zahraničních věcí a diplomacie (1918-1992)*, Praha: Academia, 2012. 317 s.
- DEJMEK Jindřich. *Diplomacie Československa. Díl II., Biografický slovník československých diplomatů (1918-1992)*, Praha: Academia, 2013. 802 s.
- FORBELSKÝ Josef - ROYT Jan - JORYNA Mojmír. *Pražské Jezulátko*, Praha: Aventinu, 2004. 95 s.
- HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal a Univerzita Karlova*, Brno 2007. 176 s.
- HRDLIČKA Jaroslav. *Vlastimil Kybal doma a v exilu*. Louny: Obecní úřad Peruc, 2001. 60 s.
- CHALUPA Jiří. *Jak umírá diktatura: Pád Frankova režimu ve Španělsku*, Olomouc: Votobia, 1997. 220 s.
- CHALUPA Jiří. *Zápisky o válce občanské*. Praha: NLN, 2002. 159 s.
- CHALUPA Jiří. *Španělsko*, Praha: Libri, 2005. 214 s.
- CHALUPA Jiří. *Don Carlos a ti druzí: Karlistické války ve Španělsku v letech 1833-1939*, Praha: Epoque, 2008. 290 s.

- JOHNSON Paul. *Dějiny dvacátého století*. Praha 1991. 845 s.
- KAŠPAR Oldřich. *Čechy v zrcadle hispano-amerických dějin*. Pardubice: Kora, 1997. 140 s.
- KAŠPAR Oldřich. *Hispanika v českých historických fondech a bohemika ve Španělsku, Portugalsku a Latinské Americe: bibliografie a zprávy o výzkumu 2005-2007*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2007. 64 s.
- KAŠPAR Oldřich. *Tras las huellas españolas en Praga*, Praha: Danal, 1994. 8 s.
- KAŠPAR Oldřich - IBÁÑEZ María Victoria. *Koruna a srdce Evropy: na cestu do Španělska*, Olomouc: Votobia, 1992. 50 s.
- KLIMEK Antonín - KUBŮ Eduard. *Československá zahraniční politika 1918-1938: kapitoly z dějin mezinárodních vztahů*, Praha: ISE, 1995. 115 s.
- KOLÁŘ František a kol. *Politická elita meziválečného Československa: Kdo byl kdo 1918-1938*. Praha: Pražská edice, 1998. 302 s.
- KYBAL Vlastimil - LÁŠEK Jan Blahoslav - HRDLIČKA Jaroslav (ed.). *Paměti Vlastimila Kybala*, Díl 1, Chomutov: L. Marek, 2012. 249 s.
- KVAČEK Robert. *Nad Evropou zataženo: Československo a Evropa 1933-1937*, Praha, 1966. 450 s.
- MATYÁŠ Svatopluk. *Stíhačky nad Španělskem 1936-1939*, Cheb: Svět křídel 1998. 136 s.
- MED Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938-1939)*, Praha: Academia, 2010, 340 s.
- MORAVCOVÁ Dagmar - BĚLINA Pavel. *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1914-1941*, Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1998. 219 s.
- NÁLEVKA Vladimír. *Světová politika ve 20. století (I.)*. Praha 2000. 270 s.
- NÁLEVKA Vladimír. *Z neznámých stránek historie*. Praha 2001. 215 s.
- OPATRNÝ Josef (ed.). *Las relaciones checo-españolas*, Karolinum, Praga 2007. 324 s.
- ORT Alexandr. *Česká zahraniční politika*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 363 s.
- PAVLÍČEK Jaromír. *Španělská občanská válka (1936-1939)*. Ostrava 1996. 30 s.
- PECHÁČKOVÁ Ivana. *Legenda o Pražském Jezulátku*, Praha: Meander, 1997. 37 s.
- PŠEJA Pavel (ed.) - BLAŽEK Tomáš. *Přehled teorií mezinárodních vztahů*, Brno: Masarykova univerzita, 2005. 160 s.

- POLIŠENSKÝ Josef. *Úvod do studia dějin Španělska a Portugalska: Do přelomu 19. a 20. století*, Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1994. 212 s.
- POLIŠENSKÝ Jiří. *Historia y cultura de España y América Latina introduction = Úvod do studia dějin a kultury Španělska a Latinské Ameriky*, Praha: SPN, 1978. 187 s.
- POLIŠENSKÝ Josef - BARTÁČEK Ivo. *Dějiny Iberského poloostrova: Do přelomu 19. a 20. století*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 177 s.
- RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Jan Ferák a ti druzí. Českoslovenští interbrigadisté, letci a letouny v občanské válce ve Španělsku 1936-1939*, Cheb: Svět křídel, 2012. 742 s.
- SKÁLA Zdeněk. *Španělsko*. Praha: Svoboda, 1983. 243 s.
- SPRINGEROVÁ Pavlína (ed.). *Sedmdesát let od vypuknutí španělské občanské války: vnitřní a vnější aspekty konfliktu*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 111 s.
- SZARÁZ Peter. *Španielsko a stredná Európa. Minulosť a prítomnosť vzájemných vzťahov*, Bratislava: Univerzita Kmeňského Bratislava, 2004. 139 s.
- ŠNAJDR Miroslav. *Hořící Španělsko*, Olomouc: Votobia, 2001. 183 s.
- ŠTĚPÁNEK Pavel. *Československý malíř Salvador Dalí a jeho vliv na české umění*. Praha: Galerie Miro, 2010. 185 s.
- ŠTĚPÁNEK Pavel. *Čechy a Španělsko ve středověku: dějiny a umění*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 306 s.
- VÁVRA Vlastimil. *KSČ a armáda 1921-1938*, Praha, 1983. 232 s.
- VÁVRA Vlastimil. *Na pomoc Španělské republice (1936-1939)*. Praha 1981. 38 s.
- ZBOŘIL František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha: Leges, 2010. 434 s.

Články, studie a sborníky:

- BARTEČEK Ivo. *Vlastimil Kybal a Španělsko*, In: RESKA Jaroslav. *České země a Španělsko: Z dějin česko-španělských vztahů*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1996, s. 112-113.
- BOUČEK Jaroslav. *Čs. interbrigadisté jako zdroj politických elit po roce 1945*. In: KOUTSKÁ Ivana – SVÁTEK František (ed.). *Politické elity v Československu 1918-1948*, Praha 1994.
- ČURDA Jan. *Občanská válka ve Španělsku 1936-1939, 1. část, Válka revue: populárně-naučný magazín zaměřený na dějiny vojenství, listopad 2009, č. 11, s. 6-9.*

- ČURDA Jan. *Občanská válka ve Španělsku 1936-1939*, 2. část, *Válka revue*: populárně-naučný magazín zaměřený na dějiny vojenství, prosinec 2009, č. 12, s. 34-36.
- Heslo *Kybal Vlastimil*, in: KOLÁŘ František a kol. *Politická elita meziválečného Československa 1918-1938: Kdo byl kdo*, Praha: Pražská edice, 1998, s. 144-145.
- Heslo *Kobr Miloš*, in: KOLÁŘ František a kol. *Politická elita meziválečného Československa 1918-1938: Kdo byl kdo*, Praha: Pražská edice, 1998, s. 130.
- MAJTENYI David - RAJLICH Jiří. *Legenda o republikánském leteckém esu Janu Ferákovi*, 1. část, *Historie a vojenství: časopis vojenského historického ústavu Praha*, 2008, roč. LVII., č. 1, s. 4-34.
- MAJTENYI David - RAJLICH Jiří. *Legenda o republikánském leteckém esu Janu Ferákovi*, 2. část - dokončení, *Historie a vojenství: časopis vojenského historického ústavu Praha*, 2008, roč. LVII., č. 2, s. 4-31.
- MED Jaroslav. *Španělská občanská válka: neuralgický bod literárního života*. *Česká Literatura* 54, 2006, č. 6, s. 1-18.
- NÁLEVKA Vladimír. *Československo-španělské vztahy v letech občanské války 1936-1945*. In: KOVÁŘ Martin - NÁLEVKA Vladimír. „Dvacáté století“: *Ročenka Semináře nejnovějších dějin Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*. Praha 2004, s. 85-112.
- NÁLEVKA Vladimír. *Las relacione checoslovaco-espanolas durante los anos de la guerra civil*, In: *Las relaciones checo-espanolas*, Karolinum, Praha, 2007, s. 245-248.
- ORTIZ Alberto (ed.) et al. *Kulatý stůl: 70. výročí předložení pověřovacích listin Luisem Jiménezem de Asúa, vyslancem Španělské republiky v Praze, presidentovi Československa Edvardu Benešovi (14. dubna 1937)*. Praha: Instituto Cervantes, 2007, 20 s.
- *Osudy španělského krále Alfonse XIII.*, *Hamelika*, roč. XXX, pořadové č. 336, s. 187-190.
- RAJLICH Jiří. *Mezinárodní brigády ve Španělsku 1936-1939*, *Válka revue*, Brno, 2014, č. 5, s. 22-26.
- RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Českoslovenští interbrigadisté ve Španělsku 1936-1939*, 1. část, *Válka revue*, Brno, 2014, č. 6, s. 38-43.
- RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Českoslovenští interbrigadisté ve Španělsku 1936-1939*, 2. část, *Válka revue*, Brno, 2014, č. 7-8, s. 26-30.

- RAJLICH Jiří - MAJTENYI David. *Čs. interbrigadisté po skončení občanské války ve Španělsku*, 1. část, *Válka revue*, Brno, č. 9, s. 36-38.
- SZÁRAZ Peter: *Činnosť španielskeho vyslanectva v Prahe pod vedením Luisa Jiméneza de Asúa (1936–1939)*, in: SZÁRAZ Peter (ed.). *Španielsko a stredná Európa: minulosť a prítomnosť vzájomných vzťahov*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. 139 s.

Univerzitní nepublikované práce

- BERÁNKOVÁ Klára. *Reakce českých básníků na občanskou válku ve Španělsku*. Olomouc, 2013. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra bohemistiky. Vedoucí práce: Mgr. Petr Komenda, PhD.
- BREJCHA Miroslav. *Československý diplomat JUDr. Robert Flieder*. Praha, 2006. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav českých dějin. Vedoucí práce doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.
- DUŠKOVÁ Pavlína. *Minulost a současnost Španělska pohledem českých hispanistů*. České Budějovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta. Ústav romanistiky. Vedoucí práce Mgr. Pavel Marek, Ph.D.
- FINDORÁKOVÁ Monika. *Emanuel Vajtauer očima Národního soudu*. Brno, 2005. Bakalářská práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Katedra mediálních studií a žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Pavel Večeřa Ph.D.
- HEMR Vít. *Egon Erwin Kisch v předmluvách a doslovech svých českých překladů*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. Katedra ekonomie. Vedoucí práce PhDr. Jaroslav Kovář, CSc.
- CHRISTOVOVÁ Lucie. *Španělská občanská válka v krásné literatuře*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií. Vedoucí práce PhDr. Zuzana Kasáková.
- JANIEC-NYITRAI Agnieszka. *Kapitoly o cestopisech Karla Čapka*. Brno, 2008. Disertační práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví. Vedoucí práce doc. PhDr. Jiří Kudrnáč, CSc.
- JANUŠÍKOVÁ Zuzana. *Česko-španělské obchodní vztahy ve 20. století*. České Budějovice, 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Filozofická fakulta. Ústav romanistiky. Vedoucí práce Mgr. Pavel Marek, Ph.D.

- KACHLOVÁ Jana. *Evropeizace české kulturní politiky ve srovnání s kulturní politikou Španělska*. Brno-Zaragoza, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií. Vedoucí práce doc. PhDr. Vít Hloušek, Ph.D.
- KALKUSOVÁ Barbora. *Počátek občanské války ve Španělsku a její obraz v českém tisku*. Bakalářská práce. Praha, 2013. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav světových dějin. Vedoucí práce PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.
- KULHÁNEK Jiří. *Reakce českého tisku na přítomnost německých a italských jednotek ve Španělsku za občanské války 1936-1939*. Brno, 2009. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Filozofická fakulta. Historický ústav. Vedoucí práce doc. PhDr. Vladimír Goněk, CSc.
- MACÁKOVÁ Martina. *Reflexe španělské občanské války v díle Ernesta Hemingwaye a George Orwella*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut mezinárodních studií. Vedoucí práce PhDr. Jiří Rak.
- MACHKOVÁ Martina. *Perspektivy česko-španělského obchodu s přihlédnutím ke kulturním odlišnostem*. Praha, 2007. Bakalářské práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Fakulta mezinárodních vztahů. Mezinárodní obchod. Vedoucí práce Ing. Františka Müllerová.
- MOCO VÁ Barbora. *Obraz Španělska v českých cestopisech 2. poloviny 19. století*. Pardubice, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická. Katedra historických věd. Vedoucí práce Mgr. Vlastimil Novák.
- NAUŠ Michal. *Politika neintervence ve španělské občanské válce jako symptomatický projev appeasementu a československá zahraniční politika*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno. Filozofická fakulta. Historický ústav. Vedoucí práce PhDr. Libor Vykoupil
- NEDVĚD Jiří. *Českoslovenští dobrovolníci, mezinárodní brigády a občanská válka ve Španělsku v letech 1936 - 1939*. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav českých dějin. Vedoucí práce Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc.
- ODSTRČILOVÁ Jana. *Politicko-geografický vývoj Španělska*. Brno, 2007. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Pedagogická fakulta. Katedra geografie. Vedoucí práce RNDr. Jozef Mečiar.

- PUMPRLOVÁ Kristýna. *Československo-portugalské vztahy ve 20. a 30. letech 20. století*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav románských studií. Vedoucí práce PhDr. Simona Binková, CSc.
- SEMERÁK Ivo. *Španělsko a Španělé v povědomí českých středoškolských studentů*. Pardubice, 2011. Diplomová práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Katedra sociálních věd. Vedoucí práce doc. PhDr. Oldřich Kašpar, CSc.
- STRAKOVÁ Magdalena. *Tvorba Karla Čapka v roce 1938*. Brno, 2009. Bakalářská diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií.
- ŠABATKA Michal. *Španělská Druhá republika: rozklad jedné demokracie*. Brno, 2010. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Katedra politologie.
- ŠMÍDA Pavel. *Dvoji obraz Španělska druhé poloviny dvacátých let 20. století: Konfrontace s názory Vlastimila Kybala*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav světových dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.
- ŠULCOVÁ Jana. *Mediální kampaň proti Karlu Čapkovi na podzim roku 1938*. Praha, 2009. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce PhDr. Petr Bednařík, PhD.
- VAVRUŠKOVÁ Magda. *Ústavněprávní vývoj frankistického Španělska*. Praha, 2011. Diplomovaná práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Katedra právních dějin. Vedoucí práce doc. JUDr. Radim Seltenreich.

3) **Internetové stránky**

- *Alfons XIII.* [online], < http://cs.wikipedia.org/wiki/Alfons_XIII.>, 2014, [cit. 24. 9. 2013]
- *Alfons XIII. - Španělsko (ESP): Evropa* [online], <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/22960>>, 2005, [cit. 6. 10. 2013]
- *Alfons XIII. a jeho pouta k českým zemím* [online], < <http://dosmundos.cz/?p=372>>, 2010, [cit. 3. 9. 2013]
- *Čechy a Španělsko aneb Historické stýkání, mýjení - a setkání* [online], <<http://www.revueprostor.cz/index2.php?menu=last&aid=1564&vid=92>>, 2012, [cit. 17. 2. 2013]

- *Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy II.* [online], <<http://radio.cz/cz/rubrika/historie/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-ii>>, 2004, [cit. 31. 7. 2013]
- *Česko, svět a Evropa. Díl šestý: česko-španělské vztahy III.* [online], <<http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/cesko-svet-a-evropa-dil-sesty-cesko-spanelske-vztahy-iii>>, 2004, [cit. 16. 2. 2014].
- *Ecce Homo - španělský král Alfons XIII.* [online], <http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/857026>, 2011, [cit. 3. 9. 2013]
- *Hodnosti a funkce diplomatů* [online], <https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/hodnosti_a_funkce_diplomatu_objasneni.html>, [cit. 10. 6. 2014]
- *Interbrigády - Interbrigadisté Čechoslováci* [online], <<http://www.fronta.cz/dotaz/interbrigady-cechoslovaci>>, 2006, [cit. 13. 4. 2012]
- *Jan Ferák - ¡No pasaran!* [online], <<http://www.fronta.cz/interbrigadista-jan-ferak>>, 2006, [cit. 14. 4. 2012]
- *Josef Borovička - svědomitý badatel a politický vězeň* [online], <<http://dosmundos.cz/?p=885>>, 2010, [cit. 17. 2. 2013]
- *Kominterna* [online], <<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ki.php>>, 2014, [cit. 14. 2. 2014]
- *Marie Kristina Rakouská* [online], <http://cs.wikipedia.org/wiki/Marie_Kristina_Rakouská>, [cit. 6. 10. 2013]
- *Nevděčnost* [online], <<http://cs.wikisource.org/wiki/Nevděčnost>>, 2013, [cit. 20. 10. 2013]
- *Občanská válka ve Španělsku* [online], <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/obcanska-valka-ve-spanelsku/>>, 2012, [cit. 20. 2. 2013]
- *Občanská válka ve Španělsku: svědectví pamětníků ze sbírky Post Bellum* [online], <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/obcanska-valka-ve-spanelsku-svedectvi-pametniku-ze-sbirky-post-bellum/>>, 2009, [cit. 20. 2. 2013]
- *Polní lazaret J. A. Komenského ve Španělsku* [online], <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/40874>>, 2006, [cit. 4. 2. 2014]
- *Přehled diplomatického zastoupení Československa v cizině a cizích zemí v Československu v období od 28. 10. 1918 do 25. 2. 1948* [online], <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/t/26941>>, 2005, [cit. 17. 2. 2013]

- *Putování pana Lva z Rožmitálu a z Blatné z Čech až na konec světa* [online], <<http://www.historickaslechta.cz/jan-drocar-putovani-pana-lva-z-rozmitalu-a-z-bladne-z-cech-az-na-konec-sveta-id2009080023-19>>, 2006, [cit. 7. 6. 2014]
- *Společnost přátel demokratického Španělska* [online], <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=89932>, 2006, [cit. 4. 2. 2014]
- *Společnost Vlastimila Kybala (Kybal Society/ Gesellschaft)* [online], <<http://www.vkybal.estranky.cz/>>, 2013, [cit. 25. 8. 2013]
- *Španěláci* [online], <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/26595-spanelaci/>>, 2008, [cit. 14. 4. 2012]
- *Španělská občanská válka* [online], <http://cz.altermedia.info/historie/spanilska-obeanska-valka_2130.html>, 2006, [cit. 11. 5. 2012]
- *Španělská občanská válka: českoslovenští interbrigadisté* [online], <<http://www.palba.cz/viewtopic.php?p=99833>>, [cit. 1. 4. 2012]
- *Španělská občanská válka: neuralgický bod literárního života* [online], <http://vulgo.org/index.php?option=com_content&view=article&catid=121%3Aliteratura-eseje&id=690%3Apanlska-obanska-valka-neuralgicky-bod-literarniho-ivota>, 2007, [cit. 20. 2. 2013]
- *Španělsko a ČR* [online], <<http://www.peta551.wz.cz/spanelsko/vztahy.html>>, 2009, [cit. 6. 4. 2012]
- *Španělský král Alfons XIII. a Mariánské Lázně* [online], <www.hamelika.cz/slavnihoste/alfonsxiii/s_alfonsxiii.htm>, 2012, [cit. 17. 2. 2013]
- *Tradice vztahů české společnosti a španělského světa* [online], <<http://www.acentos.cz/cs/ver-todos-los-articulos/202-la-relaciones-historicas-entre-la-sociedad-checa-y-el-mundo-hispano>>, 2011, [cit. 17. 2. 2013]
- *Výbor pro pomoc demokratickému Španělsku* [online], <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&s_lang=2&id_desc=105256&title=V%FDbor%20pro%20pomoc%20demokratick%E9mu%20%8Apan%EClsku>, 2007, [cit. 4. 2. 2014]
- *Významní rodáci - Historie Řečice* [online], <<http://www.kardasova-recice.cz/informace-o-meste/historie-recice/vyznamni-rodaci/zapsali-se-do-dejin-mesta.html>>, 2011, [cit. 6. 6. 2014]

- *Vznik československé diplomacie* [online],
<http://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/x1918_vznik_ceskoslovenske_diplomacie.html>, [cit. 21. 9. 2013]
- ZBIEJCZUK Adam. *Španělská občanská válka* [online],
<http://members.tripod.com/pf_cz/vlastni/scw-cz.htm>, 1999, [cit. 1. 5. 2012]

4) Televizní pořad

- Magazín Historie.cs - Španěláci [online],
<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10150778447-historie-cs/208452801400032/>>,
2008, [cit. 9. 2. 2014]
- Historický magazín ČT - Španělská občanská válka [online],
<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10095687448-historicky-magazin/206452801280012/?kvalita=nizka>>, 2006, [cit. 9. 2. 2014]

Přílohy

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Mapa Španělska

(Puffer-Erben Geographischer Atlas für Mittelschulen, IV. umgearb. Auflage, Reichenberg 1931)

Příloha č. 2 - Vlastimil Kybal

(NA, Kybal, karton 1)

Příloha č. 3 - Alfons XIII.

(Španělský král Alfons XIII. a Mariánské Lázně, in: Hamelika 10, ročník XXX, Mariánské Lázně, 31. října 2006, s. 186)

Příloha č. 4 - Francisco Franco

(NA, TZA, karton 2949)

Příloha č. 5 - Pablo Picasso - Guernica

(Guernica, 1937 by Pablo Picasso [online], <<http://www.pablocicasso.org/guernica.jsp>>, 2009-2014, [cit. 15. 6. 2014])

Příloha č. 6 - Poselství Madridu

(NA, Sb. Letáky - 46/1-3, karton 8, arch. jednotka: 175)

Příloha č. 7 - Přihláška do Společnosti přátel demokratického Španělska

(NA, PZÚ-AMV 207, karton 522, sign. 8-1-12-120)

Příloha č. 8 - Časopisy Španělsko a Salud

(NA, PZÚ-AMV 207, karton 522, sign. 8-1-12-120, časopis Španělsko)

(NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, sign. 8-1-74-11, časopis Salud)

Příloha č. 9 - Reakce na španělské emigranty v Československu

(NA, PZÚ-AMV 207, karton 880, sign. 8-1-74-11)

Příloha č. 10 - Heslo interbrigadistů u Madridu

(NA, Českoslovenští dobrovolníci ve Španělsku 1936-1939, album 12, čísla 06/9/1-06/9/217)

Příloha č. 1 - Mapa Španělska

Příloha č. 2 - Vlastimil Kybal

Příloha č. 3 - Alfons XIII.

Příloha č. 4 - Francisco Franco

Příloha č. 5 - Pablo Picasso - Guernica

9 IX. 1937 24

POSELSTVÍ MADRIDU

Co viděla parlamentní delegace KSČ ve Španělsku

Zpráva ze španělských front. — Co vzkazují našemu lidu španělský ministerský předseda Negrín, generál Miaja, generální komisař války, Del Vayo a hrdinná vůdkyně španělského lidu Pasionaria. — Jak žijí a bojují naši dobrovolníci z Československa — o tom všem promluví

v úterý dne 5. října o půl 8. hod. večerní

na velké veřejné schůzi v Lucerně

poslanci KSČ Šverma, Vodička a Beuer, kteří se právě vrátili ze Španělska

Na schůzi bude přečteno
poselství Socialistické a Komunistické strany Španělska dělnické třídě v Československu.

Nákladem poslance J. Krosnaře. Praha — Tiskem Jar. Holmána, Praha-Karlín.

Příloha č. 6 - Poselství Madridu

Madrid: To jsou „vojenské“ akce postavené a intervenční.

Španělské události rozhodnou o míru nebo o válce - Světová demokracie a mír jsou ohroženy.

Zvítězili by mezinárodní fašismus ve Španělsku, přitál by na řadu některý bulharský stát a pak i samé Československo. Kdo brání Madrid, brání Prahu. Španělský lid bojuje proti útlamě a pestré praxi totalitářů, obraní o panáče. Bojuje za obhájení demokratických práv a za svobodu státní a světí celého světa. Ve Španělsku je ohrožena i naše zem. Na nás záleží, zda přepadávání demokratických států bude pokračovat.

Vítězství španělské demokracie zajistí mír a bezpečnost Č.S.R.

Zamezíme jakémukoli podporování nepřátel španělské demokracie, kteří jsou i našimi nepřáteli. Uvolno první kruh všech lidí dobré vůle na ochranu nevinných, na obranu své země, svých druhých a všeho, co je nám sváté.

*To je to, co Evropa snáší nebo podporuje,
to je to, co Vaše děti mohou očekávat.*

Přihlašuji se tímto za členu
Společnosti přátel demokratického Španělska v Č.S.R.

Jméno

povolání

přesná adresa

s měsíčním příspěvkem (1'—, 2'—, 5'—) Kč

odbočka

Objednávám kusů spolkového odznaku (španělská tricolora s nápisem
Viva la libertad en España) á Kč 1'—

Nahodící se škrtněte!

Podpis

Jste-li již členem, předejte přihlášku laskavě svým známým!

10 256 12 38

Číslo

Ročník

1. ČERVNA 1937.

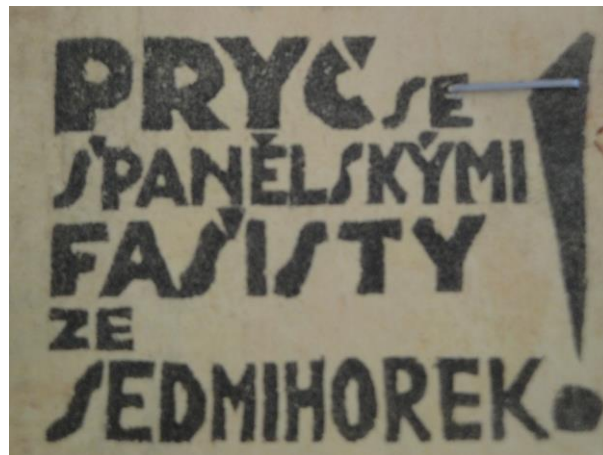
Kč 2'—

Kulturní ústav a vydavatel, Praha 1, Hlávkova

Příloha č. 7 - Přihláška do Společnosti přátel demokratického Španělska

Příloha č. 8 - Časopisy Španělsko a Salud

Příloha č. 9 - Reakce na španělské emigranty v Československu

Příloha č. 10 - Heslo interbrigadistů u Madridu

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou

Závěrečná práce:

Druh práce	
Název práce	
Autor práce	

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Jsem si vědom/a, že pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny dané práce lze pouze na své náklady a že úhrada nákladů za kopírování, resp. tisk jedné strany formátu A4 černobíle byla stanovena na 5 Kč.

V Praze dne

Jméno a příjmení žadatele	
Adresa trvalého bydliště	

podpis žadatele

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta

M. D. Rettigové 4, 116 39 Praha 1

Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce

Evidenční list

Jsem si vědom/a, že závěrečná práce je autorským dílem a že informace získané nahlédnutím do zveřejněné závěrečné práce nemohou být použity k výdělečným účelům, ani nemohou být vydávány za studijní, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost jiné osoby než autora.

Byl/a jsem seznámen/a se skutečností, že si mohu pořizovat výpisy, opisy nebo rozmnoženiny závěrečné práce, jsem však povinen/povinna s nimi nakládat jako s autorským dílem a zachovávat pravidla uvedená v předchozím odstavci tohoto prohlášení.

Poř. č.	Datum	Jméno a příjmení	Adresa trvalého bydliště	Podpis
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				